

AARBOG 1950

D. S. K. Aarbog 1950

Udgivet af

Foreningen af
danskssindede sønderjydske Krigsdeltagere 1914-18

ved

Johs. Clausen A. P. Møller J. Andersen H. Hunger

Eftertryk kun med D. S. K.s Tilladelse

Trykt i Hejmdals Bogtrykkeri, Aabenraa
1950

INDHOLD

For 30 Aar siden	7
Nu kalder Danmark paa sine Børn	9
Med Bataillon fra Haderslev (II/84) over Marnefloden og tilbage igen	12
Ad gamle stier	18
Slaget ved Arras 1917	19
Vi havde en Spaamand i Kompagniet	26
Saaledes kan det gaa	27
Han hjalp trods Faren	28
Han forstod ikke Engelsk	28
En Luftskipper fortæller	29
»Was machen wir mit dem Kerl?«	33
Da vi skulde gøre os tyve Aar yngre	34
Minder fra en vaad Safari	35
Tre Gange Jul som Soldat	39
Krigserindringer	41
Flygtningeskæbner	45
Kammerat, fortæl	47
Hjemstavnsfølelse	63
En Landeværnsmands Erindringer	64
»Nanu!«	66
Dagbogsoptegnelser	66
Fransk Vask	70
Løjtnanten vilde forbyde os at tale Dansk	71
En skildvagt paa afveje	73
Tragedien i Fortet Douaumont	73
»Der Kerl mit der Pelzjacke!«	75
Tanker er toldfri	76
Han vidste det nok!	80
Det var en Sommermorgen	80

30 aar efter	82
Ære være deres Minde	83

Aarbogen 1950 udsendes ligesom dens Forgængere i Ønsket og Haabet om, at de mørke Skyer, som truer, maa spredes, saa vi igen kan komme ind under Forhold, hvor der er Frihed for Frygt for, hvad Dagen i Morgen skal bringe.

Vi takker alle, som ogsaa i Aar har sendt os Bidrag til Aarbogen, saa den kan udsendes i et stedse større Oplag og være det Bindeled Kammeraterne imellem, som vi ved Starten ønskede, at den skulde blive.

A a r b o g s u d v a l g e t.

1920 — Prins Valdemar og Prins Viggo, samt Prins Georg af
Grækenland venter i Sønderborg paa Kongeskibet

1920 — Oberst Moltke med sin Stab venter i Sønderborg paa
»Olfert Fischer« med Sønderjysk Kommando

(1) I AAR er det 30 Aar siden, at Genforeningen med Nordslesvig fandt Sted, og en dansk Troppestyrke, "Sønderjyds Kommando", den 5. Maj 1920 kom til Nordslesvig som Tegn paa, at nu hørte denne Landsdel til Danmark.

Sønderjyds Kommando, der var paa 2 Batailloner Fodfolk, blev samlet i Odense. Det blev ikke sammensat af eksisterende militære Afdelinger, men var en Nyformation, dannet af hjemsendt Mandskab fra alle Danmarks Fodfolksafdelinger, indkaldt i dette bestemte Øjemed.

Det var en yderst interessant Opgave at faa Kommandoen over den ene af disse Batailloner med Mandskab fra alle Egne af Danmark og præget af Uddannelsen i de forskellige Garnisoner.

Hvordan vilde nu dette Mandskab tage fat paa den foreliggende Opgave?

Før 1914 havde Sætningen: "Hvad kan det nytte?" gennemsyret store Dele af det danske Folk. Overfor Tysklands vældige Militærmagt var det manges Mening, at den bedste Udenrigspolitik for os var ikke at have nogen Udenrigspolitik, kort sagt at "ligge død".

Et slaaende Bevis for denne Selvpogivelse har vi i en Artikel af daværende Chef for Danmarks Skattevæsen, Marcus Rubin, i Preussische Jahrbücher 1911, hvori han bl. a. erklærer, at "Nordslesvig nu med Lov og Ret er Tysklands, og ved dette Faktum hverken kan eller skal der røres", og at i Danmark "kun Taaber og Folk uden Indflydelse tænker paa en Genoplivelse af § 5". Og denne Artikel var Udtryk for den i 1911 i danske Regeringskredse raadende Tankegang. Derfor kom Tysklands Tab af Krigen 1914-18 og dermed Muligheden for en Genforening med Sønderjylland som en stor Overraskelse for store Dele af den danske Befolkning og medførte indre danske Brydninger og Spild af Kræfter, der kunde have (2) været undgaaet, hvis Befolkningen gennem sin Styrelse var blevet nationalt skolet og ledet.

Indenfor den danske Hær havde "Hvad kan dette nytte" ikke sat sig mærkbare Spor. J. C. Christensen gennemførte i 1909 den bedste Hærløv, vi nogen Sinde har haft, og takket være de Foranstaltninger, der blev truffet i Henhold til denne Lov, undlod Tyskland at angribe Danmark under Verdenskrigen 1914-18.

Og som i Hæren var der i Sønderjyds Kommando ingen "Hvad kan det nytte"- Mentalitet. Det var første Klasses Soldater baade hvad Uddannelse og hvad Forstaaelse af den nationale Betydning af deres hele Optræden angaar.

Det var en Fornøjelse at have Kommandoen over dette Mandskab. Fra Odense kørte vi til Assens, og her skiltes Kommandoet til de forskellige fremtidige sønderjydske Garnisoner. Min Bataillon sejlede med "Olfert Fischer" til Sønderborg. Under Sejladsen gennem Alssund hilstes vi af Befolkningen paa begge Sider af Sundet og af utallige Dannebrog. Forventningen om, hvad vi skulde opleve, var spændt til det yderste. Det saas tydeligt paa alle de vaagne Ansigter. Ombord var de almindelige Soldatersange afløst af Fædrelands-sange. I lang Tid saa vi intet til Sønderborg. "Der er Dybbøl Mølle, men hvor er Sønderborg," lød det; da drejede Olfert Fischer pludseligt om Pynten ved Bosagergaard, og Sønderborg dukkede frem for os i al sin Foraarsskønhed. I det prægtigste Vejr var Havnegaderne fyldt med glædestraalende Mennesker og midt i det hele de franske Alpejægere. Overalt Flag, Musik og Sang. Det var uforglemmelige Øjeblikke. Den fungerende Landraad, nuværende Amtmand Karberg, bød os hjerteligt velkommen, da "Olfert Fischer" lagde til ved Bolværket. Man følte; som Grundtvig synger, "Natten hun var nu omme".

Da jeg stod paa Skibet og saa de tætpakkede Havnegader, tænkte jeg, hvor skal jeg dog faa Plads til min Bataillon, og samtidig saa jeg Bataillonens Rideheste, der var sendt herved med Toget, gaa over Pontonbro en. Hvordan skulde det dog gaa med en halv Snæs ret urolige Heste (3) midt i den Folkevrimmel og med al den Musik og Hurra-raabene. Men det var, som om baade Mennesker og Dyr var forædlede. Det var som en Edens Have. Alt gik, som det skulde, uden en Mislyd og uden et Uheld, baade da vi afmarchere de i Havnegade, og da vi senere tog Opstilling paa Nørretorv for at høre Konsul Knarhøjs begejstrede Velkomsttale.

De danske Soldaters Modtagelse i Sønderjylland blev mere festlig end de forskellige civile Etaters. Og det er forstaaeligt nok. Vi kom i Flok og Følge og til et Tidspunkt, alle kendte. Der var Krigsskibe, Uniformer og Musik, nok baade for øjet og øret. Men først og sidst maa vi huske paa, at medens de civile Etater kom som Tjenestemænd, der afløste Tjenestemænd eller dem, der hidtil havde passet de paagældende Forretninger, saa var Sønderjydsk Kommando en Repræsentation for Danmark fra Skagen til Gedser. Troppernes Ankomst den 5. Maj 1920 blev derfor et Møde mellem Sønderjyderne og hele Danmarks Befolkning, under de Former, der nu en Gang hører til Militærvæsenet. Det var Broder, der kom til Søster og Broder, det var kort sagt selve Genforeningen.

*

Men al Danskhed i Sønderjylland kom ikke til Danmark i 1920. Sydslesvig var dengang ikke moden dertil. Efter 1945 er der kommet ny Grøde i den sydslesvigske Danskhed. Den savner endnu den Talstyrke og økonomiske Bærekraft, hvorpaa Nordslesvig før 1920 førte sin Nationalitetskamp; men til Gengæld har den nu, da "Hvad kan det nytte-Mentaliteten er forsvundet, Danmarks fulde officielle Støtte, baade moralsk og økonomisk. Og endelig maa det ikke glemmes, at der nu i største Delen af Verden er skabt et saadant Syn paa Menneskenes Frihedsrettigheder, at et Tvangsstyre i Sydslesvig, som det var i Nordslesvig før Genforeningen, maa anses for udelukket.

*Oberst P. Chr. Pedersen,
Sønderborg.*

Nu kalder Danmark paa sine Børn.

(4) Sidst paa Vinteren 1917-18 kom jeg for anden Gang til Vestfronten. Jeg blev som "etatsmæssig" Feldwebel tildelt et Batteri med langtrækkende 10 cm.s Kanoner. Vi var ikke tildelt nogen bestemt Hærgruppe, men blev som flyvende Batteri sat ind forskellige Steder. Først i Juli kom vi til Champagne, hvor Tyskerne havde planlagt et sidste desperat Forsøg paa at gennembryde Fronten mellem Reims og Verdun. Der var trukket ca. 400 Batterier af alle Kalibre sammen paa et meget smalt Frontafsnit. Offensiven indlededes den 15. Juli Kl. 1 Om Natten med en mægtig Trommeild. Den blev en oplagt Fiasko. Allerede ved Middags-tid var de tyske Tropper trængt tilbage til deres Udgangstillinger, enkelte Steder endnu længere. Vort Batteri mistede Føreren og endnu en Officer, men fik Ordre til at blive i Stillingen i tre Dage uden Hensyn til Tab, for at dække Tilbagetoget for Infanteriet. Natten mellem den 18. og 19. Juli blev vi saa trukket nogle Kilometer tilbage, og da dette var tilendebragt, fik jeg bevilget en fire Ugers Rekreationsorlov.

Om Aftenen den 23. Juli forlod jeg saa Lejren i Champagne, hvor vi havde Kvarter, og rejste med Tog fra Monthois til den fransk-belgiske Grænse. Herfra gik der Orlovstog til Tyskland. Paa Mellemstationerne i Frankrig var der fuldt af Militær af alle Vaabenarter, mest Folk, der forgæves søgte efter deres Afdelinger. Efterhaanden fyldtes ogsaa vort Tog af disse Nomader, og af deres Samtaler kunde man godt danne sig et Billede af Stemningen bag ved Fronten. "Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende" var det almindelige Omkvæd, dog hørte man ogsaa jævnlig Vendingen "Augusta, pack den Koffer, wir müssen reisen", en Hentydning til, (5) at man ønskede det tyske Kejserhus fjernet. Det blev mig efterhaanden klart: Tyskland stod ikke blot foran det militære Nederlag, men ogsaa foran et politisk Sammenbrud. Den stramme tyske Disciplin havde faaet et alvorligt Knæk. Paa Godsbanegaarden i Aachen f. Eks. forlod alle vi otte Mand fra min Kupe Orlovstog, som vi skulde have benyttet til Hamborg, entrede en Sporvogn og kørte til Hovedbanegaarden, hvor vi trods Togpersonalets energiske Protester tog D-Toget Køln-Hamborg, for paa den Maade at komme en halv Dag tidligere hjem.

Hjemme fortalte mine Forældre mig, at H. P. Hanssen fornylig havde været paa Besøg der i Byen, hvor han havde haft en Sammenkomst med Egnens ledende Mænd. Han havde over for dem givet Udtryk for den Opfattelse, at Tysklands Sammenbrud var nært forestaaende, og at der dermed vilde være skabt Betingelse for en Opfyldelse af Pragfredens § 5 vedrørende en Folkeafstemning i det nordlige Slesvig. Dette i Forbindelse med mine Indtryk fra Hjemreisen bevirkede, at jeg besluttede at gaa over Grænsen til Danmark i Stedet for at vende tilbage til Fronten. Nu var jeg imidlertid ganske ukendt med Egnen og Forholdene oppe ved Grænsen. Jeg havde ingen Slægtninge eller Bekendte deroppe, der kunne hjælpe mig til rette. Under min Orlov traf jeg saa en Dag tilfældigt sammen med en Kammerat fra min Neu-Breisach-Tid, han var paa Grund af Krigsskade kommet hjem og var Gaardbestyrer for en Søster i Tiset; hun var Krigsenke og boede ikke langt fra Grænsen ved Gjelsbro. Han betroede jeg mig til, og vi blev saa enige om, at jeg skulde komme over til ham, naar min Orlov var udløbet, saa skulde han nok hjælpe mig. Det blev saa bestemt, at jeg skulde komme Lørdag den 23. August med sidste Aftentog fra Toftlund. Jeg havde stemplede og underskrevne Papirer nok in blanco, saa jeg kunde rejse, hvor og hvorhen jeg vilde. Nævnte Dag rejste jeg saa hjemmefra i fuld Uniform og uden et eneste civilt Klædningsstykke i min Bagage, men i Stedet for at rejse mod Syd rejste jeg mod Nord. I (6)

Arnum, der dengang var Knudepunkt for Haderslev Amts Smaabaner, havde vi et længere Ophold. Da det endnu var ret tidligt paa Aftenen, besluttede jeg at tage Turen til Tiset til Fods. Min Kammerat, der forgæves havde ventet mig paa Stationen, kom mig i Møde uden for Byen. Han var meget ked af det, hans Søster havde bedt ham saa mindelig om at holde sig borte fra den Sag, hun havde mistet Manden, Broderen vilde hun gerne beholde. Det forstod og respekterede vi. Han forklarede mig saa lidt om Forholdene nede ved Grænsen, ligesom han viste mig Vej ind over Markerne for at undgaa de tyske Militærpatruljer, der til Stadighed afpatruljerede Vejene op mod Grænsen.

Jeg traskede saa af Sted Syd og Vest om Tiset og Endrupskov og naaede langt ud paa Aftenen igen ud til Vejen, der fører ned til Gjelsbro, saa vidt jeg kunde skønne ikke ret langt derfra.

Det var en dejlig, maaneklar Høstaften, men ikke just ideelt Vejr til et saa lyssky Foretagende. Til højre for Vejen var der en Granplantage, til venstre aaben Mark. Jeg krøb ind under Granerne for at prøve paa at lægge en Plan for min Flugt. Lidt efter hører jeg Skridt paa Vejen, og snart dukker en Soldat frem. Han er ubevæbnet og bærer en Spade paa Skulderen og en Spand i den ene Haand. Da han er omtrent ud for mig, gaar han ind paa Marken til venstre og giver sig til at grave og rode i Jorden med Hænderne. Han er ved at grave Kartoffler op. Nu var jeg straks klar over, at denne Herre nok var ude i ulovligt Ærinde lige saa vel som jeg, og jeg besluttede derfor at komme i Snak med ham. Jeg kryber frem fra mit Skjul og naar helt hen ved Siden af ham, før han opdager mig. Han bliver meget forfippet og gør et kluntet Forsøg paa at staa ret, da jeg brøler ham op i Ansigtet: "Was machen Sie hier!" Jo, han var ved at grave Kartoffler op. "Er det dine?" Nej, det var det egentlig ikke, men han var saa sulten, og man fik saa lidt at spise hos Prøjserne, at man næsten var nødt til at supplere Kosten (7) lidt paa den Maade. "Hør nu, min gode Mand," siger jeg saa, "naar Deres Fædreland ikke mere kan give Dem Føden for Deres Tjeneste, hvorfor gaar De saa ikke over Grænsen til Danmark, hvor der er Mad nok, i Stedet for at stjæle fra Deres fattige Medborgere." Ja, hvis han ikke havde haft Kone og fem Børn hjemme i Rhinlandet, havde han ogsaa forlængst gjort det. "Jeg forstaar Dem godt," siger jeg saa, "for jeg er ogsaa sulten, men jeg har hverken Kone eller Børn at tage Hensyn til, og derfor vil jeg over Grænsen og spise mig mæt. Hvis De kan sige mig, hvordan jeg bedst kommer over, skal jeg ikke gøre noget ud af dette Marktyveri."

Det vilde han gerne, men her lige foran var det ikke let, her var Aaen, og den var sine Steder ret dyb, saa det kunde blive livsfarligt, men længere ude i Vest, i Heden, var det lettere at komme over. Jeg spurgte saa, om han ikke kunde vise mig Vej derud, da jeg var ganske ukendt med Egnen. Det kunde han imidlertid ikke, han var Ordannans nede paa Vagtstuen og kunde ikke være saa længe borte, men han skulde gerne gaa ned og se, om ikke en af Kammeraterne dernede var paalidelige nok til dette Hverv. Jeg lod saa Manden gaa og lagde mig igen ind under Granerne. Eventyret var begyndt.

Lidt efter kommer han tilbage igen, alene. Der var ingen dernede, der var gode nok til et saa betydningsfuldt Hverv, som det var at lodse en tysk Feldwebel over Grænsen; men han havde en anden Plan. Nede ved Vagtlokalet var der et Skur, hvor de plejede at spærre russiske Krigsfanger inde, naar de blev grebet ved Flugtforsøg. Der vilde han laase mig inde til om Morgenens Kl. 5. Paa dette Tidspunkt blev Vagten, der stod paa Broen, trukket ind. Om Dagen blev Broen bevogtet af de patruljerende Poster, der havde hver 100 m at afpatruljere. Naar Nattevagten saa havde forladt Broen og var gaaet ind i Vagtstuen, vilde han kalde den nærmest patruljerende Post hen til Køkkendøren og give ham en Kop Kaffe. I dette Øjeblik

skulde jeg saa gaa over Broen, hoppe ned i Engen (8) til højre for Vejen og følge Aaen et Par Hundrede Meter mod Vest, indtil jeg kom til et Staaltraadshegn. Det var Grænsen mellem Tyskland og Danmark. Det var en fantastisk Plan. Jeg lovede Manden alle Landsens Ulykker, for hans Tyveri, hvis jeg mærkede, der var Luskeri i Spillet, og rigeligt med Drikkepenge, hvis han gjorde sit bedste. Vi fulgte saa ad ned til Vagtlokalet og kom usete om til Skuret, hvor jeg blev laaset inde. Nu var jeg altsaa frivillig Fange. Skurets eneste Indbo var en Træbriks, den lagde jeg mig paa og faldt i Søvn.

Jeg vaagnede ved, at en Soldat stod og ruskede i mig. Det var min Ven, Marktyven. "Hr. Feldwebel, De maa staa op nu, Klokken er straks fem."

Jeg kom hurtigt paa Benene. Vi gennemgik kort Planens Enkeltheder, jeg stak ham en Hundredemarkseddél, og saa listede vi forbi Vagtstuen og ud til Vejen. Vagtposten paa Broen gjorde netop omkring for at gaa sin sidste Runde hen over Broen. Jeg sprang over Vejen, ned i Engen paa venstre Side og krøb langs Vej dæmningen helt hen til Broen, hvor jeg trykkede mig godt ind mod Bropillen. Nu kom Vagten tilbage igen. Hans taktfaste Skridt gungrede i Plankerne. Han opdagede mig ikke, men fortsatte med Vejen hen til Vagtstuen. Jeg hører Døren blive aabnet og lukket igen, atter en Dør, der bliver aabnet, og saa hviskende Stemmer. Nu drikkes der ulovlig Kaffe. Jeg kravler op paa Broen, gaar roligt hen over den og springer ned i Engen til højre. Saa gaar det i Hurtigløb langs Aaen, frem mod Maalet: Danmark. Endelig staar jeg foran Hegnet, jeg griber det med begge Hænder og slynger højre Ben over, saa først faar jeg Tid til at se mig omkring. Det er næsten fuldstændig lyst. I Østen er Himlen farvet rød af den opgaende Sol, til venstre for mig i en Afstand af godt 100 m ligger Toldstedet. Der staar en tysk Vagtpost med Gevær paa Skulder. Har han set mig? Jeg er ligeglad, nu har jeg naaet mit Fristed, det Fredens og Frihedens Land, som mine Forældre har lært mig at elske mere end noget andet her paa Jord. Snart flytter vi det (9) Hegn, som jeg sidder paa skrævs over, mod Syd, saa ogsaa mit Hjem og mine kære kommer inden for dets Grænse.

Jeg forlader nu Engen og gaar gennem Lyngheden op mod Vejen, der fører til Ribe. Pludselig standses jeg af et skarpt Fløjt, og et Stykke foran mig rejser en Mand sig op fra Lyngen. Han er i lyseblaa Uniform og bærer en Karabin under Armen. Det er en dansk Grænsegendarm. Da han kommer helt hen til mig, siger jeg paa Dansk: "Hvad vil De nu gøre ved mig?" Han smiler og rækker mig Haanden: "Ingenting," siger han, "for jeg kan jo høre, du er en Landsmand, og velkommen skal du være i Danmark." Han byder Tobak og følger mig et langt Stykke paa Vej. Inden vi skilles, raader han mig til at komme af med min tyske Uniform snarest muligt, da jeg ellers risikerer at blive interneret af de danske Militærpatruljer. Saa traver jeg videre ind mod Ribe, forbi velholdte Huse og Gaarde med søndagspudsede Ruder og pyntelige Haver. Tæt inde ved Byen er en morgenduelig Husmand ved at sætte sine Køer paa Græs. Han har netop tøjret den sidste helt op imod Vejen, da jeg kommer forbi. Vi hilser paa hinanden, og han spørger saa, om jeg er kommen over i Nat. Da jeg svarer bekræftende, siger han: "Ja, men saa er du da vist sulten, vil du ikke med ind og have en Bid Mad."

Jo, Tak, det vilde jeg da gerne. Lidt efter er vi bænket i det hyggelige Køkken, hvor Konen faar travlt med Morgenmaden. Hun spejler Æg, steger Aal og bruner Kartofler, medens Snakken gaar. Da jeg fortæller om Grænsegendarmens Bemærkning om min Uniform, tilbyder Manden mig straks sit Søndagstøj til Laans, indtil jeg faar købt noget selv. Jeg har siden hørt og læst mange Beretninger om den storslaaede Modtagelse, vore Kammerater fik rundt omkring i Danmarks store Havnebyer, da de vendte hjem fra Krigsfangenskabet, men

ingen Velkomst kan have været mere hjertelig og ægte end den, jeg fik hin Augustmorgen hos disse brave Husmandsfolk. da jeg som Rømningsmand kom over (10) Grænsen til Danmark. Og saaledes stod vel, stort set, hele det danske Folk rede til at række os, deres Landsmænd, der havde haft det ondt, en hjælpende Haand.

Lad os aldrig glemme det.

Christian Andersen,
Maarbæk pr. Bedsted Lø.

Med Bataillon fra Haderslev (II/84) over Marnefloden og tilbage igen.

Lørdag den 7. August 1914 rykkede jeg ved Middagstid ud med den aktive Bataillon fra Haderslev, ud i det uvisse; men efter 43 Timers Ophold i Kreaturvogne ankom vi til Aachen og gik i Løbet af Tirsdagen over den belgiske Grænse.

Den første Nat laa vi i Bivuak i en lille Landsby, og jeg kom paa Vagt hos vor Brigade-general. Han havde sit Kvarter i en stor Bondegård. Ro blev der nu ikke meget af, for i Nattens Løb blev der skudt ind i vore Telte, og en af mine Kammerater, Murer Petersen fra Haderslev, fik en Finger skudt af. Man formodede, at det var den civile Befolkning, der havde skudt, og den følgende Morgen blev hele Byen gennem søgt. Fandt man Folk med Vaaben, blev de ført tilbage og skudt. Kvinder og Børn blev jaget ud af deres Huse uden at faa Lov til at medtage det ringeste, hvorefter man som Straf stak Ild paa Byen og nedbrændte den til Grunden. Det var en sørgelig Begivenhed at være Vidne til.

Den eneste Ejendom, der blev skaaet, var den Gaard, i hvilken Generalen havde sit Kvarter. Om Morgen kom en Sergent hen til mig. Han havde et Stykke Reb med og befalede, at jeg skulde binde de tre Belgiere, der opholdt sig paa Gaarden. Jeg sagde til ham, at det ikke var nødvendigt. De havde intet gjort, for jeg havde staaet Vagt uden for deres Dør om Natten, men nu blev han aldeles rasende og raabte: "Jeg giver Dem (11) den direkte Befaling!" Tilfældigvis kom Generalen i dette Øjeblik forbi. Han standsede og sagde: "Hvad er her paa Færde?". Jeg forsvarede Folkene paa Gaarden og sagde: "De har intet gjort." Generalen var paa min Side. Han udfærdigede en Skrivelse med Paabud om, at hverken Gaarden eller Folkene maatte lide Overlast. En af de mest ivrige til at forulempe Civilbefolkningen var en ækel Polak; men da vi senere kom ud i Marne-slaget, var han en rigtig Kujon. Da smed han nemlig sit Gevær og stak af, og han kom ikke tilbage igen.

Nogle Dage senere stødte vi paa de meget omtalte 42 cm Kanoner. Vi var paa March frem imod Liège, da vi passerede en lang Række Blokvogne, 35 ialt, der var overdækket med Presenninger. Det var to af disse store Kanoner med deres Tilbehør, der transporteredes frem for at beskyde Liège, Vi blev ved Kanonerne som Bevogtning og iagttag, hvorledes de i Løbet af to Timer blev gjort skudklare. Granaterne var nogle vældige Tingester. De

vejede 1000 kg og var 1½ m lange; men man kunde kun skyde eet Skud hver halve-Time. Efter at de fleste af Byens Forter var blevet beskudt, saa de var ukampdygtige, blev Byen stormet, og vi rykkede nu nærmere ind imod Byen og fik Kanonerne placeret paa Eksercerpladsen. Nu skulde de sidste Forter ødelægges. Civilbefolkningen var meget nysgerrig for disse store Kanoner og stod i tætte Skarer omkring dem, men fem Minutter efter at det første Skud var løsnet, hvorved Tagsten og Vinduesruder raslede ned, var der ikke et Menneske tilbage.

Den 16. August var vor Vagt ved Kanonerne forbi, og vi kom i Kvarter inde i Byen. Vi blev indkvarteret enkeltvis i Husene, og det var vi just ikke særlig glade ved. Det var utrygt, for vi var ja ikke velkomne. Dagen derpaa begyndte saa vor Fremmarch, der skulde vare mange Dage. Alle, der har været med paa denne Fremmarch, glemmer sikkert aldrig de Strabadser, den førte med sig. Op om Morgenen ved Firetiden, en Slat (12) tynd Kaffe og et Stykke tørt Brød, dersom man da har noget, og saa gaar det fremad med kun faa Hvilepauser. Geværet hænger i Remmen om Halsen, Hænderne griber i Tornysterremmene, Hovedet luder nedadbøjet. Man ser kun Formandens Støvlehæl. Støvet hvirvles op og plager os. Solen bager, vi sveder, eller det øsregner, og vi bliver pjaskvaade og overstænkes med Snavs. Natten tilbringes paa den nøgne Jord. Tornysteret bruges som Hovedpude, Geværet ligger parat i Armen. En almindelig Marchdag varer ofte til Klokken ni om Aftenen. Vi passerer Slag-markerne ved Tirlemont. Rundt omkring ligger døde og saarede. Vejene er tætpakkede af fremad ilende Kolonner. I Vejbanens Midte kører Artilleriet, Infanteriet optager den ene Vejside, Kavalleriet den anden. I et Vejsving har en tysk Granat ramt en belgisk Kolonne. Der ligger mange døde. En belgisk Cyklist ligger endnu med Benene paa Pedalerne og med Hænderne omkring Styret. En gammel Kone med et forgræmmet Ansigt leder efter nogen blandt de faldne. – En af hendes kære? –

Søndag den 23. August blev vi indsat i Slaget ved Mons. Kampen varede fem Timer. Englænderne lod os komme helt ind paa deres Linier, før de aabnede Ilden. Vi laa paa en Skraaning med hele Kroppen som Skive, og vi havde svære Tab. Omsider viste de et hvidt Flag, og vi tog 29 Fanger; men mit Kompagni havde tredive døde, og i andre Kompagnier var næsten alle faldet.

Vi kom længere frem, passerede den franske Grænse ved Middagstid og gjorde Holdt ved en lille By, hvor vi fandt en Mængde Vin. Det bevirkede, at vi alle, Officerer som Menige, blev mere eller mindre berusede. Kort efter marcherede vi videre og fik da øje paa en Flyver, der nærmede sig. Majoren gav omgaaende Ordre til "Schnell-feuer", og vi skød alt hvad Remmer og Tøj kunde holde. Ned skulde den! Men - o ve - det var en af vore egne, og det gav vel nok paa Pukkelen.

I Ilmarch gik det videre, Dag efter Dag. Vi skulde jo ogsaa til Paris. Først den 6. September fik vi en Hviledag. (13) Den var tiltrængt, og vi glædede os til dette Pusterum. Men ak! Allerede Klokken ni blev vi alarmeret, og saa begyndte Marneslaget.

Gennem en stor Skov kom vi til en Landevej. Den laa under Artilleriild. Det var et uhyggeligt Sted, og en af mine Kammerater, Hans Lund fra Torning Mølle, sagde da ogsaa til mig: "Skal vi nu ikke se at komme længere frem?" Vi løb over en Mark. Den laa under Maskingevær- og Infanteriild. Vi kom lykkeligt frem til det næste Hegn. Ikke alle var saa heldige. En af mine Kammerater, Postbud Weger fra Vonsbæk, blev haardt saaret paa den Mark. Han fik en Kugle gennem Brystet. Vi stormede nu et Krat. Her laa en død Franskmand. Han havde et helt Franskbrød i sit aabne Tornyster. Jeg tog det med mig. Vi

kom saa frem til et andet Hegn. Der sad tre Franskmænd, den ene en Neger. Vi tog dem til Fange.

I den næste Stilling havde Franskmændene anbragt sig i en Grøft. Bagved dem var der et meget tæt Tjørnekrat. De kunde ikke komme igennem det og kunde saaledes ikke trække sig tilbage. Følgen var, at deres Grøft i en uhyggelig Grad var fyldt med døde og saarede. Paa vor videre Fremrykning passerede vi Kornmarker, hvor Kornet stod i Hob. Vi søgte Dækning bag en af dem, men jeg havde knap nok smidt mig ned, før en Granat slog ned i Hoben. Det var heldigvis en Blindgænger. Jeg kom hurtigt paa Benene og løb længere frem. Lufttrykket af en eksploderende Granat bevirkede, at jeg væltede om paa Jorden. Jeg blev ramt i Armen af en Granatstump. Kort efter gik en Kugle ind i min venstre Støvlehæl, en anden gik igennem min Brødpose og slog Ringen til min Feltflaske i Stykker; men nu var jeg ogsaa kommet helt frem. Der var dog ikke til at være for Artilleriild. De franske Granater eksploderede alle Vegne. Vi var en lille Flok, der laa i en Grøft bag et Pilekrat. Nu gik Franskmændene frem mod os. En af mine Kammerater raabte: "Nu maa vi hellere gaa tilbage!" Det blev omgaaende udført. Jeg kunde dog ikke komme op af Grøften, (14) for der var væltet to faldne Soldater ned over mig, og de havde sikkert frelst mit Liv. En af mine Kammerater hjalp mig op, men da vi skulde til at tiltræde Tilbagetoget, sprang en ung Løjtnant op og raabte: "Nej, ikke tilbage, men fremad!" Der var dog ingen, der hørte paa ham, og saa begyndte vort Tilbagetog, det første, og det gik i vild Uorden. Vi saa nu først, hvor mange Menneskeliv vor Fremrykning havde kostet. Terrænet, der var omkring ved to til tre Kilometer dybt, lignede en høstet Mark, men Negene var Mennesker, Tyskere og Franskmænd imellem hinanden. Vi kom helt tilbage til vort Udgangspunkt, Skoven. Det sidste Stykke af Vejen havde jeg en saaret Kammerat under Armen; men hvor var det modbydeligt at gaa tilbage. Kun den, der har været med i et saadant Kaos, kan tale med om det. I Skovkanten mødte jeg Andreas Thomsen, Viceskoleinspektøren i Haderslev. Han troede, jeg var saaret, da jeg var farvet rød af de døde, der var faldet ned over mig i Grøften. Vi gik nu længere tilbage, men her stødte vi paa en Major, der forlangte, at vi skulde gøre Front igen. Jeg slap dog bort sammen med Niels Neusen fra Anslet og kom tilbage til en Vej, hvor vort Artilleri holdt. Artillerikaptajnen spurgte os, hvor vi kom fra. Jeg sagde, at jeg kom fra den forreste Linie, og at det hele var i vildt Tilbagetog. Han spurgte saa, om jeg kunde sige ham, hvor det franske Artilleri stod opstillet. De vidste nemlig ikke, hvorhen de skulde skyde, for deres Artilleriobservatør var tavs. Jeg gav ham de nødvendige Oplysninger, og faa Minutter efter var Kanonerne klar og tordnede løs. Dette standsede Franskmændenes Fremrykning, og vi holdt vor Stilling. Niels og jeg kunde ikke finde vort Kompagni. Vi tilbragte Natten i en Høstak og fik noget at spise ved et andet Kompagni. De havde Mad nok, for der var kun ni Mand tilbage, et andet Kompagni havde kun syv Mand. Muligvis er der senere paa Dagen kommet flere til, der som vi var kommet bort.

Vi fandt dog sammen igen med vore Kammerater, (15) fortsatte Tilbagetoget og kom paa Vagt ved en Bro over Marnefloden. Her faldt Englænderne os i Ryggen, og dette udartede sig til Kamphandlinger, der stod paa hele Dagen. Om Aftenen trak vi os tilbage igen og naaede Nanteuil. Her blev vi - den danske Bataillon, som man kaldte os - omringet af Englænderne. Vi havde kun en eneste Kanon. Alle Kanonerer var faldet paa nær een, og han var saaret; men han gav ikke op. Han rettede Kanonen ind, Infanterister ladede den, og Kommandanten over 6. Kompagni ledede Kamphandlingen. Ved Ottetiden trak Englænderne sig tilbage, og ved Titiden gjorde vi det samme. 6. Kompagni havde haft et Tab paa 40 Mand.

Vi marcherede stadig tilbage, og vi havde nogle meget strenge Dage. Søvn fik vi ikke, og Mad næsten heller ikke. Efterhaanden var vi kommet næsten helt tilbage til Soissons, hvor vi tog ind i nogle Sandstenshuler. Der var en Kartoffelmark i Nærheden af Hulen. Vi hentede Kartofflerne og ristede dem over Ilden. De smagte saa godt, at ikke blot Mandskaberne, men ogsaa Officererne kunde lide dem. Først Søndag den. 13. September var vi kommet saa langt tilbage, at vi laa i Reserve og kunde faa et Hvil. Det var den bedste Søndag, vi havde haft siden Krigens Begyndelse. Vejret var smukt og stille, og vi nød rigtigt Hvilen.

Efter dette korte Hvil maatte vi med igen.

Vi indtog den 16. September den lille By Anizy, men vi maatte kæmpe os frem fra Hus til Hus. Vi rykkede nu længere frem og laa stadig over for Englænderne. De beskød os heftigt med deres Artilleri. Vor Stilling var i en Slugt, hvor vi forefandt nogle Halmhuse. Englænderne skød dem dog i Brand, og vi mistede baade en Del af vore Vaaben og nogle af vore Udrustningsgenstande. Der var ikke andet at gøre end atter at søge ind i Sandstenshulene; men disse var ogsaa skud- og bombesikre. Der var dog ubehageligt koldt og fugtigt derinde.

Omsider blev vi dog trukket ud af Kampen og fik Befaling til at tilslutte os vor Arme-gruppe. I de sidste tre (16) Uger havde vi nemlig været flyvende Regiment. Vi fik nu nye Forstærkninger af Krigsfrivillige og Landeværnsfolk, og efter to Dages Forløb - den 30. September - kom vi om Morgen i Skyttegravene ved Moulin. Her laa vi i en rolig Stilling lige til den 28. December.

Den 4. Januar 1915 blev vi alle stoppet i Kreaturvogne paa Banegaarden i Chauny og blev som andet Slagtekvæg kørt over Sedan, Diedenhofen, Strassburg, Mühlhausen til Bollweiler. hvor vi kom i Stilling i Vogeserne. Det var et herligt Landskab, men den 19. Januar allerede stillede vi op for at storme den meget omstridte Hartmannsweilerkopf. Vi havde meget store Tab. Ogsaa jeg blev saaret og blev bragt tilbage. Vi blev ført til Mühlhausen, og da vi ankom der ved Ottetiden om Aftenen, var vi alle meget sultne. Vi spurgte, om vi ikke kunde faa noget at spise; men det kunde ikke lade sig gøre. Jeg sagde da til Lazaretinspektøren: "Det er vel, fordi De er fransksindet, at De ikke kan unde en tysk Soldat noget at spise." Han svarede dog: "Nej, jeg er sandelig en god tysk Mand." - "Ja," sagde jeg, "De er sikkert ikke mere tysk end jeg er; jeg er nemlig dansksindet og betragter alle Franskmænd som mine Venner." Nu blev han interesseret, og jeg fortalte ham saa, at Tyskerne havde røvet vort Land i 1864 paa samme Maade, som de senere tog Elsass fra Frankrig. Det gav Piben en anden Lyd. Han spurgte ivrigt: "Er der flere Danske her?" - "Ja," svarede jeg, "her er lige ankommet 53 danske saarede." Nu fortalte han mig, at han virkelig var fransksindet, at de fleste paa Lazarettet ogsaa var det, og at der uden for Byen fandtes en Fællesgrav med over tre Hundrede tyske Soldater, som var faldet i Mühlhausen, skudt af Byens Borgere, der havde villet hjælpe deres Venner, Franskmændene.

Samme Aften ved Ellevetiden serverede de Steg og Vin for os, og hele Lazarettet var næsten overfyldt af Byens Borgere, der vilde hilse paa deres danske Venner, (17) og da vi nogle Dage senere forlod Lazarettet, fordi vi skulde længere ind i Tyskland, fulgte de os til Banegaarden.

Andreas Kylling, Fjelstrup.

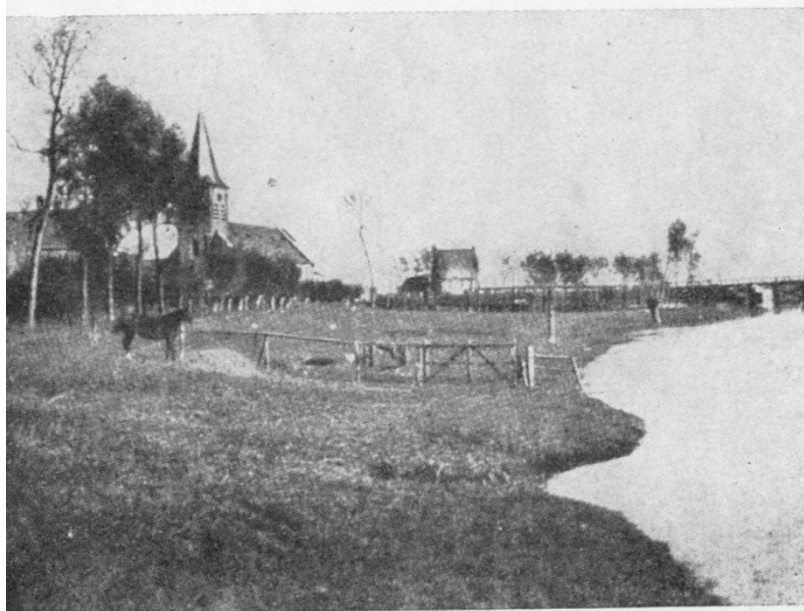

Mindesmærket i Gram

Ak. Sorgen hun vandrer saa vide
 i tusinde Hjem gik hun ind
 tilbage hun gaar nu at finde
 i fjerne Lande de Grave
 med Kors over danske Mænd!

Feltgudstjeneste

Oesselghem, Landsby i Flandern

Ad gamle stier.

Den 5. februar 1950 var en dejlig forårsdag i Picardiet. Jeg kom med et morgentog fra Paris til Noyon, og minderne vågnede ved stationsnavne som Ribecourt, Ourscamp og Pont l'Eveque. Det var i disse egne, at R. I. R. 86 fra Flensborg kæmpede i de sidste august-dage 1914. Her så man hist og her endnu den første verdenskrigs spor. Ganske vist et banegården i Noyon genopbygget, haveanlægget mellem banegård og by pænt ordnet, rådhus og kirke istandsatte, men i Rue St. Eloi er der stadig adskillige huller i husrækken, og af posthuset er endnu kun halvdelen i brug. Torvet er fuldt af handlende og fortsættes langt ud ad gaden mod Larbroy. Kirkens to tårne peger mod den skyfrie, blå himmel, og der er lyst under dens buer. Det gamle bibliotek, som er sammenbygget med kirken, synes at stå uskadt, som det har stået i århundreder.

Det er mærkeligt at gå i det strålende vejr over Larbroy, Sussoy, Cuy, Dives til Lassigny. Vandet siver ud af brinkerne langs med landevejen og klukker i grøfterne. Skader og krager flyver over agrene eller sætter sig i æble- og poppeltræer med de mange grønne buske af mistelten. Det spirer og bryder alle vegne, lærkerne kvidrer, det er varmt at gå med vinterfrakke. Foråret er ved at komme over landet.

Den senere borgmester i Tønder, Johannes Thomsen, var meget optaget af de advarselskilte, der stod ved landsbyerne. Den vejfarende mødte et: "Kør forsigtigt! (18) Tænk på børnene!" når han kørte ind i byen, og et "Tak for forsigtig kørsel", når han kørte ud. J. Thomsen lod lignende skilte sætte op ved Tønder, de er borte nu, og det er disse skilte også ved landevejen fra Noyon til Lassigny. Husene ser anderledes ud end i krigen; naturligvis er alle tyskernes birketræsstakitter borte, men det er den meste sandsten ogsaa. I Cuy og Dives er der næppe en sandstensgård tilbage. Der er bare grundmurede, røde teglstensbygninger, og også møddingerne ud til vejen er forsvundne, men fra den store gård på hjørnet i Cuy, hvor vejen går fra til den lille lokalbanegård, går der en strøm af ajle ud i vejgrøften. Smedien lige overfor, hvor Jeppe Schmidt fra Højer og J. P. Dideriksen fra Gasse holdt til, er borte. Jeg talte med en gammel kone, der kunne huske, at en tysk læge havde taget sig af hendes søn. Det var ikke ham, som hed Berger, men den anden, jeg kan ikke huske hans navn.

Om den lille Andre, som Kresten Andresen har fortalt i sine breve, kunne jeg ingen oplysninger få. Så nåede jeg til Dives; kirken var lukket, af slottet lå der kun lave ruiner; der er asfalteret vej, men sidevejene var så snavsede, at jeg ikke vovede mig ud på dem.

Jeg nåede over bakken og forbi det lille skovhovede ved Plessis-Cacheleux, hvor vejen går mod øst til Lagny. Man får indtryk af, at der ikke er nær så langt imellem byerne, som der var i krigen. Nu er der jo ingen grund til at skjule sig eller dykke ned i grøfterne.

Øvre til højre ses over bakkekammen det røde tag af gården Malmaison; snart dukker hele huset frem; fredeligt ligger det midt i sine agre, og jeg tænker på den uhyggelige nat, da jeg stod på gårdspladsen, medens længerne brændte rundt om mig.

Ved tilbagetoget i 1918 savede tyskerne frugttræerne af på disse marker; kun de færreste steder, først helt inde mod byen Lassigny, er der plantet nye i stedet. Straks i byens udkant lå min hule, "Uweborg" havde den mand (19) døbt den, som skiftevis med mig boede i den under tykke bjælker, cement og kampesten. Der ligger der nu en gård med røde

mure, og udlængerne når hen over det underjordiske lazaret, vi fik bygget, men ikke nåede at tage i brug.

Ud til gaden står der vandposter, endnu tilbundne med halm, men roserne i byens haver er ved at vise deres bladknopper. Der er rigeligt med bølgeblik over udhuse; men det ses ikke mere over menneskeboliger. Der går en vej af til venstre; ved den ligger en stor, velholdt soldaterkirkegård, og jeg husker pludselig, at det var her, Kjestrup fra Sommersted dræbtes ved et hovedskud. Jeg går videre op forbi gendarmeriet og den deputerede Fabres slot, som er genopbygget, aldeles som før krigen. Derimod er kirken blevet både slankere og lysere. Alt i alt gør hele byen dog endnu et noget rodet indtryk, selvom det, når man kommer med flere års mellemrum, er let at se, at det går fremad. Krigens spor er i mange henseender forsvundne, sidste krig har ikke som den forrige virket udslettende på byen eller dens præg: Af tyske skyttegrave er der nu næppe andet at se end et omrodet jordsmon, hvor før graven "Alsterdamm" var hulet ind i jernbaneskråningen. Selve denne jernbane er nedlagt, og ruinerne af Rolandstårnet er blevet endnu mindre.

Der er 3 hoteller i Lassigny, det fineste er "Guldkorset". Der bad jeg om noget at spise; men værtinden svarede, at de ikke havde noget, hun kunne ikke engang skaffe en æggekage. Til sidst blev vi da enige om, at hun kunne hente et stykke ost hos købmanden. Det gjorde hun så, og til tak indbød jeg hende til at dele en flaske vin med mig. Det lykkedes mig således at få hende til at fortælle. Det var jo mest nye folk, der bor i byen, men bl. a. er notarens enke, fru Etrillard, der endnu. Desværre var hun netop bortrejst; men det er om hende og hendes datter Marietta, jeg har fortalt i årbogen 1945. Det var Marietta, der fandt, at kærlighed gør livet værd at leve, da hun fik at vide, at hendes kæreste Edgar var levende (20) i tysk fangenskab. Nu fortalte hotelværtinden, at Edgar var kommet lykkelig hjem efter krigen, var blevet gift med Marietta og nu for et par år siden var dræbt ved en jernbaneulykke. Marietta derimod lever i Paris med en voksen søn, som er student.

Jeg tog med et lille tog tilbage til Noyon, og samme aften kom jeg til Paris i et voldsomt regnskyl efter en dags rige oplevelser.

H. Lausten-Thomsen.

Slaget ved Arras 1917.

Mange af Kammeraterne, som dengang tilhørte 18: Infanteri Division, vil sikkert endnu mindes de Paaskedage i 1917, da Englænderne forsøgte et Gennembrud mellem Arras og Lens. Nogle Optegnelser fra dengang vil maaske hos andre Kammerater kalde gamle Erindringer frem, og maaske vil det interessere at faa de gamle Minder opfrisket.

Den 18. Infanteri Division, som bestod af Regimenterne 85, 86 og 31, laa i Kvarter i Byerne omkring Valenciennes, Lorch og Brye. Paaskemorgen blev vi alarmeret. Marchetningen i de to følgende Dage var imod Byen Douai, som vi naaede Mandag Aften ved Otte-tiden. Vi havde haft nogle dejlige Foraarsdage med Solskin, men Vejret slog om til streng Vinterkulde og bragte Frost og Sne. I et forrygende Snevejr marcherede vi ind i Byen og

søgte Hvil paa Fortovskanterne, i Trappeopgange, Gade døre og deslige, og trods Storm og Vinterkulde faldt vi i Søvn med det samme.

Hensigten havde været, at vi skulde marchere til en By, som laa 12 km længere fremme, hvor man havde forberedt Kvarter til os. Undervejs var der fra Generalkommandoen kommet Kontrarordre, og her i Douai skulle vi nu vente nærmere Ordre. I fire Timer laa vi paa (21) Gaden og ventede, og lidt efter Midnat kom der endelig Ordre om, at vi skulde til Proviantdepotet for at modtage Forplejning. Naturligvis var dette en kær Efterretning oven paa den lange, triste Ventetid; vi havde desuden siden Morgentimerne ikke faaet andet, end hvad vi havde med os i Lommerne. Vi fik en Taar varm Kaffeestatning, noget Brød og lidt Kødkonserver, som hjalp paa Humøret en liden Stund.

Fra Fronten hørtes Torden fra Hundreder af Ildsvælg, og der fortæltes mange Ting om Englændernes store Offensiv og Gennembrud. Det kunde ikke fremme Begejstringen for det Foretagende, vi var kommanderet ud til. Vi skulde nu fra Douai sendes med Jernbanen for at naa hurtigere frem. Første og anden Bataillon var allerede undervejs med Toget ud imod Frontlinjen, og nu skulde vi, tredje Bataillon, følge efter med det følgende Tog. Klokken fire om Morgenen kom endelig Beskeden om, at vi skulde af Sted. Vi kom ned til Banegaarden, hvor vi skulde indlades i Kreaturvogne. Under Uvejret søgte vi naturligvis Skjul inde i Stationsbygningens Sale. Vi smed os ned paa Gulvene og Gangene i Ventesalen og i Korridorerne. Hver eneste lille Plet var optaget af trætte og forkomne Mennesker, som sov Udmattelsens tunge Søvn, hvor man end stod eller laa. Pludselig vaagnede vi ved nogle heftige Eksplosioner og ved Artilleriild fra Flak-Batterierne. Fjendtlige Flyvere belagde Banegaardsterrænet med Bomber. Vi var dog vante til at tage Overraskelser af denne Art med Ro. Undløbe kunde man jo ikke, og man vendte sig da kun om paa den anden Side og sov videre. Lemmerne bliver dog ret snart møre, naar man ikke har andet end et Flisegulv til Sengeleje. Saa blæstes Alarm. Enhver søgte i Mørket sin Afdeling. Nu skulde det endelig gaa løs, men Vejen gik ikke til Perronen og til Toget. Vi marcherede ud af Byen ad Landevejen mod Arras.

Vi kunde ikke komme med Toget, fordi Flyverne havde sprængt Jernbanelinjen. Saa fortsattes den uendelige (22) March paa Landevejen igen. Maalet var den lille By V i t r y, tyve Kilometer fremefter i Retning af Arras. Klokken ni om Formiddagen naaede vi endelig frem til dette, vort foreløbige Maal. Her var alting i fuld Opløsning, Vejene fulde af Flygtninge. Byen laa under Artilleriild. Infanteriet asede sig langsomt frem i Dyndet ved Siden af Landevejen. Inde paa Markerne kørte Artilleri og Ammunitionskolonner, store Lastvogne og Automobileer optog Kørebanen, frem og tilbage, et uendelig langt Tog, der strakte sig saa langt, man kunde skue fremad eller tilbage. Snart mødte vi nogle let saarede Kammerater, andre kom bærende med en haardtsaaret Kammerat, saa kom nogle engelske Fanger, og ved at spørge frem og tilbage fik vi lidt Forsmag paa, hvad vi kunde vente derude. Fjenden havde stormet og taget alle Infanteristillinger ved en Overrumpling, var saa gaaet videre frem og havde paa samme Maade overrasket Artilleriet, som næsten helt og holdent var faldet i Fjendens Haand. Alle Tropper, som var i Nærheden, blev samlet i Hast for at bringe Fjendens Fremrykning til at standse. Kl. 9 om Formiddagen kom vi til Byen. Et Loft i en stor Kornlade blev anvist som Kvarter. I Løbet af mindre end et Kvarter var vi installeret. Vi laa paa et Brædegulv med Tornysteret som Hovedpude og tildækket med Kappe og Teltlug. Godt trætte sov vi snart en drømmeløs Søvn.

Vi fik kun nogle enkelte Timers Hvil, saa skulde vi igen af Sted. Feltkøkkenet bragte os efter tre Dages Forløb for første Gang varm Middagsmad, den saa sørgeligt berømte Kaal-

rabisuppe. Dørrgemüse var det officielle Navn, men I husker nok Kælenavnet ("Drahtverhau"). Omtrent samtidigt kaldtes til Parole. Kl. 1 skulde Kompagniet staa parat til Afmarch med Stormbagage. Kogekar, Kappe og Teltdug, og desuden fik vi en ekstra Ration af 280 skarpe Patroner, 3 Haandgranater og en stor Spade. Der var ikke megen Tid til Forberedelserne. En Hilsen sendtes i Hast til Hjemmet, og for mange blev det den (23) sidste. Paa Klokkeslaget stod Kompagniet parat, og saa gik det mod Arras.

Snevejret var forbi, og Solen sendte sine Straaler fra en klar Himmel. Sneen laa over Mark og Veje, og snart var det hele forvandlet til et Ælte af Dynd og Snavs, saa det var næsten ufremkommeligt. Kl. 4 om Eftermiddagen naaede vi det foreløbige Maal, en lille By, Fresnes, som ligger ved Hovedbanelinjen mellem Douai og Arras. Her skulde vi afløse et Kompagni ved Skansearbejdet. Jorden i denne Egn bestaar af Kalksten, og man kan nok forstaa, hvilket Arbejde det maa være at bygge en Stilling med de Redskaber, vi var udrustet med. Planen var at bygge en Reserverstilling, og Arbejdet var lige paabegyndt. Det skulde være en to Meter bred og to og en halv Meter dyb Grav, og vi tog fat med godt Mod. Betingelserne var: seks Timer Arbejde og seks Timer Hvil, indtil Stillingen var færdig. Solen gik ned, og en skarp Blæst kom fra Nord med Frost og isnende Kulde, saa vi kun ved meget intensivt Arbejde kunde holde en Smule Varme i Kroppen. Men Kræfterne var udslidte, ingen Hvile og daarlig Forplejning, og for mange var dette uvante Arbejde næsten umuligt, saa Tempoet blev ikke synderlig stort. Marken var endnu dækket med Sne. Fjenden kunde fra en Lænkeballon observere, hvad der skete, og snart sendte han os en Hilsen i Form af nogle Granater, som dog ikke gjorde nogen Fortræd. Klokken 10 om Aftenen havde vi god Dækning i den nye Grav, som nu var 1½ Meter dyb, men Afløsningen, som skulde komme, udeblev. Vi ventede en lille Times Tid, saa tog vi selv Affære. Trætte og forkomne, som vi alle var, længtes vi kun efter Mad og Hvile. Den nærliggende By Vitry, som vi søgte hen til for at finde Kvarter, var belagt med Artilleri, og alt var optaget. Vi kunde ikke finde noget Sted, hvor vi kunde finde Husly. I Udkanten af Byen stod Batterierne nedgravet alle Vegne. Kældre og sammenskudte Huse var spækket med Kanoner og fyrede løs imod Fjenden. I en lille Hytte, hvor der stod en Kanon i (24) Kælderen, fandt vi en tom Hestestald. Her pakkede vi as sammen i de enkelte Baase, saa mange som muligt for at finde Varme og Hvile. Batterierne skød uafbrudt, og i denne Helvedes Larm skulde man nu sove.

Klokken et blev Kompagniet vækket af Vagten. Feltkøkkenet var kommet frem med varm Mad, Kaffe, Brød og Marmelade. Endskønt Søvn og Hvile var haardt tiltrængt, gjorde Maven efter en saa lang og haard Arbejdstørn sin Ret gældende. Klokken to havde vi spist, Forplejningen til næste Dag var fordelt, og nu vilde vi hvile ud og have en god Søvn, til vi igen skulde ud til vort Skansearbejde. Klokken tre blev Kompagniet alarmeret. Hele tredie Bataillon skulde ud og besætte en Banelinie mod Vitry-Biach. Det var slet ingen ranke Helte, der drog ud denne Morgenstund. Livsmodet var brudt, enhver vilde vel være glad for en barmhjertig Kugle, der kunde lade en slippe ud af denne Jammer og elendige Tilværelse, men Tanken om Hjemmet, det lille Hjem deroppe i Nord, holdt Modet oppe. Maaske laa der nu en ensom Kvinde søvnløs paa Lejet og lod Tankerne vandre ud den mørke Nat til den, som var hende kærest, til Faderen til den lille Dreng, som laa saa trygt ved hendes Side. Ogsaa hun kastede sig vel uroligt omkring paa Lejet, forpint af Angst over Faderens Skæbne derude. – Nej, man maa bide Tænderne sammen, man har Pligter over for Livet, som man ikke paa saa fejsk en Maade kan komme udenom og løbe fra, om end det vilde være meget lettere at slippe for Byrden ved en rask Beslutning. Det er ikke altid Angsten

for Livet og Rædslerne, som kan give Soldaten den Tanke at gøre Ende paa det hele, nej, det er Fortvivlelsen over dette Liv fuld af Længsler, Jammer og Elendighed, der kan tvinge Mennesket ned i Afgrunden.

Nu laa vi derude i Sneen, i Grøften, trætte, vaade og forkomne. Vi savnede Hvile, Søvn og Føde. Den ene lange Time gik efter den anden. Klokken seks om Morgen kom der endelig Ordre til at bryde op. Vi skulde samles ved venstre Fløj, og saa gik det mod Biach, en lille By (25) mellem Arras og Douai, ved Scarpe Floden. Byen laa under engelsk Artilleriild. Den civile Befolkning flygtede; gamle Mænd, Kvinder og Børn saa man løbe med Bylter og Pakker. De vilde frelse noget af det mest værdifulde af deres Ejendele. Husene var for største Delen Ruinhobe, mange havde faaet et Grundskud og kunde styrte sammen, hvornaar det skulde være. I en Porcelænsbutik var en Fuldræffer gaaet igennem Ruden, og de mange Krukker, Vaser og Nipsfigurer laa sønderknuste omkring. Opholdet i en saadan Byer under Beskydningen langt mere farligt, end naar man ligger ude i Marken, i det fri. Vi søgte allerførst et Kvarter i et Hus, som var nogenlunde beboeligt, og hvor vi for nogle Timer kunde faa lidt Hvile og Søvn. Paa anden Sal i et Hus fandt vi nogle Værelser, som var nogenlunde. Vi kunde faa lidt Varme ved en Kamin, og i Køkkenet fandtes et Komfur og Rester af Madvarer, som vi straks tog i Brug. Især en Daase med Kaffebønner vakte vild Begejstring. Sektionen samledes snart ved en dejlig varm Kaffe. Vi nød den af rigtige Menneskekopper, noget enestaende for vore Forhold. Kaffen vækkede Livsaanderne paa ny, og snart sad vi omkring Kaminilden med Pibe eller Cigaretter og nød Tilværelsen. Træthed og Søvn gjorde sig dog snart gældende, og man søgte nu en Plads, hvor man kunde faa lidt Hvile og Søvn. Jeg opslog min Paulun i et Klædeskab, som var væltet og fyldt med gamle Klæder og deslige, og snart var hele Flokken borte i en god og vederkvægende Søvn.

En Kammerat maatte for Sikkerhedens Skyld og for at have Forbindelse med Kompagniet holde Vagt ved Gadedøren. – Ved Middagstid var der igen Alarm. Kompagniet samlede i Hast og marcherede ud af Byen. Vi skulde dække nogle Batterier, som var nedgravet ved Banelien, hvor denne skærer Landevejen uden for Byen. Kanonerne var lige kommet paa Plads og begyndte nu at skyde sig ind paa de fjendtlige Stillinger. Vi laa hele Eftermiddagen i Sne og Kulde i en dyb Grøft ved Banelinien.

(26) Man gav os Lov til at tænde et Baal, saa vi kunde varme Lemmerne. Snevejret tog til, og vi søgte i Mørkningen Dækning i et Lokomotivskur. Lokomotiverne stod under Damp, Tenderen var ladet med Sprængstoffer, parat til at sendes ud imod de fjendtlige Rækker, naar det skulde knibe. Om Aftenen skulde vi gaa i Stilling og afløse et Kompagni af 31. Regiment. En Underofficer og to Mand blev sendt ud for at søge Forbindelse med Folkene forude, saa vi bagefter kunde finde frem til den rigtige Plads. I Mørkningen uddeltes varm Mad, Brød og Kødconserves til de næste Dage. Skydningen fra vore Batterier vedblev. Af og til fik vi en Svarhilsen derovrefra. Nedslagene laa meget spredt. De laa inden for en Radius af hundrede Meter og var ofte temmelig nærgaaende. Vi var dog vante til denne Musik fra de hylende Bæster og sendte dem kun et Sideblik, naar de kreperede i Nærheden. I lange Skarer strømmede Civilbefolkningen tilbage, trækkende en Kærre eller en Barnevogn for at frelse Livet. Mon de nogen Sinde er fundet tilbage igen til deres Hjem? De vil maaske næppe kunne genkende den Plet Jord, hvor deres Hjem har været.

Henved Titiden kom en af de Kammerater, som var sendt ud for at finde Vejen til den Stilling, som vi skulde besætte, tilbage. Han kom alene, de andre to var faldet paa Hjemvejen, ramt af Kugler fra et fjendtligt Maskingevær. Dette gjorde naturligvis et meget nedslaaende Indtryk paa os. Kompagniet kaldtes til Samling. Der manglede tre andre Kamme-

rater. De kunde ikke findes. Vi maatte saa af Sted uden dem. Senere bragte vi i Erfaring, at de var deserteret. Man paagreb dem i Anvers. Rømning var næsten helt almindeligt, idet man fandt det bedre at komme i Fængsel end at skulle med ud i Frontlinien. Omkring ved Totiden om Natten var vi naaet frem til den Afdeling, vi skulde afløse. Vi skulde afløse et Kompagni af 31. Inf. Regiment. Løbegrave ud til Stillingen fandtes ikke, hist og her laa en død Kammerat, som en Kugle havde overrasket. En Stilling eller en Skyttegrav (27) fandtes heller ikke. Vi laa i nogle Huller, som gav lidt Dækning for det værste. Marken var tildækket med Sne, Hullerne i Jorden et Ælte af Smuds. Den Skyttegrav, som skulde graves, var markeret ved, at man havde gravet Grønsværen bort. Det første Arbejde var nu at faa Hullerne forbundet indbyrdes, saa man i Dækning kunde bevæge sig til Siderne. Vi laa og frøs, saa Tænderne klappede i Munden. Hvor Fjenden laa, og hvor stærk han var, vidste ingen. Nogle Lysraketter, som han sendte i Vejret, lod os formode Afstanden, men antagelig laa han i samme fortvivlede Forhold som vi. For at faa Varme i Kroppen tog vi ivrigt fat paa Skansningen. Et Par saarede Englændere laa helt forkomne i nogle Huller. De havde Skudsaar i Benene og kunde ikke gaa. Det var første Gang, jeg i Krigen kom i personlig Berøring med Englændere. Jeg tiltalte dem først paa Fransk i den Tro, at det var Franskmænd. Nu har mit franske Sprog maaske været daarligt at forstaa, selv for en Franskmænd, i hvert Fald forstod de mig ikke, og jeg ikke dem. En Kammerat, en teologisk Student, kunde tale Engelsk. Han spurgte dem ud, og de forklarede, at de hørte til en Patrulje, som var blevet saaret og taget til Fange. Ved Siden af min "Lejlighed" laa to andre af deres Kammerater, som havde lidt en mere haard Skæbne. De var blevet skudt ved et Forsøg paa at finde de tyske Stillinger. Vor Saniteter begravede dem Dagen efter i et Granathul. Deres Papirer og andre Ejendele tog man fra dem, og gennem Røde Kors blev de sendt til deres Familie. Vor Stilling laa i Udkanten af en lille By, Rouex, som blev meget omtalt i Generalstabsberetningerne i den Tid. Kampen om denne By var langvarig og endte med, at Tyskerne holdt den ene Bydel besat, Fjenden den anden. Vor Indsats var Begyndelsen til en lang Række Kampe, som var meget omtalt i Dagbladene dengang.

Den tredie Nat efter vi var kommet i Stilling, havde vi Graven og Dækningen nogenlunde i Stand; men den Strækning, som vort Kompagni skulde besætte, var meget (28) lang, og derfor meget tyndt besat. Kompagniets Kampstyrke skulde være 250 Mand, men vi var kun 130. Brystværnet i en Skyttegrav skulde almindelig besættes med 8 Skytter. Vi havde kun Raad til at sætte to Mand ved hvert Brystværn, men til Understøttelse for disse stod der ved hvert tredie Brystværn et stort Maskingevær, som gav os en betydelig Styrke i Tilfælde af, at Fjenden skulde finde paa en Overrumpling. En Kilometer bag os stod et Batteri af 10 cm Haubitser. De første to Dage havde vi nogenlunde Fred og Ro, kun lidt Skærmydsel mellem Artilleriet, og efter at vi nu var indlevet i Forholdene, følte vi os ret godt tilfredse. Bataillonsstaben laa 4-500 Meter tilbage ved Indgangen til Byen i en Bunker, en Hule, som var afstøttet med Træstammer. Forplejningen kom ud til os om Aftenen, ogsaa varm Kaffe med Whisky. Det var en god Hjertestyrkning i den slemme Kulde. Om Dagen var det meget ubehageligt. Vi kunde ikke arbejde i Graven, for Fjenden kunde iagttage, hvad der foregik, og vi fik straks en Hilsen sendt fra Artilleriet. Vi laa derfor om Dagen i Bunden af Graven, tildækket med Kappe og Telt, i en halv Døs og led meget under den strenge Kulde. Paa denne Maade gik den ene Dag efter den anden. Saa kom den 12. April, som jeg husker saa nøjagtigt, idet det var min afdøde Faders Fødselsdag.

Om Eftermiddagen ved Femtiden laa vi øg døsede i Bunden af Skyttegraven. Jeg var sammen med den forhen omtalte teologiske Student. Han var aldeles ingen Krigshelt,

tværtimod en endda meget daarlig Soldat. Jeg vaagnede vedet heftigt Kvalderi og blev nysgerrig efter at faa at vide, hvad der kunde være paa Færde. Jeg kom op paa Brystværnet og saa, at der ovre paa den anden Side, i en Afstand af ca. 1500 Meter, kom en hel Del smaa Prikker ned ad en Bakkeskraaning. Paa Bakkekammen dukkede en ny Række frem og vi blev hurtigt klar over, hvad der nu skulde ske; Fjenden vilde storme vor Stilling. I en Hast fik jeg min Kammerat paa Benene og Geværret skudklart. Vi aabnede Ilden med Visir 1500 Meter. (29) - Skyderiet var egentlig helt meningsløst, da man ikke kunde tage et bestemt Maal i Sigte, og vi bortskød vor Ammunition til ingen Nytte. Skulde Fjenden komme os ind paa Livet med en saa stor Overmagt, var Stillingen tabt. Antagelig havde vi et helt Regiment, flere Tusind Mand, imod os. Stadig flere og flere nye Rækker saa vi dukke frem over Bakkekammen. Fremrykningen gik langsomt, Skridt for Skridt som hjemme i Kaserne-gaaden, og ikke, som naar vi skulde gaa frem til Storm, i et hastigt løb 30-40 Meter frem, saa søge Dækning, indtil man saa Lejlighed til at naa videre frem. De kom gaende, som paa en fredelig Jagttur, med Bøssen under Armen. Hvordan vilde det nu gaa os, naar vi fik alle disse Mænd nærmere ind paa Livet. Vi indsaa snart det meningsløse i vor Skydning og stod i angstfuld Forventning om, hvorledes dette skulde spænde af. Han sendte os nogle Granater og Shrapnels, som slog ned omkring os i Stillingen. De gjorde Fortræd paa vor venstre Fløj. Nu var de første Rækker kammet nærmere, ca. 800 Meter fra os. Visiret blev rettet ned til 800 Meter, og nu fulgte Skud efter Skud med roligt Sigte. Vi kunde se Virkningen og knaldede løs mod de fremstormende Rækker. Bøsseløbet blev varmt, næsten gloende, og Laasen kunde ikke virke. En død Kammerat, som laa i Nærheden, havde ikke mere Brug for sit Gevær. Jeg kunde derfor skiftevis bruge begge Geværer. Fra alle Geværer ved hele vor Frontlinie var Skyderiet nu i Gang, ogsaa Maskingeværerne med deres skrattende Røster kom i Virksomhed, og de fjendtlige Rækker mejedes ned, som Straaene falder for Leen. Angstfornemmelsen begyndte at vige; man fik nyt Mod, især da nu Artilleriet satte ind med den dybe Bastone. Salverne lededes med stor Nøjagtighed og faldt præcise i den fremstormende Fjendes Rækker, Saa kom der Liv i Tommyerne. De søgte i Løb at finde Dækning, hvor de kunde være beskyttet mod denne Hagl af Jern og Staal, men Udsigten til Frelse var meget lille. Derovrefra blev de nu heller ikke Svar skyldig. Vor Stilling blev belagt med Byger af Granater (30) og Shrapnels, en Helvedes Musik, som om Verden skulde gaa under. Der var ingen Tid til at tænke paa Frygt, Fjenden var foran os og kunde kun med Geværret holdes fra Livet. En Sektion paa 6-8 Mand var med deres Fører kommet frem til en Afstand af 200 Meter fra os. De var saa at sige inde paa Livet af os og laa i Dækning bag et Dige. Manden paa Fløjen laa ved Enden af Diget og forsøgte at faa de andre Kammerater til at gaa fremad. Jeg holdt dem nede med Geværret. Saa snart de gjorde Forsøg paa at rejse sig op, sad et sikkert Skud derovre. – Men nu svandt Ammunitionen. Jeg havde bortskudt 220 Patroner og havde kun nogle enkelte tilbage, som jeg maatte holde i Reserve til den sidste fortvivlede Nærkamp. I Snavset laa Haandgranater henkastet. Jeg samlede dem sammen som en sidste Reserve. Livet skulde sælges saa dyrt som muligt. I syv Rækker var de engelske Stormkolonner bølget ned ad Bakkerne, og kun helt enkelte var naaet frem til de tyske Stillinger og blev nu taget paa Sigtekornet. Det fjendtlige Artilleri overdængede os med Granater og Shrapnels, men der var ingen Tid til at se, hvad der skete ved Siden af, kun Faren, som kom os i Møde, kunde man værgе sig imod, den gjaldt det om at holde paa Afstand. Mangen Kammerat segnede, og mange blev lemlæstet for Livstid. Man havde ingen Tid til Bekymringer, kun se fremad, Bøssen til Kinden, parat til Skud. De faa, der havde Held til at komme i Nærheden af vor Linie, var fortabte. Men Mod

havde disse Gutter, i faa Hundrede Meters Afstand stod de oprejst med Geværet ved Kind og fyrede løs. De sendte os en Hilsen for straks efter at segne for en dræbende Kugle. I to Timer rasede denne frygtelige Kamp. Ved Kompagniets venstre Fløj, som havde lidt en Del, og som havde haft ikke ringe Tab, begyndte nogle af vore Kammerater at række Hænderne i Vejret, men nogle dygtige Knubs fra de overordnede Næver bragte dem til Besindelse, og de tog atter til Geværet. Fjendens Rækker blev tyndere og tyndere, og omsider standsede Fremrykningen. I Smaaklynger søgte (31) nogle enkelte tilbage for at komme i Dækning og uden for Skudvidde. Enkelte var kommet vor Stilling saa nær, at de hverken kunde naa frem eller tilbage. De gav til Kende, at de ansaa sig som fortabte. Vi vinkede til dem, at de skulde komme frem. De kom dog ikke, de havde ingen Tillid til os. Efter gentagne Opfordringer kom dog enkelte frem fra deres Skjul. Det var en Kommandersergent og fem Mand. De kastede deres Vaaben bort, og med Hænderne i Vejret kom de løbende over til os. Det var ved Mørkets Frembrud. Nu var Myrderiet afsluttet, og vi begyndte at se omkring efter de Kammerater, som Skæbnen havde sat ud af Legen. Kompagniet var sluppet nogenlunde heldigt, og Tabet havde ikke været overvældende. Et morsomt, men tragisk Tilfælde fristes jeg dog til at meddele.

En Kammerat, som sammen med en anden i Dagene forud var blevet dekoreret med Jernkorset af 1. Klasse og forfremmet til Underofficer, vilde i denne Anledning demonstrere sin Kækhed. Vi stod bag Brystværnet med Geværet i Anslag, men vi vogtede os for ikke at stikke Hovedet højere op, end at vi lige kunde sigte. Pralende tog nu den nybagte Underofficer Stilling med hele sin Overkrop oven over Dækningen for at iagttage Fjendens Bevægelser. Han kom med belærende Bemærkninger om, hvorledes vi skulde tage Sigte. Det hele varede kun et Øjeblik, saa blev han ramt i Hovedet af en Kugle og var død paa Stedet. Det gjorde et meget smerteligt Indtryk paa os, for han var en god Kammerat; men i sin nye Værdighed skulde han absolut vise sig som Helt. Fjenden havde lidt forfærdelige Tab. Endnu den tredie Nat efter Stormen laa der saarede Stakler derude, som raabte om Hjælp. Sanitetspersonalet kunde ikke overkomme at bjærge de mange lemlæstede Kammerater, skønt vi ikke hindrede dem i deres Arbejde. - - -

Dette var den første Kamp om Byen Rouex. Den kom til at koste meget Blod paa begge Sider. Den tredie Nat derefter kom endelig Afløsningen, og enhver var glad for (32) at være sluppet denne Gang; men hvor længe? – Nu begyndte det samme et andet Sted, et Spil uden Ende, hvor vi var Brikkerne i de spillendes Hænder. – Regimentet kom i Hvil, og vi fik som Udmærkelse for Tapperhed tildelt tyve Jernkors til Kompagniet.

T h. L o r e n z e n, Felsted.

Vi havde en Spaamand i Kompagniet.

I Efteraaret 1914 laa Regiment 86, som jeg hørte til, i Stilling ved Dreslincourt i Frankrig. Vi havde lige faaet vore udtyndede Rækker fyldt op, og blandt de nyankomne var ogsaa en Spaamand, som stammede fra Altona. Han kunde forudsige alt mellem Himmel og Jord, og naturligvis kunde han da ogsaa forudsige alle Begivenheder og Tildragelser i Regimentet; og hans Forudsigelser slog "næsten" altid til. Naturligvis vandt han hurtigt et kolossalt Ry og havde til alle Tider en stor Søgning, for hvem vilde ikke gerne have sin Skæbne forudsagt.

Dette udstrakte Ekstraarbejde blev ham dog efterhaanden for meget af det gode, og da en Officer en Dag mødte frem for ham, nægtede han pure at "gaa i Arbejde". Men nu blev Officeren arrig og sagde til ham: "Naar du ikke vil spaa mig, saa skal jeg kurere dig! Se mig lige ind i øjnene!" Spaamanden havde vistnok en Følelse af, at han nu skulde hypnotiseres, og da han ikke var ret meget for at udsættes for det, holdt han det for raadeligt at holde øjnene ved sig selv og liste bort.

Engang skulde vi ude i Frontlinien bygge en ny Stilling. Det var et anstrengende Arbejde, og vi maatte regne med, at den halve Nat i længere Tid vilde være optaget af det, og da Julen stod for Døren, kan enhver forstaa, at Lysten til Skansearbejdet var meget lille. Saa traadte vor Spaamand til. Han gik hen til Kaptajnen og sagde: "Hvorfor skal vi gaa her og grave? Vi kommer jo alle (33) bort herfra inden Jul!" - "Passer det?" sagde Kaptajnen. "Ja, det gør det rigtignok," svarede Spaamanden. - "Godt! Saa graver vi ikke mere", sagde Kaptajnen, hvorefter vi standsede Arbejdet. Og Spaamanden fik Ret. Den 22. December blev vi trukket tilbage fra Fronten. Der var nemlig kommet Befaling om, at Kejserinden - vi hørte jo til hendes Regiment - ønskede, at hendes Regiment Juledagene over ikke skulde ligge i Skyttegravene.

Jeg spurgte ham engang ogsaa om min Skæbne, og saa svarede han: "Du kan være ganske rolig, for du kommer ganske bestemt fra det hele og vil komme hjem igen." Og det passede jo ogsaa; men det var ellers lige paa Vippen, at hans Spaadom var slaaet fejl. Jeg stod nemlig en Dag ude i Skyttegraven. Det var ved Dreslincourt. Pludselig raabte en eller anden til mig: "Spring bort!" Da Jeg ikke flyttede mig, gentog man Raabet: "Spring til Side, Mand!" Jeg sprang omgaaende hen til en af mine Kammerater. Det var Snedkermester Oesten fra Aabenraa. I samme Øjeblik for en fransk Granat ned igennem Brystværnet og eksploderede just paa det Sted, hvor jeg havde staaet. Granatstumper og Jord røg os om Ørerne, men vi Var begge usaarede. "Ja," sagde Oesten, "Spaamanden har Ret, du skal nok komme levende hjem. Det kan man da se!"

Vor gode Spaamand havde nu ogsaa engang i December spaaet, at Krigen vilde være forbi inden Jul; men der var han jo uheldig, for det passede jo ikke. Af denne Grund blev han ofte drillet; men han klarede den ved at undskyldte sig med, at han paa en eller anden Maade maatte have set forkert paa Aarstallene, og han tilføjede med stor Sikkerhed: "Vær forvisset om, at vi kommer hjem inden Jul, kanske allerede næste Aar!" - Ja, at vi kom hjem inden Jul, slog jo ogsaa til, men det varede som bekendt bare flere Aar, inden Spaadommen gik i Opfyldelse. - Den Spaamand var os til megen Opmuntring i den tunge Tid.

Hans Matthiesen, Gejlåa.

Saaledes kan det gaa.

(34) Det var i 1915, i Frankrig, en dejlig, varm Augustdag. Vi havde lige gravet en Brønd, for vi stod og manglede Vand; men saa kom der Forbud mod at benytte Brønden, for man var bange for, at Vandet vilde blive forgiftet af de mange ubegravede Lig, der laa rundt omkring. Jeg blev sat paa Vagt ved Brønden for at holde enhver borte. Min Instruks lød paa, at jeg skulde skyde enhver, der vovede at tage Vand fra Brønden, om det saa var selve Kejseren. Den første, der mødte op for at forsyne sig af det fristende Vand, var selve Feldwebelen. Jeg standsede ham, men han bad saa pænt om bare at faa en lille Smule, saa han kunde vaske sig. Vi havde nemlig ikke faaet os vasket i en hel Maaned, og Fristelsen var derfor stor. Jeg meddelte ham min Instruks; men den hjalp nu ikke stort, for han vilde nu absolut have noget Vand. Saa gik jeg endelig ind paa hans Anmodning, men jeg sagde til ham, at han maatte love mig ikke at sige det til nogen, og han maatte ikke spilde noget af Vandet, for saa vilde Lægen, der skulde komme og undersøge det, straks se, at nogen havde brugt af det. Nu forsynede han sig, men naturligvis spildte han lidt paa Jorden. Saadan gaar det jo altid. Han beklagede det og forsvandt saa. Da jeg igen stod alene tilbage, fik jeg den Tanke, at hvis han kunde vaske sig, kunde jeg vel ogsaa, for jeg trængte lige saa meget til det. Som tænkt, saa gjort. Jeg hev en Spandfuld op, smed i en Ruf alt Tøjet, saa jeg var nøgen, og begyndte saa at skrubbe mig grundigt. Det var en herlig Følelse. – Men hvem dukker saa pludselig op? Vor Kompagnifører, Feldwebelen og Lægen. De styrede deres Gang lige hen til mig, for nu skulde Vandet grundigt undersøges. Jeg kunde slet ikke naa at faa Tøjet paa. Derfor besluttede jeg ganske roligt at fortsætte med (35) Rensningen. Til at begynde med gik alt godt. De sagde ikke et Ord til mig; men saa kom Kompagniføreren i Tanker om, at der jo skulde være en Vagtpost ved Brønden. Han spurgte mig, om jeg havde set noget til Vagtposten. "Javel, Hr. Hauptmann," sagde jeg, "det er mig, der staar Vagt her!" – Jeg havde sagt nok. Kompagniføreren begyndte straks at raabe op: "Saadan et Svin! Før ham straks bort!" raabte han til Feldwebelen. Naa, Svinet var ellers nu blevet pænt vasket. Jeg fik ikke engang Tid til at tage mit Tøj paa, men splitternøgen, som jeg var, og med Tøjet under Armen gik det af Sted. Feldwebelen beklagede, at det var gaaet saadan, for det var jo ham, der ved at hente Vand havde bragt mig i Fristelse. Kompagniføreren havde idømt mig fjorten Dages Arrest, "men," sagde Feldwebelen, "nu skal jeg nok gøre alt, hvad der staar i min Magt, for at faa Straffen nedsat." Det gjorde han ogsaa, for han var en flink Mand, ellers havde han heller ikke faaet Lov til at tage Vand af Brønden, og jeg slap med tre Dages streng Arrest. Ja, saaledes kan det gaa.

Hans Jørgensen,
Skærbæk.

Han hjalp trods faren.

Den 16. August afgik Christian C. Schmidt i Elstrup paa Als ved Døden. Ved hans Død ledes Tankerne uvilkaarligt tilbage til Krigen 1914-18. Schmidt gik med Reserve regiment 86 ud til Belgien-Nordfrankrig og blev saaret straks i Begyndelsen. Han blev hjemsendt og boede i Guderup. Da han var oppe fra Rødding-Egnen, var det naturligt, at mange Rømningsmænd søgte Raad og Hjælp hos ham. Schmidt var en god dansk Mand og hjælpsom, og der sidder sikkert endnu rundt om i Landsdelen Mænd, der kan takke Schmidt for, at de kom godt til Danmark. At Tyskerne var klar over hans Virksomhed og søgte en (36) Lejlighed til at fange ham, fik jeg en Aften i Foraaret 1918 paa en ret mærkelig Maade et haandgribeligt Bevis for. Vor Landstormsbataillon IX 30 kom fra Røddingegnen ned til Rendsborg og blev udskiftet med IX 22. Som bosat "nördlich Flensburg" maatte jeg ikke med op til Grænsen. Men vi skiftedes, fire Musikere, til at sidde Telefonvagt om Natten paa Bataillonskontoret. Der saa jeg i en Telefonkladde fra Grænsen en Ordre fra Inspektionen i Slesvig, at hvis Schmidt forsøgte at nærme sig Grænsen, skulde han straks arresteres og Inspektionen underrettes. Selvfølgelig varskoede jeg omgaaende Chr. Schmidt. Men for mig var det et Bevis paa, at Schmidt var inde i et meget farligt Forehavende, hvad han jo ogsaa sikkert selv var klar over. Men han var aldrig bange for at vove Pelsen for en god dansk Gerning, og trods sin omskiftelige Tilværelse aldrig til fals for Tyskerne.

N. Nielsen.

Han forstod ikke Engelsk.

Jeg laa aktiv i Culm i Vestprøjsen fra 1910-12. Ved Feldwebelens Gunst var jeg afkommanderet som Bataillonsordonnans. En Dag blev jeg af Kontorchefen sendt til et Drogeri for at hente et eller andet.

Da jeg kom ind i Butikken, stod Drogisten i Samtale med en Kunde, en polsk Kvinde, og deres Samtale gik paa Polsk. Jeg maatte trække lidt paa Smilebaandet og forstod ikke et Hak. Dette lagde Drogisten Mærke til, og da Konen var gaaet, tiltalte han mig paa Polsk. Flydende og veltalende svarede jeg ham med en lang og bred forklaring paa rigtig godt Sønderjydsk. "Næh," sagde han, "Englisch versteh ich nicht." Det viste sig jo saa, at vi godt kunde gøre os forstaaelige paa Tysk.

Nikolaj Kræmer.

En Luftskipper fortæller.

(37) Den 1. Marts 1917 flyttede vor Ballonzug 33 fra Ardennerne til Champagnen, hvor vi ved Bazancourt sur Suippe blev indsat som Forstærkning af en bayersk Ballon afdeling, der bestod af 3 Balloner. Man ventede her en fransk Offensiv, og Tyskerne trak alle mulige Forstærkninger til for at holde Fronten. Den 16. April 1917 begyndte Offensiven. Det var den saakaldte "Nivelles Offensiv". Nivelles var blevet fransk øverstkommanderende, og han skulde genoprette Offensivaanden i den franske Hær, fordi han ved Verdun, særlig ved Fort Douaumont, havde vist sig i Besiddelse af saadanne Egenskaber. General Joffre blev afskediget. Fremstødet blev dog ikke det, Franskmændene havde tænkt sig, vistnok tværtimod. (Læs om dette interessante Afsnit af Krigen i bl. a. Churchills: Den store Verdenskrig).

Det er i det hele taget ved Læsning af den Tids Krigshistorie noget af det interessanteste at sammenligne det læste med det, vi selvoplevede. Vi spillede en meget lille Rolle, men dog en nødvendig Rolle. Det skete faar ligesom en hel anden Betydning i Krigshistoriens Lys, og mange Ting forstaar man bedre bagefter.

Vi blev indkvarteret i en stor Barak uden for Landsbyen i en lille Skov, hvor vi boede ca. tre Maaneder og igen blev godt lusede. Sengepladserne bestod kun af to Hylder af Brædder med lidt Halm paa, og her laa vi ca. 60 Mand paa Rad med en 60-70 cm Plads i Bredden til hver. Det er godt, det ikke er i Dag, jeg skulde nøjes med saa lidt Plads.

(38) Om Aftenen sad vi i skøn Forening og lyskede vort Tøj ved Lyset af de smaa, osende Hindenburg-Kerzen. Vi havde heller ikke været af Tøjet hele Vinteren, for mit Vedkommende fra Julen 1916 til 1. Maj 1917. Paa den Tid først blev det saa varmt, at jeg første Gang kunde tage mine Benklæder af om Natten. – Naa, det skal jeg nu ikke udbrede mig videre om, for det har mangen DSK'er ved Infanteriet oplevet meget værre.

Og dog kan man ikke lade være at tænke paa den Side af Sagen, naar man nu mindes den Tid. Det var en af de store Plager ved Soldaterlivet. Og saa var endda Lusene ikke det værste, men Lopperne. Jeg maa have haft ualmindelig Loppetække dengang. Engang, da jeg kom ind i et nyt Kvarter, en gammel Barak, fangede jeg i Løbet af de første 15 Minutter 17 Lopper. Jeg fik altid store Vabler og Kløfornemmelser, saa jeg syntes, at Lus egentlig var saadanne smaa, rare Dyr, som man kun behøvede at flytte lidt en Gang imellem. Engang havde jeg ikke sovet flere Nætter for Lopper. Saa tænkte jeg: Nu skal det være Slut! Af en Chauffør fik jeg udleveret et Par Liter Benzin. Med denne gennemvædede jeg mine Tæpper og mit Tøj og mente saa, at nu maatte da Lopperne være bedøvede for den Nat. Men Resultatet blev, at jeg ogsaa selv var lige ved at daane, og havde en Kammerat tabt en Cigaretglød paa mig, var jeg nok gaaet op i lys Lue. Derfor er det at komme i rene Senge, rene, duftende Lagner, rent Undertøj og ren Skjorte, som man kan skifte saa tit, det skal være, noget af det, jeg efter Krigens Slutning har nydt mest, indtil det blev en Selvfølge, selvom Mutter en Gang imellem mukkede og syntes, at nu gik det for vidt med Renligheden.

Da vi havde været et Par Dage ved Bayrerne, kom der Meddelelse om, at en tegnekundig skulde melde sig til Staben. Vi var to Arkitekter, Wiese fra Kiel og jeg, og da (39) han var den ældste, blev vi enige om, at han skulde melde sig, og han blev antaget. Et Par Dage senere skulde de have en til, og saa meldte jeg mig og blev sendt til Staben i Warmeriville sur Suippe som Tegner. Det var meget interessant at komme hen til disse "Seppler". Først kunde de jo slet ikke lide os Sauprøjsere, og de gjorde os Livet surt paa mange Maader.

Wiese holdt det kun ud nogle ganske faa Dage, saa gled han igen. Men jeg fik dem fortalt, at jeg slet ikke var "Saupreusse", men "Muss-Preusse", og det gav straks en helt anden Stemning. Der var bl. a. en Kunstmaler, Hermann Sattler fra München, som vistnok var en anerkendt Kunstner, og som saadan meget frimodig i sine Udtalelser. Da vi den 18. April 1917 om Aftenen efter endt Dagværk sad paa vor Stue og drak en "Schoppen" Øl, fortalte jeg dem om den 18. April, hvor "die Saupreussen" med Overmagt havde kæmpet ved Dybbøl, og hvorledes det var vort Haab at komme bort fra Preussen og tilbage til Danmark igen. Det foranledigede Sattler til at udbringe en Skaal for Slesvigs Genforening med Danmark, og den blev bekræftet med tre dundrende Hurraer, og Øllet blev drukket ud. Se, saadan noget er vistnok ikke sket mange Gange dengang, og jeg tænker tit paa de brave Bayrere, der var saa frisindede – og ikke at glemme: Prøjsershadere.

Der kom ofte Øl fra Hjemlandet til Bayrerne, men Ve de stakkels Prøjsere, der mente, at der ogsaa var Udsækning af Øl til dem i Kantinen. Der vankede Hug og braadne Pander, hvis de ikke øjeblikkelig efter en ikke al: for sart Opfordring forsvandt.

Vi bearbejdede i Staben de modtagne Luftfotografier, som Flyverne havde taget over de franske Stillinger. Alle Batteristillinger m. m. blev straks indtegnede paa vore Kort og udsendt til de fire Balloner.

I Slutningen af April kom jeg tilbage til B. Z. 33 og (40) maatte forrette Ballontjeneste igen, men en Uges Tid efter blev jeg Telefonist og Korttegner ved vor Ballon, da den nuværende Kammerat skulde paa Orlov. Denne Stilling beholdt jeg de sidste 1½ Aar af Krigen, og den var paa mange Maader meget bedre end den at være ved Ballonen. Som Telefonist fik man jo et helt andet Indblik i det, der skete hos os i Nabolaget, og man var helt anderledes a jour med Begivenhederne. Blandt andet fik vi engang Meddelelse om, at vi skulde være Observatører for fem Skud fra en langtrækkende Kanon, der skulde beskyde det ene Taarn af Katedralen i Reims, hvor man formodede, at der var anbragt en fransk Observationspost. De ramte ikke; om det var med eller uden Vilje, skal jeg lade være usagt.

Senere paa Sommeren flyttede vi ca. 30 km længere østpaa til Betheniville sur Suippe, men stadig i Champagnen. Vi maatte selv bygge Barakker i den nye Stilling, og da havde vi jo den Fordel, at vi ved vor lille Stab først fik bygget en Barak til Telefon og Kort. Dernæst fik Officererne deres Barak, og langt om længe kom Turen til den store Mandskabsbarak. Folkene havde da i ca. seks Uger boet i nogle smaa Jordgrave, som de selv havde gravet i en lille Skov; men ved en Inspektion blev det opdaget, at Officererne havde ofret saa meget Arbejdskraft paa deres egen Beboelse, mens Folkene havde maattet ligge ubeskyttet i Regn og Kulde. Man maa have ment; at vore unge Løjtnanter var for egenraadige og egoistiske, for kort efter fik vi en Ritmester, von der Uhde, tilkommanderet for at sætte Skik paa Forholdene. Han var af den gamle Skole og aktiv Officer, og jeg skal love for, at han kunde ordne Tingene. Ikke alene Officererne kostede han med, men ogsaa med os andre. Han talte hele Tiden om "der Geist Friedrichs des Grossen", som han nok skulde indpode os allesammen. Vi paa Centralen (41) maatte foregaa alle de andre med et godt Eksempel. Vi maatte alles ammen sy vore Knapper om saaledes, at Kronen paa Knappen sad absolut lodret, og det drillede han os længe med. En skønne Dag var Mandskabsbarakken heldigvis færdig, og han forlod os til Glæde for saavel store som smaa.

Foruden vor Tropfører, Lt. Bliersbach, fik vi en 1. fast Observatør, Lt. Meyer fra Württemberg, og en 2. Observatør, Lt. Hancke, som blev tildelt os fra et Feltartilleriregiment, der laa lige foran os. Alle tre Løjtnanter boede og sov sammen med os tre fra Centralen, til deres egen fine Bungalow blev færdig. Man kan forstaa, at der eferhaanden blevet vist

Frisprog mellem os, inden Uhde kom. Jeg fik tilsendt "Modersmaalet" hjemmefra een eller to Gange om Ugen, og min Mor havde altid skrevet en Del i den brede Margin, som "Modersmaalet"s Hovede dengang havde. Af den Grund havde man en lang Tid kaldt mig "der Däne" eller bedre endnu "der Verräter". Jeg var nemlig den eneste ved vor Trop, der fik "fremmede" Aviser tilsendt; men det var i al Godmodighed og havde ingen Brod. Da Lt. Hancke havde været et Stykke Tid hos os og lært os at kende, sagde han en Dag: "Hør, Andersen! De bliver kaldt "der Verräter" og faar danske Aviser, hvorledes hænger det egentlig sammen?" - "Jo," sagde jeg - og saa maatte jeg jo til at forklare det hele som saa mangen Gang før. "Jamen," sagde han. "Det er jo glimrende; nu skal De høre, saa maa De jo kunne lære mig at tale og skrive Dansk." - "Ok, ja," sagde jeg, "det kan jeg sagtens." - Jeg har vel været ca. 26 Aar dengang, og han var 21. Han var en høj, smuk Dreng, var fra Quedlinburg i Harzen - og havde afbrudt sit medicinske Studium, da Krigen udbrød, og meldt sig som krigsfrivillig og var nu avanceret til Løjtnant. Han var betaget af det store Tysklands Vej til Ros og Magt, og naar Krigen var forbi, (42) vilde han foruden at blive Læge ogsaa som Pangermanist gøre et Arbejde for at bringe de germanske Stater i Samarbejde med Tyskland. Han havde udset sig de nordiske Stater som Arbejdsmark, for vi var jo ogsaa Germaner, havde samme Kultur og samme protestantiske Religion. Nu traf det sig jo saa glimrende, at jeg her paa Regnvejrs- og Taagedage kunde lære ham Dansk; saa blev Tiden ikke spildt. -

I kære D. S. K. ere maa tilgive mig, at jeg gik i Gang med at lære ham Dansk, naar han havde saa skumle Hensigter. Men jeg har nok tænkt: "Det kan være, du kan omvende ham, naar vi kommer længere frem og helt ind paa hinanden." - - Til Trods for, at jeg selv aldrig havde lært Dansk i Skolen, gik vi altsaa i Gang. Han var en metodisk Elev og kunde selv stille Spørgsmaalene, naar det kneb for mig med Grammatikken og Nutid, Datid og Fremtid. Snart maatte vi have Bøger. Jeg skrev hjem og fik bl. a. sendt "En glad Gut" af Bjørnson, og min Elev gjorde gode Fremskridt. Han lærte og læste ogsaa danske Sange, bl. a. "Aldt frejdig, naar du gaar" og "Langt højere Bjerger". Vi lærte hinanden rigtig godt at kende. En Dag sagde han: "Hør, Andersen! Jeg kan ikke forstaa, at De vil gaa her og være gemen Luftskipper. De maa kunne bringe det meget videre. Skal jeg ikke gøre noget for Dem, saa De kan blive Hjælpe-Observatør; saa bliver De Underofficer og maaske Feldwebel, ja, maaske kan De endda bringe det saa vidt som til Offizier-Stellvertreter." Han mente, at det nu skulde svimle for mig; men jeg sagde: "Kære Hancke, De maa da have forstaaet, at jeg kun er her for at gøre min Pligt, men heller ikke det allermindste mere, - og husk paa, hvad vi lige har lært at synge: "Vi er ikke skabte til Højhed og Blæst, ved Jorden at blive, det tjener os bedst." Saa forstod han, og han pressede mig aldrig senere.

(43) Det var paa en Maade en drøj Tid i Champagnen i den varme Sommer 1917. Der var ikke saa megen Kamphandling, men Ballonen var næsten oppe hver eneste Dag, i lange Tider fra om Morgenens Kl. 5 til henved 9-10-Tiden om Aftenen, og hele Tiden gik det ustandseligt med Indskydninger af vort Artilleri efter opgivne Maal. Efterhaanden vilde Officererne kun have mig til at sidde ved Telefonen fra Ballonen, og der sad jeg saa fra Morgen til Aften, Dag efter Dag, med Hovedtelefonen klappet ned over det ene Øre, og den var tung dengang. Det andet Øre var fri til de 3-4 Telefoner, over hvilke vi foretog vore Indskydninger og Meldinger. En Tragt hang nede paa Brystet af mig. I den talte jeg med Ballonen. Naar jeg et Øjeblik skulde afløses, maatte jeg løfte Hovedtelefonen Millimeter for Millimeter, indtil øret ganske langsomt og pinefuldt rettede sig, ud.

En Morgenstund var Lt. Hancke gaaet op med Ballonen ved 5-Tiden. Ballonen var blevet fyldt godt, for det havde været temmelig koldt om Natten. Det var en ualmindelig skøn Morgen i Slutningen af Juni, og det tegnede til at blive meget varmt. Ved Syv-Tiden hører vi pludselig oppe i Luften et Smeld som et Pistolskud, og da vi ser op til Ballonen, ser vi, at den er revnet midt over som en stor Blodpølse. Solen havde i den Grad varmet den fyldte Ballon, at Sikkerheds-Ventilen ikke kunde tage den udvidede og udstrømmende Gas, og Resultatet var blevet, at Ballonen revnede midt over. Ballonen var ca. 600 m oppe i Luften. Vi tænkte jo allesammen med det samme paa Lt. Hancke's Skæbne: Vil han kunne klare sig fri af den nu nedstyrtende Ballon og springe ud med Faldskærmen fra Gondolen? – De første 300 m ser det ikke ud til det, for da falder Ballonhylstret, som øjeblikkelig er blevet tømt for Gas, Hulter til Bulter ned sammen med Gondolen lige over denne. Men i 300 m Højde blæser en anden (44) Vind, en Op strømning, der gør, at Ballonhylstret strammes og gør sig fri far Gondolen. Dette Øjeblik benytter Hancke til Udspring. Faldskærmen falder sig rigtigt ud efter 30-40 m Styrt. Nu hænger han der og svæver og er for nedadgaaende. Men et Øjeblik efter er Situationen faretruende igen, idet Gondol og Hylster paa Vejen nedad nu skal passere forbi den langsomt faldende Hancke. I ikke mere end ca. 5 m Afstand passerer Ballonen ham. Hvis Ballonhylstret var klasket ned over Faldskærmen, havde han været færdig. Nu lander han lidt efter paa Grønsværet, og alle - med Undtagelse af os, der er bundet til Telefonen - er med det samme henne far at lykønske ham. Lidt efter kammer han gaaende forbi os med underlige, stive Skridt, støttet af sin Oppasser. Jeg spurgte Oppasseren kort efter, Om Hancke havde lidt Skade paa Benene ved Nedfaldet, som ja tit kan være haardt nok. "Ak nej," sagde han grinende, "men han havde sk ... Bukserne fulde!"

Engang sagde Hancke til mig, Om jeg ikke havde Lyst til at komme med til Vejrs og se, hvorledes mine Kort saa ud i Virkeligheden deroppefra. Stor Lyst har jeg nu aldrig haft til det, for jeg var bange far, at det skulde føre mere med. sig; men en Dag fik vi Ordre fra Divisionen, at vi skulde stige op Kl. 14 og iagttage nogle Blinkforsøg i Morsealfabetet, der vilde blive gjort med Spejle og Lys fra første Skyttegravsline. Man vilde forsøge, om man kunde etablere en Forbindelse bagud fra 1. Linie i Til fælde af, at Telefonledninger og andre Meddelelsesmidler svigtede. Jeg gav Ordren videre til Løjtnanterne, og Hancke blev den, der skulde gaa op. Jeg sagde da til ham, at jeg i dette Tilfælde godt kunde have Lyst til at gaa med op. Det fik jeg saa Lov til, og vi begav os ned paa Ballonpladsen, hvor vi besteg Gondolen, fik spændt Remme om Livet og Skuldrene og blev fastgjort til hver sin (45) Faldskærm, der hang paa en Stang, som ragede ud paa hver sin Side af den Ring, der samlede de Reb, Gondolen hang i. Saa blev der givet Ordre: "Ballon hoch," og langsomt gled vi 600 m lodret i Vejret.

Det er en underlig Følelse at staa i saadan en spinkel, kurveflettet Kasse, som kun er 0,90 X 0,90 X 1,00 m stor, og man synes, at man let kan træde igennem Bunden. Da vi var kommet op i den Højde, hvor der var det bedste Lys og de bedste Iagttagelsesmuligheder, begyndte vi at kigge efter det opgivne Sted, som laa en 5-6 km forude. Jeg havde den Tilfredsstillelse, at jeg kunde finde Stedet ligesaa hurtigt som Hancke, men jeg var ogsaa dengang saa vant til at se paa vore Stillingskort, at jeg næsten kunde dem udenad og sikkert kendte dem bedre end mangan Infanterist, der maatte døje surt derude.

Der var en pragtfuld Udsigt deroppefra, langt ind over de franske Linier. Straks i Forgrunden bag disse laa de to store Landsbyer Mourmelon le Petit og le Grand, og man saa ganske tydeligt de store Lejre og Pioner-Parker der. I det fjerne skimtedes Charlons sur

Marne. Jeg forstod, hvilket glimrende Observationssted saadan en Ballon er i godt Vejr, naar man kan faa Lav til at være der for fjendtlig Ild eller Flyvere.

Da Klokken nærmede sig to, rettede vi vore Kikkerter mod det opgivne Sted - og rigtig - præcis paa Slaget to begyndte det at blinke. Jeg blev saa optaget af det, at jeg straks raabte til Hancke, der stod lige foran mig - og som før nævnt var meget høj, hvorimod jeg kun maaler 1,69: "Der blinker de, der blinker de!" - Og for bedre at kunne se over hans høje Ryg og det store Kort, der var spændt op paa et Brædt foran ham, tag jeg fat paa hver side af Gandolkanten og stæmmede mig i Vejret. Det skulde jeg aldrig have gjort. Gondolen begyndte paa Grund af den voldsomme Bevægelse at gynte frem og (46) tilbage. Alle de smækre Liner, der gik fra Gondol-Ringen og op omkring Ballonen, hvor de var fastgjort til et Netværk, begyndte med voldsomme Klask at smække mod den oppustede Ballonkrop. Hancke vendte sig ligbleg om og raabte det sædvanlige: "Mensch, sind Sie verrückt geworden!" - Naa, vi maatte staa musestille et Stykke Tid, indtil det hele var faldet til Ro igen, men jeg lærte, at man vistnok skal opføre sig meget varsomt i saadan en Tingest. Selvfølgelig var Hancke ogsaa blevet meget nervøs, da Ballonen jo for kort Tid siden var revnet i Luften med ham.

Naa, vi gjorde vore Iagttagelser og lod Morsesignalerne gennem vor Telefon gaa videre til Staben, og efter en halv Times Tid gled vi ned igen.

Det var den eneste Gang, jeg har været i Luften under Krigen 14-18. Nu senere har jeg fløjet saa tit, men det er jo noget helt andet.

Lt. Hancke var hos os til Efteraaret 1917, saa blev hans Artilleriafdeling forflyttet til Egnen omkring Vouzier; han gjorde mig dog den Glæde at ringe mig op en Gang imellem fra sin nye Stilling. Hvad der senere er blevet af ham, og om han har haft Glæde af det Dansk, jeg lærte ham, ved jeg ikke. Jeg har aldrig hørt fra ham siden.

I 1936 var jeg i Bil en Tur til Harzen, og i Quedlinburg gjorde jeg et Forsøg paa at finde ham. Men ingen kendte ham der.

A. P. Andersen, København.

"Was machen wir mit dem Kerl!"

Jeg blev som 40-årig indkaldt den 23. juni 1915 og kom på session i Flensborg. Jeg var klar over, at jeg ikke ville blive kasseret, dertil havde jeg for god en ven i amtsforstanderen på Rumohrsgård. Samme dags aften gik (47) det sammen med tre andre kammerater herhjemme fra til Hamborg. Vi blev alle indrulleret i landstormregimentet nr. 75. Nu gik der først en otte ugers tid med uddannelsen, så søgte jeg om høstori, fordi jeg havde en lille landejendom. Jeg fik orlov fjorten dage, men så søgte jeg om efterorlov; som svar fik jeg et "sofort zurück". Jeg kom så af sted igen. Til min store forbavselse var mit kompagni indklædt og rejseklar. Jeg fik derved lov til at blive i Hamborg til midt i november. Det var for resten en dejlig tid, for jeg bestilte ikke stort andet end hver dag at gå en tur på en mils vej

til "Leichenparade" i Ohlsdorf. Vi var en gruppe på otte mand og en underofficer, som skød salut over gravene for de mange, som døde på hospitalerne. Med eksercitsen gik det ellers meget godt, men når det gjaldt opstillingen af kompagniet og vi skulle rette os ind, var det ravraskende galt. Jeg var nemlig en af de mindste og temmelig korpulent og stod derfor i sidste gruppe blandt nogle tynde splejse. Sergenten, som skulle aflevere kompagniet, kunne aldrig få det til at stå i linie. Han råbte stadig i raseri: "Sie dahinten, weiter zurück", eller "weiter vor". Aldrig ville det passe. Så skreg han arrigt: "Was machen wir mit dem Kerl?" -

I november gik det så til fronten. Det var også på tide, at reserven kom frem, for der var da kun elleve mand tilbage af dem, der rejste fra Hamborg, mens jeg havde orlov. Da vi kom derud, var den store fremmarch endt, og vi fik det forholdsvis godt, dog med svære artillerikampe og meget natarbejde. Efter at vi havde ligget i forreste linie i flere uger, kom vi endelig i reserve i en stor skov, hvor vi alle blev godt trænet. Pludselig en nat, mens vi lå i vor gode søvn, blev der blæst gasalarm. Vi troede, det var alvor. Da kompagniet var opstillet, manglede der en mand, og Feldwebelen søgte i alle understande. Han fandt omsider manden. Det var en yngre frivillig, som i lang tid havde lidt meget af en dobbeltbrok, og han var ligeglad med, om han var levende eller død. Da (48) Feldwebelen så ham, skreg han: "Vil du have, at russerne skal æde dig?" Den unge frivillige havde svaret parat: "Rend og hop! Jeg er ligeglad med det hele!" Det var dog kun blind alarm, og snart efter kunne vi gå ind og sove videre.

Engang skulle vi afløse en afdeling gardeinfanteri. Det var vi ikke så glade for. De havde nemlig i denne tid lidt svære tab, fordi de unge fyre morede sig med "at knipse" hele natten. Naturligvis fik de svar på tiltale og måtte bøde derfor. Da vi skulle afløse dem, holdt vor løjtnant en tale til os, som i det væsentlige lød således: "I det store og hele en udmærket stilling. Om dagen kan man bevæge sig frit i bagterrænet." Om morgenen, to dage senere, havde russerne været ovre ved pigtråden og sat et flag op, hvorpå der stod: "Russki alte Leute! Gertnanski alte Leute! Nicht schiessen!" Derefter faldt der intet skud mere, hverken fra den ene eller fra den anden side, og vi oplevede nogle herlige uger derude.

Det var nogle træk fra min tjenestetid ved infanteriet. Efter halvandet års forløb erfarede jeg, at optantsønner ikke havde behov at gøre fronttjeneste. Jeg søgte derfor om tilladelse til at komme til en læge i Dünaburg. Han skrev mig g. v., og jeg kom seks kilometer tilbage og blev indrulleret i en trainkolonne. Vi kaldte den "den hellige kolonne prrrr."

Jørgen Bladt,
Frederiksgård pr. Fynshav.

Da vi skulde gøre os tyve Aar yngre.

Ved Krigens Begyndelse i 1914 fik vi ved første Kompagni i Inf. Batl. Flensborg III en Overlærer Meier fra Hamborg som Hauptmann. Vi laa som Grænsevagt i Gram, og han gjorde et ihærdigt Arbejde for at faa os til Fronten. Han var nemlig meget opsat paa at faa (49) Jernkorset. Hans Ansøgning blev dog afslaaet, for hvad var eet Kompagni ved Fron-

ten! Det regnede de ikke for noget. Nogle Maaneder senere blev vi dog forflyttet til Mecklenborg, til Parchim. Det var nok Hjemmetyskerne, der stod bag dette, for de kunde vel ikke taale, at vi gik og havde det godt ved den danske Grænse. Paa Rejsen til Mecklenborg døde vor Bataillonskommandant, og vor Hauptmann blev nu udnævnt til hans Stedfortræder. Nu havde han altsaa en hel Bataillon under sig, og saa skulde Lykken prøves paany. Denne Gang havde han Heldet med sig. Efter omtrent fire Ugers Ophold i Parchim gik Rejsen til Barenfeld ved Hamborg, hvor vi blev indklædt, og saa fortsattes Rejsen ud til Fronten, til Karpaterne. Imidlertid fik vi en gammel Oberstløjtnant som Bataillonskommandant, og han nedlagde straks Protest mod, at vi skulde i Skyttegravene; men Rejsen blev dog uden Hindringer gennemført, og vi ankom til vort Bestemmelsessted. Vi slap for at komme i Skyttegravene. I Stedet for gjorde vi Tjeneste i Etapen. Hauptmann Meier havde vi stadig hos os; men han var faldet i Unaade hos os, fordi han absolut skulde have os til Fronten.

En Dag fandt han paa, at vi skulde fikses lidt op; vi skulde gerne komme til at se mindst tyve Aar yngre ud. Vi snakkede en Del sammen om denne Anmodning, men saa blev vi enige om at spille ham et lille Puds. – Vi lod alle Skægget gro, og det varede ikke længe, før vi alle havde faaet det nydeligste Fuldskæg. Hans Bestræbelser for at lade os gennemgaa en Foryngelseskur blev lige det modsatte. Han skummede naturligvis af Raseri, men vi morede os kosteligt. – Efter flere Maaneders Forløb opnaaede Hauptmann Meier dog at faa tildelt Jernkorset, og da han til sin store Glæde og Tilfredshed havde faaet sit Ønske opfyldt og efterhaanden havde faaet nok af de langskæggede Karle, byttede han med en Hauptmann Elsner fra Flensburg og kom til Christiansfeld.

*Morten Busk,
Hoptrup.*

Minder fra en vaad Safari.

(50) De to Jernbanelinier, som Tyskerne i Aarenes Løb fik bygget i Østafrika, kom i de første Krigsaar kun i enkelte Tilfælde til at spille en afgørende Rolle før Tyskernes Krigsførelse, fordi de førte i Retningen øst-Vest. Navnlig vilde den første engelske Offensiv mod Fanga i 1914 næppe have endt med et Nederlag for Englænderne, hvis ikke den tyske Kommandør, der laa ved Taweta i Nærheden af Kilimandscharo, kunde have sendt Tropicperne den 350 Kilometer lange Strækning mod Fanga med Banen. Iøvrigt byggede Tyskerne allerede denne Strækning i 1896. Den udgik fra Tanga og førtes langs de frugtbare Usambarabjerger til Moski ved Foden af Afrikas højeste Bjerg "Kilimandscharo". Det frugtbare og sunde Bjerglandskab var derved gjort tilgængeligt og rentabelt, navnlig for Dyrkning af Kaffe og andre Kolonialprodukter.

Den anden Jernbanelinie udgik fra Residens- og Havnebyen Daressalam og fulgte parallelt den urgamle Karavanevej over Morogoro Tabora til Tanganjikasøen, en Strækning paa 1250 Kilometer eller den samme Længde som fra Königsberg til Paris. Før i Tiden havde

her været en indbringende Forretning for arabiske Handlende og Slavejægere. De drog med større Bærerkaravaner fra Kysten ind i Landet, belæssede med Bomuldsstoffer, Glasperler og andet Stads, og de drog helt op til Søerne for at tiltuske sig Elfenben eller for at indfange unge og kraftige Negre, som saa ude ved Kysten solgtes som Slaver. Men Plantage drift kunde aldrig blive rentabelt med saadanne Transportmuligheder, thi en Safari varede flere Maaneder, inden den naaede tilbage til Kysten. Meningen med (51) denne Banelinie, som først var færdigbygget i April 1914, var, at den skulde lukke op for Landet, fremme Udviklingen og gøre det tilgængeligt for Plantagedrift og Handelsvirksomhed.

Da det i Foraaret 1916 fra Sydafrikanernes Side gik løs paany med en meget stor og overlegen iværksat Offensiv, der denne Gang umuligt kunde mislykkes, var Banerne sat ud af Spillet. Angrebet begyndte nemlig fra Nord, og det blev for Tyskerne et Tilbagetog, som stadig førte os i sydlig Retning, og da var vi udelukkende henvist til Afrikas urgamle Transportsystem, Bærerne. Uden dem vilde Krigen, som varede, indtil den sluttede i Europa, allerede have været afsluttet i 1914.

Ikke nær alle Negerstammer i Østafrika var egnede som Bærere, og de lod sig heller ikke alle hverve som Bærere. Af denne Grund blev de ofte omtalt som mindre gode Stammer, men mon de ikke foretrak det frie Liv i Urskoven og paa Stepperne med smaa Fornødenheder fremfor det haarde Job, en Bærer navnlig under Krigen blev udsat for. Langt den største Del af Bærerne tilhørte de to store Negerstammer Wanjamvesi og Wassukama-stammen, som levede i de store, vidtstrakte Stepper mellem Tabora og Viktoriasøen.

Hvert Kompagni havde gennemsnitlig en fast Stab paa 150 Bærere, og ogsaa til vor Formation hørte der ca. 100 Bærere, som næsten alle hørte til de før omtalte Stammer. Mange af dem var ikke særlig store eller kraftige, snarere det modsatte, men de var smukt og regelmæssigt byggede. De havde smaa Hænder og Fødder. Enkelte var ikke saa stærke, at de selv formaaede at løfte deres Byrde op paa Hovedet. Foruden denne havde de deres egen Forplejning, ofte til flere Dage, og deres Ejendele, som de slæbte med sig. Selv om det ikke var ret meget, var det dog for det meste lidt til at svøbe sig ind i om Natten. Desuden havde (52) de et Kogekar og en Vandflaske, som var lavet af en udhulet Frugt af Abebrødstræet. Var først Byrden anbragt paa Hovedet, for det meste en Ammunitionskasse, gik det af Sted over Forhindringer og Ujævnheder, gennem Urskov og Krat, indtil Maalet var naaet, og der blev slaaget Lejr.

Det vilde være en let Sag for dem at smide Byrden bort i Junglen og forsvinde, men det var ikke "Desturt" (Skik) for en god Bærer, og den Tanke falder dem slet ikke ind. De ved ogsaa udmærket godt, at de i vor Formation har det langt bedre end deres Kammerater ved Kompagnierne. Vel har vi haft flere lange og drøje Safarier, men vi har i det mindste selv kunnet bestemme Farten, og de har altid faaet Lov til at hvile ud bagefter. Man skal blot forstaa at behandle dem paa den rigtige Maade. I en fortvivlet Situation er nogle primitive Vittigheder tilstrækkelige til at faa dem til at bryde ud i en endeløs Latter; saa bliver de atter besjælet af nyt Mod og klarer Vanskelighederne.

Efterfølgende er et Uddrag fra en fjorten Ugers Safari i den værste Regntid:

I flere Dage har det været, som om Skyerne har lagt sig til Hvile paa Trækronerne, og Luften er mættet med en lummerhed, kvælende Atmosfære, medens Lyn og Torden uophørligt har braget omkring os. Ofte er vi flere Gange daglig nødsaget til at vade igennem dybe "Korongos", det er mindre Flodlejer, der ellers er udtørrede, men som under den stærke Regnperiode er forvandlet til rivende Strømme. Naar det blot drejer sig om ikke særligt dybe Korongos, har jeg en kæmpestor Neger til at ride mig over paa sine Skuldre. Ved en

Negerhytte mellem Bananpalmer

saadan Lejlighed kommer vi netop igennem et Sted, hvor Elefanter har trampet dybe Huller i det bløde Flodleje. Bærerne er flere Gange nær ved at falde, og ved Udsigten til at ryge (53) paa Hovedet i Vandet siger jeg, at han skal passe godt paa, hvortil han prompte svarer: "Ndio Bvana, mimi angalia sana lakini anguka amri ya Mungu". (Ja Herre, jeg skal nok passe paa, men hvis jeg alligevel falder, er det paa Guds Befaling). Man kan ikke andet end more sig over disse sympatiske og godmodige Negre. – Skal vi derimod igennem brede og dybere Korongos, lader jeg Bærerne lægge deres Byrde ned, smider det meste af Tøjet og forsøger selv at finde et Sted, hvor vi kan komme igennem. Ofte er det vanskeligt at finde et Vadested, da Vandet ikke maa gaa højere end til Skuldrene paa de mindste, ellers er det umuligt at bringe deres Byrder igennem. Ali, min Boy, er allerhøjest ti Aar gammel og derved den mindste i hele Flokken. Ham behøver jeg nu ikke at bekymre mig om, han styrter sig nemlig paa Hovedet i Vandet og svømmer som en Fisk. Heldigvis behøver vi ikke at frygte for (54) Krokodiller i disse "Korongos", da Vandet kort efter Regntidens Ophør atter forsvinder. Med bestemte Mellemrum holder vi en Hviledag, særligt for at Bærerne kan komme til Kræfter. Jeg er da tidligt oppe for om muligt i Omegnen at faa Ram paa en Buk, men det lykkes ikke altid, da Vildtet her er meget mere sjældent end i Omegnen af Rufiji-floden. Men en Gang imellem lykkes det dog, og Begejstringen er da altid stor hos Bærerne.

Vi drager nu igennem et tyndt befolknet Landskab, som for en Aarrække tilbage havde gjort Oprør mod Tyskerne. Ogsaa nu under Krigen har det ved flere Lejligheder vist sig, at de langtfræ er Tyskerne venligt sindede. Nogen Agtpaagivenhed over for dem er derfor paa sin Plads. For at vi kan holde os i den rigtige Retning, har jeg en Kortskitse at gaa efter. Vi kommer dog til et Sted, hvor jeg mener, at vi ved at gaa i en Bue til venstre kan skyde en Genvej og forkorte Strækningen et betydeligt Antal Kilometer. Fra om Morgenen har det

Negerkvinder laver Mel

regnet jævnt, men noget over Middag bliver det paa een Gang næsten helt mørkt, og et Skybrud bryder løs, saa voldsomt, som man kun kan opleve det i Troperne. Efter faa Minutters Forløb er vi gennemblødte, og snart vader vi i Vand til Anklerne. Slaa Lejr og gøre Ild er umuligt, eftersom Vandet klasker ned i Spandavis. Vi er derfor nødsaget til vedblivende at vade og kæmpe os frem igennem Vandet og haabe paa, at det omsider maa blive til normal Regn igen; men med uformindsket Styrke bliver Regnen ved med at styrte ned, og meget tidligere end normalt bryder Mørket fuldstændigt frem. Jeg gaar foran med Ramasan, min Boy, og Ali. Bærerne følger møjsommeligt efter med deres Byrde. Endelig naar vi frem til en Lysning, hvor vi i Mørket skelner baade Majs og Hirse, altsaa maa der ogsaa være Negerhytter i Nærheden. Det har ellers altid været mit Princip, aldrig at overnatte i en Negerhytte, man er aldrig sikker (55) for Utøj eller mod Smitte af en eller anden Art fra saadanne mørke og uhygiejniske Boliger, men i Aften har vi intet Valg. Vi maa se at komme under Tag, da Regnen med uformindsket Styrke vedbliver med at strømme ned.

Noget fremme mellem Træerne skimter vi omsider gennem Indgangen til en Negerhytte et Baal. Med hurtige Skridt baner vi os Vej frem mod Skæret. Paa Lergulvet omkring Baallet sidder to Negre og en Negerkvinde. Jeg raaber "Hodi" ind til dem, de svarer med "Kari-ba" (Trød nærmere). Jeg maa bøje mig dybt ned for at slippe igennem den lave Indgang. Efter den gængse Hilsen anmoder jeg dem om at faa overladt en Hytte til mig og Bærerne. Efter en kort Diskussion imellem dem løber den ene af Sted for at hente den nærværende boende "Jumbe". (En Slags Høvding, valgt af Egnens Befolkning). Efter et Kvarters Forløb kommer han til Stede, fulgt af en anden, som jeg antager for at være Medicinmanden. De har begge en Skaal med Majsmel og Hirse med, som de efter først at (56) have hilst paa mig overrækker mig som Gave. Min første Indskydelse var at afslaa Gaven, fordi disse fattige Negre ikke har meget at undvære, men maaske vilde de opfatte det, som agtede jeg ikke deres Gave. Jeg tager derfor med Tak imod Melet. Jeg maa saa se at finde noget frem, som jeg kan give dem til Gengæld. Vore med et Gummistempel trykte Nødpenge interesserer

dem ikke ret meget. I det hele taget virker de noget tilbageholdende og reserveret, det kniber ogsaa lidt med Sproget. Dialekten i de sydlige Egne er noget forskellig fra Egnene længere nordpaa. Omsider fører de os dog til en stor og rummelig Hytte, og efter Størrelsen at dømme er jeg nærvæd at tro, at det er selve Høvdingens Hytte, som de har rømmet og overladt til os. Allesammen kan vi nu komme under Tag, og selv en "Kitanda" (primitiv Seng) sender Høvdingen ind i Hytten til mig. Et tilrettelagt Baal paa Hyttens Lergulv bliver tændt op, og Bæerne sætter sig paa Hug omkring Ilden for at blive tørret, hvorefter de skynder sig med at faa deres Majsgrød kogt. De lever efter denne ubehagelige Vandgangssafari, der har varet hele Eftermiddagen, hurtigt op paany. Ogsaa jeg er glad for at kunne skifte Tøj fra min heldigvis vandtætte Tøjkiste. Ramasan har ogsaa snart noget at spise parat til mig, og jeg spørger ham da, hvad han mener om Beboerne fra denne Del af Landet. Ramasan trækker lidt paa Skuldrene, som han altid plejer, naar han ikke er helt sikker i sin Sag, og svarer, at dem bør man vistnok ikke stole altfor sikkert paa. Ingen af mine Bærere er forsynet med Vaaben eller har Kendskab til Brugen af dem, men jeg ved, at jeg trygt kan stole paa dem.

For kun en halv Snes Aar siden stod disse Egne i lys Lue, i Opstandens Tegn, mod Tyskland, anført og iværksat af de mere snu Arabere, fordi de følte sig truet, og det navnlig ved Handelen med Slaver. Nu var de indfødte (57) imidlertid forlængst klar over, at Englænderne var stærkere end Tyskerne, og det kunde jo tænkes, at de vilde gribe Lejligheden, der her bød sig, til at sige Tak for sidst. Jeg kunde naturligvis opstille Vagter, men det plejer vi aldrig at gøre, og jeg blev enig med mig selv om heller ikke at gøre det her.

Jeg lægger mig til Hvile paa "Kitandaen", som imidlertid er lovlig kort, men Trætheden kræver omsider sin Ret. Baalet brænder lidt efter lidt ned; det er et ejendommeligt Syn i Skæret fra de svage Gløder at se hele Gulvfladen tætpakket med sovende Negre. Da Dagen bryder frem, er Regnen holdt op, Solen skinner igen efter lang Tids Forløb, og vi ser atter lidt lysere paa Tilværelsen. Efter Morgenmaaltidet gør vi klar til Opbrud, og i Dagslyset ser jeg, at vi er i en yderst fattig og primitiv Negerlandsby, og at det er den største og bedste Hytte, de har overladt til os. Landsbyens Beboere er alle kommet til Stede. De er yderst hjælpsomme og venlige. Jeg finder nogle Ting frem, bl. a. nogle originale Rtpirodder (Pilespidser), som jeg giver dem for udvist Gæstfrihed. En ung Neger bliver af Høvdingen opfordret til at ledsage os og vise os Vej, til vi atter er naaet ind paa den rigtige Rute.

Endnu har vi en 8-10 Dages Safari, indtil vi er naaet frem til vort foreløbige Bestemmelsessted.

Nis Kock, Sønderborg.

Tre Gange Jul som Soldat.

Der stod i mit Militærpas, at jeg var vedvarende ubrugelig - d. u. -, baade i Hær og Flaade, og selv i Krigstilfælde kunde jeg ikke blive indkaldt; men Tyskerne holdt ikke Ord. Allerede om Sommeren 1915 maatte jeg stille til (58) Session i Sønderborg, og det var saa vist et bedrøveligt Syn. Det var jo de ringeste af de ringe, næsten lutter Krøblinge. Der var

alligevel een Mand, som ikke tabte Modet i denne Situation. Han kom nemlig hen til mig og hviskede mig i øret, om jeg vidste, hvad d. u. betød. Nej, det vidste jeg selvfølgelig ikke. Jo, sagde han, det betyder "Deutschlands Untergang", for naar de andre ikke kan frelse Tyskland, saa kan vi heller ikke; og det var vi godt enige om.

En Søndag sidst i November kom Postbudet med et Telegram, og i det stod der, at jeg skulde stille næste Dags Morgen i Flensborg. Fra Flensborg gik Turen til Berlin, og jeg blev tildelt en Formation, som var blevet opstillet under Krigen. Den skulde arbejde med den giftige Gas, som dengang opbevaredes under Højtryk i Staalflasker.

Da det blev Juleaftensdag, maatte vi rydde hele deri store Sal, i hvilken vi laa indkvarteret. Alt Bohave blev stillet ud paa Gaardspladsen. Heldigvis var det tørt Vejr. Der skulde spilles Teater i Salen om Aftenen. Vi maatte ikke gaa i Byen endnu, da vi ikke havde lært at hilse ordentligt, og der var mange Officerer i Berlin. Til Gengæld skulde vi saa have lidt Fornøjelse i vor Belægningssal. For mig var det nu ingen Fornøjelse at se paa Teater, og da slet ikke en Juleaften. Jeg gik med bedrøvede Tanker ude paa Gaardspladsen og græd; og dog tror jeg alligevel, at jeg havde en bedre Juleaften end mine Kammerater. Det var Juleaften 1915.

Juleaften 1916 laa vi i en lille sammenskudt By ved Aisne-Kanalen i Frankrig. En Dag, da jeg stod i Døren til vor Barak, kom der nogle Armeringssoldater forbi, og jeg hørte, de talte Dansk. Jeg var ikke længe om at faa dem opsøgt, for jeg var nemlig den eneste Dansker i Kompagniet og havde derfor aldrig Lejlighed til at tale Dansk. Da jeg fik dem opsøgt, viste det sig, at der var flere Bekendte iblandt, og nogle af dem var som jeg troende Mennesker. Vi samledes ofte i Kahytten paa en Lægter, (59) der laa paa Kanalen. Vi sang vore danske Sange og Salmer, læste i Bibelen og bad sammen. Juleaften samledes vi paa min Stue. Mine Kammerater var i Skyttegraven. Vi havde allesammen faaet sendt Julepakker hjemmefra, og hver kom med, hvad han havde, saa det blev en broget Opdækning. Jeg kogte Kaffe og læste Juleevangeliet. Vi bad sammen, sang vore dejlige Julesalmer, talte om vore kære derhjemme, og det blev sent, inden vi skiltes. Den Juleaften glemmer jeg aldrig.

Juleaften 1917 blev for mig den tungeste, jeg har oplevet. Vi laa i Nærheden af den belgiske Grænse, ved Fæstningen Lille. Jeg fik Brev hjemmefra. Min Kone var syg, og jeg skulde komme hjem. Det kunde dog ikke lade sig gøre, medmindre jeg fik en Erklæring fra Lægen derhjemme. Jeg skrev saa hjem; men i Juledagene flyttede vi fra Lille til Arras. Man sendte to Telegrammer hjemmefra. Dem fik jeg ikke. Det tredje Telegram fik jeg omkring 1. Januar 1918, og saa fik jeg Lov at rejse med det samme, endda med et Tog, som ellers kun Officerer maatte benytte. Det tog kun 24 Timer fra Arras og til Kiel, hvor min Kone var blevet indlagt paa en Nerveklinik. Hen paa Eftermiddagen den 4. Januar fandt jeg Klinikken. Da jeg kom indenfor, sagde man; at Lægen ønskede at tale med mig. Jeg kom ind til ham, og han fortalte mig, at min Kone var død Natten før.

Da vi stod ved Graven paa Øsby Kirkegaard, kom min Svoger, Peter Christiansen fra Stevelt, netop hjem fra Fronten. Han sagde til mig en Tid efter: "Du holdt ved Graven den bedste Prædiken, du nogensinde har holdt." Den var just ikke lang, for den bestod kun af tre Ord: "Vi ses igen!"

Det var ikke let at komme af Sted igen, bort fra vore fire Børn, det mindste var kun fem Aar. Da jeg kom tilbage til Arras, laa der en lille Julepakke og ventede paa mig. Det var omkring 1. Februar. Min Kone havde pakket den i god Tid før Jul, da hun endnu (60) var rask. I Pakken var der blandt andet et lille, kunstigt Juletræ fra Børnene, og omkring Stammen af dette Juletræ havde min Kone heftet en Seddel. Jeg opbevarer den endnu. Paa den

staar der: "Syng nu lille Far, og vær glad af hele dit Hjerte! Al Æren er Guds over højeste Sky for den glade Jul. I Billede sit har han skabt os paany, med Jesus, vor Helt og vor Herre!" Da blev der Jul i mit Hjerte! Det blev ogsaa for mig et Vidnesbyrd om, at Herren holder øje med en lille Julepakke, og tillige en Hilsen fra den store, hvidklædte Skare derhjemme, som ogsaa synger: "Al Æren er Guds!" Der skal vi ses igen! --

Hans Knudsen, Augustenborg.

Krigserindringer.

Jeg mødte den 4. August 1914 paa Marinekasernen i Kiel. Man bød os velkommen med en Omgang Ærter og Flæsk, og det var jo ikke til at kimse ad. Saa blev vi indklædt. Det gik i en Fart, og derefter marcherede vi ned til Havnen, kom om Bord i en Damper og sejlede til Friedrichsort, hvorfra vi marcherede til Gammelpries. Her blev vi indkvarteret i Kostalden i en stor Bondegård. Paa et Højdedrag uden for Byen laa Fortet Herbert, og herfra og helt ned til Dänischenhagen var alle Hegn og alle Huse og Gaarde sprængt bort, saa Terrainet laa fuldstændig frit og oversigtligt. Paa en Bakke mellem Fortet og Gammelpries Var der anbragt Batterier af stort Kaliber, og foran dem var der flere Rækker Skyttegrave. Vi var af og til ude for at vedligeholde dem. En Dag, da vi var ude i dette Ærinde, sagde en af mine Kammerater: "Hvorfor skal vi dog gaa og arbejde paa dette Bras?" Disse Skyttegrave faar vi jo alligevel aldrig Brug for." Dette hørte en af vore Officerer. Han kom hen til os og sagde: "Det skal I (61) nu ikke sige, for dersom Danskerne kommer, og det kunde jo godt tænkes, at de vil tage Revanche for 1864, saa kan I tro, vi faar nok at bestille her; kanske mere, end vi sætter Pris paa. Jeg skal nemlig sige jer, at Danskeren er en sejt og dygtig Soldat. Hvor han sætter sig fast, er han ikke til at fjerne."

En Dag var vi paa Øvelse uden for Byen. Vi skulde med vore Bajonetter storme en Stilling. Nede ved et Hegn holdt vor Kompagnifører, højt til Hest. Vi stormede ned imod ham, skraalende og skrigende. Vor Løjtnant raabte, at vi skulde standse; men vi lod, som om vi ikke hørte det og stormede videre med det Resultat, at Hesten - og han selv ogsaa - blev bange. Hesten sprang op i Hegnet, og han selv raabte: "Er I allesammen blevet tosset!" Vi morede os i vort stille Sind.

Hen imod Efteraaret blev vi forflyttet til Nypries, hvor vi blev indkvarteret paa en stor Gaard. Rundt om Salen var der smaa Stuer, der kunde tage ti til tolv Mand hver. Vi var fire dansksindede paa vor Stue, Thomsen og Østergaard fra Haderslev, Petersen, der var vesterfra og jeg. Her kunde vi modtage Besøg, og vi havde jævnlig Besøg af vore Koner. Vore Officerer udfrittede gerne vore Koner om, hvorvidt de mente, at man kunde vente dansk Angreb. Man gik med en stadig Frygt for et eventuelt Angreb nordfra. - Ogsaa vore øvrige Kammerater paa Stuen fik jævnlig Besøg af deres Hustruer. Der var f. Eks. en Gartner fra Hamborg. Naar han fik Besøg af sin Kone, gik Bølgerne højt, for hun medbragte op

til en halv Snes Flasker Rom og Cognac, og da hun godt nok kunde have sin Part med, var der vældig Ballade.

Blandt vore Officerer var der to Overløjtnanter, den ene af Infanteriet og den anden fra Søbataillon, og større Modsætninger skulde man lede længe efter. Den første var et fint Menneske, rolig og besindig. Vi hørte aldrig et (62) ondt eller ubesindigt Ord fra ham. Han kunde lære os noget. Naar der kom lidt Kludder i Rækkerne under vore Øvelser, sagde han altid: "Bliv bare roligt staaende, mas aldrig paa. I kan jo aldrig løbe bort fra mig, for mod Nord har vi den danske Grænse, til begge Sider Havet, og mod Syd har vi Fronten, og der vil I sikkert ikke hen."

Engang havde vi en stor Bataillonsøvelse. Hen over Markerne laa et ca. ti Centimeter højt Lag Snesjap. Majoren morede sig med at kommandere os ned i Sølet, men vor Officer gav os Ordre til at blive staaende. De andre Kompagnier var gennemblødte. Da Øvelsen var forbi, holdt Majoren en Tordentale til os; men vor Officer holdt sig ikke tilbage; han gik hen til Majoren og sagde: "Det er mig, der har givet Ordre til, at Mandskabet skal blive staaende, for det er ganske ud i det blaa, at Folkene skal sætte deres Helbred paa Spil her. Naar det først gælder for Alvor, skal de nok af sig selv finde Dækning!", - Majoren bed denne Skylle i sig og tav. Overløjtnanten fra Søbataillon var som nævnt lige det modsatte. Han brølede, raabte, skreg, bandede og skabte sig, som om han var tosset. En Nat, da vi var ude paa en Øvelse, skældte han os ud for "Fæhoveder". Det skulde han nu ikke have gjort, for da vi marcherede hjem, gik vi alle og brægede som Faar. Han anstrengte sig morderligt for at faa os til at holde op; men lige meget hjalp det. Vi tog ham ordentligt i Skole, og da han mærkede, at han ingen Vegne kom med os, blev han føjelig.

Vi laa i Pries til sidst i Juli 1915, saa kom vi til Belgien. Da vi før Afrejsen stod opstillet paa Kasernepladsen i Friedrichsort, skete der en pudsigt Tildragelse. Min Sidekammerat havde stukket en Flaske Kognak inden for Skjorten; men efterhaanden blev Indholdet for varmt, og pludselig eksploderede Flasken med et mægtigt Knald. (63) Han fik Bukser og Støvler fulde af Kognak, og vi maatte til stor Morskab for hele Mandskabet til at samle Glasstumperne ud af hans Skjorte og Bukser. - Det var Skade for den gode Kognak.

Vi kom saa til Brügge i Belgien og blev indkvarteret i en stor Skole. Vi fik helt nye Befalingsmænd og skulde nu rigtigt stropes for at blive gode Frontsoldater. Blandt andet skulde vi ogsaa lære at synge, og vi fik en Feldwebel, som skulde være vor Sanglærer. Han havde nu ikke Held med sig, dertil var vi for meget sammentømt. Han skældte ud og tordnede, og da det ikke nyttede noget, begyndte han at tigge og bede; men lige lidt hjalp det, og til sidst opgav han det helt.

I Efteraaret 1915 blev vi flyttet til Ostende. Der gav man mig det Job at føre belgiske Civilfanger for Retten. Det var nu ikke noget for mig, jeg kunde ikke staa for al den Jammer og Elendighed. Dommene lød altid paa tolv til atten Aars Fængsel. Intet Under, at Staklerne brød sammen for Rettens Skranke.

Omkring November i 1916 stod vi engang opstillet for at blive inddelt til Vagten. Da kom Feldwebelen hen til mig sammen med to andre Soldater. Han sagde til mig, at jeg sammen med disse to Kammerater skulde opsøge en Ingeniør. Hvor han boede, vidste han ikke; men hos ham vilde jeg faa nærmere Besked. Vi begav os saa paa Eftersøgning efter denne Ingeniør, og da vi jo havde god Tid, tog vi den med Ro. Omsider fik vi da opklaret, at han var at finde paa en Flyveplads, der skulde anlægges. Vi gik saa derud og fandt ham ogsaa. Han sagde, at vi skulde staa Vagt derude om Natten. Om Dagen vilde vi være fri. Vi skulde kun indfinde os om Aftenen ved Arbejdstidens Ophør for at kontrollere, at Arbej-

derne ikke bortførte noget af Tømmeret. Maden, sagde han, kunde vi hente paa Kommandanturen inde i Byen. "Ja, Tak," sagde jeg, (64) "det er godt nok; men saa bliver den jo kold, inden vi naar herud igen. Vi maa hellere se at koge selv." - "Ja" sagde han, "det kan I godt; men kan I koge?" - "Det kan jeg godt," svarede jeg, "bare vi har noget at stoppe i Gryden." - "Godt," svarede han, hvis De kan skaffe Proviant, skal jeg nok skaffe et Komfur og Kogegrejer." Jeg bad ham om at udfærdige en Rekvisitionsseddel, som jeg kunde forelægge vor Feldwebel, Det gjorde han, og medens de andre to hentede Komfur og Grejer, begav jeg mig til vort Kompagni. Jeg havde nu paa Fornemmelsen, at det ikke vilde gaa saa helt let, og det slog til. Sikken Henfart, jeg fik. Om jeg bildte mig ind, at jeg skulde blive der. Jeg skulde straks komme tilbage til Kompagniet, og hvis jeg ikke kom af mig selv, skulde han nok komme og hente mig, osv.

Jeg var jo nok klar over, at jeg her kunde faa en dejlig Dækspost, og derfor tog jeg Kampen op med ham. Vi kom vældig op at skændes. Jeg holdt fast ved, at Ingeniøren ikke ønskede et løst Vagtmandskab, der skulde afløses hver Dag; han vilde have et fast Vagthold. Til sidst vilde Feldwebelen smide mig ud; men jeg sagde til ham, at saa snart han havde underskrevet min Rekvisitionsseddel, skulde jeg nok gaa af mig selv. Han blev helt ude af sig selv af Raseri, men saa rev han Sedlen ud af min Haand og kradsede sit Navn under. Det kan nok være, jeg kom hurtigt ud af Døren og hen til Proviantdepotet. Her fik jeg uden Vanskeligheder Provianten udleveret, hvorefter Turen gik tilbage til Flyvepladsen. Her var mine Kammerater lige ankommet med Komfuret, og der var stor Glæde, da de saa, at jeg ankom med Fouragen, for nu var der jo ogsaa stor Udsigt til, at vi kunde blive her nogen Tid, og vi blev der hele Vinteren, ja, lige til i Maj 1917.

Den ene af mine Kammerater var Opvarter i Berlin. (65) Han kom en Dag med en god Ide. "Hør, sagde han, "naar nu denne Station kommer i Gang, har de Brug for tre Telefonister. Vi er jo lige akkurat tre Mand. Mon det ikke var noget for os?" - "Det tror jeg ikke," svarede jeg "for jeg kender ikke noget til den Slags." - "Ja, men," sagde han, "det gør jeg skam heller ikke, men det skal nok gaa." - Saa endte det med, at vi blev Telefonister. Til at begynde med var det ikke saa indviklet, for der var kun fem Ledninger; men efterhaanden kom der flere og flere Ledninger til, og saa var der mere end nok at tage Vare paa. Ja, somme Tider havde vi saa travlt, at vi ligefrem blev nervøse. Engang løb det helt af med mig. Overingeniøren skulde jævnlig have Forbindelse med Zeebrügge, og da vi ingen direkte Ledning havde, skulde Forbindelsen gaa over fire andre Centraler. Da jeg en Dag masede med at faa Forbindelsen etableret, blev han ved med at forstyrre mig med sit Ringeri. Han var en utaalmodig Herre, og jeg havde Ordre til altid at svare ham straks; men imidlertid tabte jeg saa Forbindelsen med de Centraler, jeg allerede var kommet i Berøring med og maatte begynde forfra. Saa kom han farende ind og skældte og smældte; men da kogte det ogsaa saadan i mig, at jeg gav ham Svar paa Tiltale. Han blev helt føjelig og luskede bort.

Vi havde det roligt og godt i Førstningen; men en Aften begyndte man at kaste Bomber ned over Flyvepladsen, og disse Angreb forstærkedes nu Dag for Dag. Der blev ofte sendt Bud til en anden Flyveplads, for at en Eskadrille Kampflyvere kunde komme Os til Hjælp. Efterhaanden blev vort Artilleri sat helt ud af Spil; man havde nemlig ingen Ammunition mere, og herefter blev der kun afgivet et Varselsskud, naar de allierede Flyvere nærmede sig, saa kunde enhver hytte sig selv.

En Aften, da jeg havde Tjeneste, begyndte der et farligt (66) Skyderi ude ved Kysten. Kort efter blev jeg ringet op af en Flyverkaptajn i Brügge. Han vilde vide, hvad der var i

Vejen derude. "Det ved jeg ikke," svarede jeg. - "Ja, men hvorfor sidder De saa ved Telefonen?" spurgte han. "Fordi jeg skal passe den," svarede jeg. "Saa begyndte han at raabe op, men jeg lagde ganske roligt Hørerøret paa Plads og lod ham snakke. Faa Øjeblikke efter ringede han igen og spurgte, hvor jeg var blevet af. Jeg svarede: "Jeg har ingen Tid, for jeg skal passe mit Arbejde." Jeg hørte ham endnu brumme noget uforstaaeligt, og saa afbrød jeg den Samtale.

Næste Morgen var jeg ude ved Kysten for at se, hvad der havde været paa Færde. Der laa tre store Krydsere. De var løbet helt op paa Stranden. Meningen var, at de skulde have været til Ostende, men de var kommet for langt mod Nord og ud af Kurs. --

Vi var efterhaanden kommet i den Tro, at Krigen aldrig vilde faa Ende; men en af de første Dage i November, da jeg havde Telefonvagt, kom der pludselig Besked om, at vi i Løbet af en halv Time skulde være klar til Afrejse til Tyskland. Der blev naturligvis stor Opstandelse for at faa alt i Orden til Transporten. Tilbage blev kun to Telefonister og tolv Mand. Lidt efter fik vi Ordre til at sprænge det hele i Luften. De seks store Flyvehangarer skulde brændes. Jeg telefonerede tilbage, at det ikke kunde gøres, uden at vi risikerede, at en stor Bondegård, der laa i Nærheden, ogsaa vilde gaa op i Luer. Saa svarede man, at vi skulde bryde Hangarerne ned. Jeg fik fat i en Snedker og meddelte ham Ordren. "Det skal vi snart faa besørget," svarede han, satte sig omgaaende paa en Cykle og kørte ind til Byen. Her raabte han kun: „Alle, der vil have Brædder, kan komme ud paa Flyvepladsen!" – I Løbet af forbavsende kort Tid var der vel, ved tusind Mennesker forsamlede derude, og i Løbet af fire Dage (67) var Rub og Stub borte. Vi sprængte alle de store Værksteder og Elektricitetsværket og drog saa af Sted til en anden Flyveplads. Efter tre Dages Ophold der sprængte vi ogsaa alt der, men saa begyndte Tilbagetoget for Alvor. Vi havde nogle store Telte, som vi kunde overnatte i; men oftest havde vi næppe faaet dem rejst, før vi atter maatte bryde dem ned og drage videre. I Nærheden af Antwerpen var jeg engang indkvarteret hos en Bonde. Han og hans Kone var meget venlige Mennesker. En Søndag, da jeg var ude at gaa en lille Tur, kom han just fra Kirke. Jeg hørte, at han sagde til de andre, som han fulgtes med: "Der kommer en Dansker!" De kom saa hen til mig og sagde: "Glæd dig, for naar du kommer hjem, kommer du til Danmark!"

Fra Antwerpen gik det nu i eet Stræk til Tyskland, og efter mange Besværligheder naaede vi til Aachen. Det tog os ogsaa otte Dage, og her fik vi for første Gang varm Mad. Medens mine Kammerater hentede deres Mad, gik jeg ind paa Banegaarden for at spørge nyt. Her blev jeg standset af Soldatteraadet, der spurgte om, hvorfra jeg kom, og hvor jeg agtede mig hen. Jeg sagde, at jeg kom fra Belgien og skulde til Hannover. "Nej," sagde de, "rejs du hellere hjem! Hvorfor vil du lave denne Omvej? Papirer behøver du heller ikke mere!" – Saa fik jeg nok travlt. Jeg hentede i en Fart mit Kluns og kom ind paa Banegaarden. Jeg naaede lige at faa mig vasket, saa sad jeg i Toget, og kort efter rullede vi af Sted - hjemad!

J. Freund.

Flygtningeskæbner.

En resolut Moder.

(68) I Sommeren 1917 var jeg tildelt et Artilleriregiment ved Vestfronten, og herfra fik jeg Orlov i fjorten Dage, for at jeg kunde besøge min Kone og mine Børn herhjemme. Jeg var ovenud glad, og sammen med fem andre Kammerater, der ogsaa skulde paa Orlov, begav jeg mig paa Vej til vor nærmeste Jernbanestation, Cambrai. Bagagen var tung, og Vejen var lang; men det gik jo hjemad. Vi var alle i godt Humør og kom ogsaa omsider til Cambrai; men her blev vi rigtignok forbavset, for det viste sig, at Banegaarden og hele Omraadet omkring den var blevet fuldstændig ødelagt under et allieret Flyverangreb Dagen i Forvejen. Englænderne havde et Par Dage i Forvejen nedkastet Flyvesedler og anmodet Civilbefolkningen om at fjerne sig; men de tyske Militærmyndigheder troede ikke paa Alvoren i denne Advarsel. Man havde før været ude for lignende Flyvesedler, uden at der var sket noget; - men nu var det altsaa sket, og det endda grundigt.

Soldaterne, vi talte med, fortalte os, at der havde været henvend halvtreds engelske Flyvemaskiner over Maalet, De havde nedkastet baade Spræng- og Brandbomber, og Virkningen havde været frygtelig. Ikke blot selve Banegaarden var blevet ødelagt, men ogsaa hele Togstammer laa knuste og væltede omkring. Vi saa et Krater, det største, jeg nogen Sinde har set. Det var tragtformet og var seksten Meter dybt. Man fortalte os, at der paa dette Sted havde staaet en Togstamme, i hvilken der fandtes en Vogn, der havde været læsset med Dynamit. Alle Ruder i Banegaardens Omegn var knust, og paa mange Bygninger var Murene enten væltet eller havde slaaet Revner. Man var endnu ved at bære Ligene af saavel Civilister som Soldater bort.

(69) Nu var det naturligvis umuligt at kunne tage med et Tog fra Cambrai; men vi fik at vide, at Togene udgik fra et Sted uden for Byen. Der var altsaa ikke andet at gøre end at finde ud til dette Sted. Det var ikke blot os, der var paa Vej derud, nej, hele Byen var i Op-rør og banede sig Vej fremad gennem Byens Gader. Det var vanskeligt at komme fremad, og da vi først var kommet uden for Byen, søgte vi bort fra de trafikerede Veje og slog ind over de Marker, der grænsede op til Jernbanelinien.

Det var et overordentlig sørgeligt Skue, vi blev Vidne til. Hvor man end saa hen, mødte vort øje Flygtninge og atter Flygtninge. De medførte alle deres nødvendigste Ting, navnlig Klæder Sengetøj og Levnedsmidler, Enkelte havde læsset deres Ejendele paa Trækvogne, Trillebør eller Barnevogn, og da heller ikke de kunde komme frem paa Vejene, men maatte søge ind over Markerne, maatte der umenneskelige Anstrengelser til for at klare Strabadserne. Vi saa da ogsaa, at enkelte Grupper maatte give op. De slængte sig afkræftede ned paa Jorden, for under et Hvil at samle nye Kræfter. Med triste øjne og sørgmodige Blikke spejdede de tilbage mod Byen, mod deres Hjem, som laa i Ruiner, det Hjem, de havde holdt af, og som de nu saa pludseligt maatte forlade. Mange græd ustandseligt, og mange var blodige af Saar og Skrammer.

Endelig øjnede vi Røg fra et Tog forude. Vel var vi trætte; men vi masede alligevel fremad med vor tunge Oppakning, for det gik jo hjemad. Og saa naaede vi da endelig Toget. Man saa tydeligt, at ogsaa det havde oplevet Bombardementet i Cambrai. Vognenes Ruder var knuste, og Vognenes Sidevægge var gennemhullede af Bombesplinter. Da vi ankom til Toget, var det allerede overfyldt af Rejsende. Ikke blot Kupeerne og Gangene var propfulde af Mennesker, men ogsaa oppe paa Taget havde mange, baade Civilister og Sol-

dater, taget Plads; ja, endda paa Trinbrædderne sad der Soldater. De skulle ogsaa paa Orlov, og deres Tornistre havde de spændt fast paa selve Vognen. Der var absolut ingen Plads til os; men - da vi (70) fik øje paa Røgen fra et Tog ude i det fjerne, slog vi os til Taals, for der blev sagt, at ogsaa det var beregnet til at bortfjerne Soldater og Flygtninge.

Trætte, som vi var efter vor lange Marchtur, lagde vi os ned paa en Skrænt over for det holdende Tog. Vi fik lidt Brød frem og fik saa Tiden til at gaa med at betragte det myldrende Liv i det overfyldte Tog og den store Strøm af Flygtninge, der stadig ankom inde fra Byen.

Jeg havde længe lagt Mærke til en Kvinde. Hun kunde vel være omkring ved tredive Aar. Da hun ankom ved Togets Holdeplads, havde hun en Barnevogn med. I denne laa et lille Barn, som græd højt og gennemtrængende. Paa Ryggen bar Konen en stor Bylt med Sengetøj, indsvøbt i et Lagen, og en lignende Bylt havde hun stablet op paa Barnevognen. Konen var stor og stærk. Hun havde kulsort Haar, der var slaadet ud og hang ned over Skuldrene som en Manke. Paa Blusen og paa Nederdelen var der flere Blodpletter, men hun gjorde ikke Indtryk af at være saaret. Saa snart hun naaede hen til Toget, kastede hun begge sine Tøjbylter ned paa Jorden, hvorefter hun med hurtige Skridt gik hen til Vogn døren. Forperronen var stopfuld af Civilister og Soldater. Hun tog et kort Overblik over Situationen, men saa entrede hun pludselig Vognen, og med en Energi, der søger sin Mage, begyndte hun puffende og stødende at mase sig frem; hun borede sig igennem Mængden, skubbede og fejede alle til Side, samtidig skændte og raabte hun. Jeg forstod desværre ikke, hvad hun raabte, for det var jo paa Fransk; jeg vilde ellers gerne vide, hvad hun raabte op i Ansigtet paa dem. Jeg fulgte hende med øjnene, og i Løbet af faa Øjeblikke var hun sandelig naaet hen til et Vindue i Sidegangen, og i endnu kortere Tid havde hun fejlet de Menne-sker, der stod der, bort. Selve Ruden var borte med Undtagelse af nogle store Glasskaar i Underkanten. Nu lagde jeg Mærke til, at hun rakte begge Hænder op og prøvede de Garde-robekroge, der almindeligvis er anbragt paa begge Sider af Vinduet. Hun prøvede deres Bæreevne, og Resultatet maa (71) have været tilfredsstillende, for pludselig skyndte hun sig, stadig raabende og puffende, ud af Toget igen og hen til Barnet og Bagagen. Her halede hun to Lagener ud, masede atter ind i Vognen og hen til Vinduet, hvor hun fæstnede et Lagen til hver Vindueskrog. Med stærke Ryk prøvede hun deres Soliditet og hængte dem saa ud ad Vinduet. Saa atter ud. – Togpersonalet, baade franske og tyske Konduktører, gik just langs med Toget og opfordrede Passagererne til at fjerne sig fra Tagene, da det ved Kørselen gennem lave Tunneller var forbundet med Livsfare at opholde sig paa saa udsatte Steder. Alle, der sad paa Trinbrædderne, fik en Henstilling om at holde godt fast. – I Mellemtiden havde den energiske, kvindelige Flygtning taget sit stadig grædende Barn frem af Barnevognen og lagde det ned paa nogle Tæpper paa Jorden, saa halede hun Barnevognen hen til Trinbrættet under Vinduet, løftede den op og klemte Hjulene paa Vognens ene Side ned bag Trinbrættet, bandt med Lagenenderne Vognen fast, prøvede Bæreevnen, snuppede sit Barn og pakkede det ned i Vognen igen, samlede sine Ejendele sammen igen i to Bylter, løftede dem op, saa den ene hang paa Ryggen og den anden paa Brystet, og saa fejede hun igen ind igennem Menneskemylderet i Toget og hen til Vinduet. Denne Gang gik det dog næppe saa hurtigt, som de andre Gange. I dette Øjeblik satte Toget sig langsomt i Gang. Jeg saa endnu, at hun aabnede for Blusen, blottede sit Bryst, lænede sig ud af Vinduet, løftede Barnet op af Vognen og gav det Bryst. – Ja, det var kun en Flygtning, en enlig Kvinde; men hun var resolut og uforfærdet, og jeg har ofte tænkt paa hende med Beundring.

Kammerat, fortæl

Samlet ved Niels Lustrup

A. O l s e n fortæller:

Vi skrev den 13. Januar 1919. Efter min Deltagelse i Krigen var jeg nu endelig blevet afmønstret. Nu stod jeg da her paa Banegaarden i Køln og ventede paa en gunstig Lejlighed til at slippe bort. Jeg skridtede op og ned ad Perronen for at finde et Tog, der skulde nord-paa. Der var Uro og Revolte i Byen. Kuglernes Hvin og Fløjten var ubehagelige Mislyde i de mange Lokomotivers Prusten og Fløjten. Det var derfor bedst at komme bort herfra.

Alle de lange Togstammer af Vogne var mere end overfyldte. Der var en Raaben og Skrigen. Alle vilde med, bort fra Byen, og hvornaar gik der vel et Tog igen? Tiderne var usikre. Kampene mellem Kommuniste og Spartakister var frygtelige.

Jeg fortsatte Vandringen, gik over paa en anden Perron og undersøgte, om det var muligt at finde en Plads i et Tog. Lykken var med mig. Jeg fandt et langt Tog. Ved at spørge mig for fik jeg opklaret, at Toget gik til Hamborg. Saa var det bare med at komme med. Billet?— Naa, hvem spurgte vel efter en saadan en i disse Tider. Var man først i Toget, ordnede det andet sig nok Men som i alle de andre Tog var der ogsaa her mere end overfyldt. Jeg løb frem og tilbage. Ikke saa meget som et lille Hul var der, som man kunde krybe ind i. Menneskene var saa ondsksfulde. Ikke Tale om, at man i denne kritiske Tid var venlig og hjælpsom. — Nej, enhver sørgede først for sig selv. Pokkers ogsaa! — Her stod man og kunde godt blive gram i Hu. — Naa, bare ikke tabe Hovedet, tænkte jeg og vandrede videre ned langs Vognrækken. (73) Lige saa overfyldt her som der. Folk forsøgte at staa op paa Vognenes Trinbrædder. Togpersonalet bandede og gav ondt af sig. Man forsøgte at rive Menneskene ned. Det hele foregik i en Sky fra en hvæsende Maskine. Hov! Bremsekupeen! — Allerede optaget, desværre! — Fire afdankede Soldater sad som fastklemte inde i det lille Rum. Jeg tror, jeg sendte dem et bønligt Blik, men de fire sagde kun: "Godmorren! Du maa hellere pænt gaa til den næste Dør." De grinede. — Absolut ikke noget her, der hed "gamle Kammerater". For sidste Gang lod jeg mit Blik glide undersøgende ned langs Togstammen. — Da fangedes mit øje af et aabentstaaende Vindue. Jeg fik travlt med at komme derhen og - ganske rigtigt - Vinduet her hørte til Vognens WC.-Rum. Et helt Rum, tænkte jeg og forsøgte at hive mig op til Vinduet, men det lod sig ikke gøre. Heldigvis stod der et Par Kasser i Nærheden, Haandgranatkasser, saa jeg flygtigt. Et Øjebliks Sag, saa var Kasserne stablet op ved Vinduet, og som en Mis kom jeg ind gennem Vinduet med det lidet jordiske Gods, jeg ejede. Nu havde jeg oven i Købet et helt Rum for mig selv, og nu rullede Toget af Sted, bort fra al Elendigheden her i Køln.

For at have det "reserverede" Rum i Fred, havde jeg straks foretaget mine Forsigtighedsregler. — Jeg havde laaset Døren, og nu var det morsomt at sidde og høre de forskellige Udbrud fra Passagererne, der kom hen til Døren.

— Optaget! — Zum Donnerwetter! Altid optaget!

— Og der blev først fri Adgang, da vi naaede til Hamborg.

Peder Aaskov, Frifelt, fortæller:

Hans Jepsen, ogsaa kaldet Kryger, og jeg laa sammen som Rekrutter i Stade. Hans var ret umulig som Soldat. (74) Ranglet og mager var han som et Fugleskræmsel, og Evnerne var kun smaa. Som saa ofte hos smaat begavede gik Munden ustandselig paa vor Hans. Han havde et lyst Sind og var et ejegodt Menneske. Vi delte Kaarene i et og samme Kompagni, og vi havde derfor vort Besvær med ham, for Hans stak altid op, selvom han var anbragt i bageste Geled. Underofficeren rasede - og Hans - græd. Hans viste os altid Tillid; vi prøvede at hjælpe ham, men vi blev brutalt afvist af hans overordnede. Det lød just ikke smigrende, naar man hørte Befalingsmændenes larmende Raab:

– Saadan en - Abe, en - dum dum Ko!"

– Jo, den høje Hærledelse havde begaaet en Dumhed ved at indkalde en saadan Mand som Hans Jepsen til Hæren.

Hans forstod godt nok den Tort og Formældelse, han udsattes for. Man jagede med ham som et Dyr, frem og tilbage over Pladsen. – Det var ligefrem en Ynk at maatte staa og se paa alt dette. Hvor har det meget at sige, at man er begavet med nogenlunde gode Evner og kan Sproget. Det har saa meget at sige, for saa kan man altid klare sig og har det lettere i Tjenesten. Vi holdt Øvelse ude paa den saakaldte Lille Eksercerplads. En Dag, da vi stod her, kom vor Kaptajn og kaldte paa Hans. Skønt meget nødig maatte han frem i Rampelyset.

"De maa følge med," siger Kaptajnen til Hans, der forsøger at rette sig op. – Dette tager sig dog noget grinagtigt ud.

Saa skridter de to saa ret forskellige Herrer af Sted. Kaptajnen værdig og strunk, Hans sjokker som en vaad Hund efter ham. Paa Pladsens modsatte Side er der et højt Plankeværk, der deler Pladsen i to lige store Dele, og her gør de to Holdt. Ved Selvsyn ved jeg, at der befinder sig en Fangelejr paa den anden Side. Kaptajnen har snart (75) fundet et Hul i et af Brædderne og siger saa: "Hør, Jepsen, kig engang derind og fortæl mig saa, hvad De ser." – Dette skulde jo være en let Sag, men Hans har Tid nok. Han venter ret længe, før han i det hele taget svarer. "Hør, min Ven," siger Kaptajnen, "svar dog, Mand, ser De ikke noget?" -

– Tydeligt hører vi endelig Hans svare, og det kommer endda paa Sønderjydsks: "Jow, jow, Kaptajn, æ ser manne Franskmænd i rø' Bows!"

– Hans er ret forfjamsket, han hakker og stammer i det og vil forklare og oversætte det til Tysk, et værre brokken sammen. Kaptajnen ler, han prøver paa at berolige vor Kammerat og siger saa: "Ja, Hans Jepsen, Dem skal du snart ud at slaas med!" Hans udstøder et højt Vræl. - "Nej, nej, Hr. Kaptajn, æ vil ett, æ kan ett, æ er saa baang, æ--æh". Hans græder. - -

Nu kan det være nok! Vi harmes, og et Par af os beslutter os til at gaa hen til Kaptajnen og tale vor Kammerats Sag.. Heldigvis er Kaptajnen i Dag i ret godt Humør. Vi taler rent ud fra Leveren. Jo, vi kender Hans Jepsen derhjemmefra. En Sinke har vor Kammerat alle Dage været; men han er et godt Menneske, dog ikke klogere, end et lille Barn, ja, han er ligefrem mere end dum. Kaptajnen morer sig øjensynligt; han nikker til os og takker os endog, fordi vi har været saa frimodige og talt vor Kammerats Sag. Han havde selv tænkt

over Tingene, for, som han sagde: "Manden her er jo ganske abnorm, vel nærmest aands-svag," og nu vilde han da se, hvad der kan gøres ved Sagen.

Kaptajnen viste sig alligevel at være en flink og forstaaende Mand. Fra den Dag af var vor Kammerat fri for al Tjeneste. Hans blev noget ved Køkkenet, en Slags "Stik i Rend Dreng!"

En Tid senere var Hans en Dag rent forsvundet. Et (76) Par af os blev kaldt op paa Ba-taillonskontoret, hvor Feldweblen sad og gav ondt af sig. - "So ein, ein Idiot!" - sagde han.

Vi maatte ned i Byen og søge efter ham, og fandt ham da ogsaa langt om længe siddende mageligt paa en Bænk i Byens Anlæg. Hans var i bedste Velgaaende og nød rigtig Friheden. Vi forstod ham saa godt; her var der ingen buldrende og bandende Køkkensergent. -

- "Æ ku' barestens ett find æ Vej hjem", sagde Hans med et Smil.

Langt om længe blev Hans Jepsen da kasseret og kunde rejse hjem. Med et vist Vemod tog han Afsked med os og Livet her, for, som han ved Afskeden sagde: "No er en jo i'et, o en har i Grunden haj manne goej Daw her!" Ja, saamænd havde Hans Ret. -

_ Ja, det var dengang, og - nu er Hans Jepsen for længst under Mulde.

*

Chr. Sandersen fortæller:

Da Verdenskrigen i 1914 brød løs, laa jeg netop inde paa andet Aar ved Feltartilleri-Afdelingen i Itzehoe. Afdelingen var snart mobil, hvorefter vi afsendtes med Tog til Vestfronten. Vi laa dog først et Par Dage ved Aachen. Her fandt den endelige Sammenstilling til Artilleriregiment Nr. 20 Sted. Kort efter befandt vi os under stadige Smaakampe under Fremrykning ind paa belgisk Omraade. Vi var med i Kampene mod Fæstningen Liège - af Tyskerne kaldet Lüttich. Efter at denne Fæstning var faldet, rykkede vi videre frem. Belgierne havde allerede tabt Modet, lod det til; derfor kunde vi uafbrudt rykke bagefter den flygtende Hær. I flere Døgn gav det næsten hverken Ro eller Hvile. Selvfølgelig kneb det ogsaa med Forplejningen, som vi til Dels selv maatte se at fremskaffe. Man "rekvirerede", hvor der bød sig en Lejlighed (77) dertil. Denne "Rekvireren" var kanske efter gældende Lov ikke helt lovlig, og mild var den vistnok ogsaa langt fra. Vejret var i disse Augustdage udmærket, maaske var det lidt rigeligt med Varme, der virkede ret generende. Støvplagen var stor, og Tørsten plagede os.

En solrig og varm Middagsstund holdt Batteriet stille i en lille By. Vi ventede paa Ordren til videre Fremrykning, men denne lod vente paa sig. Vi steg derfor ned fra Hestene og Køretøjerne for at faa en Smule Bevægelse i de stive Ben. I Smaaflokke gik eller stod vi der og nød Piben eller den rekvirerede fine Cigar. Som vi saaledes gaar der og promenerer op og ned og tilbage igen og ser Sagerne an, fanges mit Blik af et lokkende Syn. Bag et Kældervindue ser jeg noget, som ligner Flasker. Jeg træder tæt hen til Vinduet og ser nærmere efter.

- "Hva F staar du og glør efter?" er der en, der siger. Jeg vender mig om og ser, at det er Møller fra Kanon 2. Møller bukker sig og ser ogsaa ned - og ser.

"Hm - uhm! - Vin - hva' du, - i Massevis ..."

Møller hæver Benet, hans Støvler giver Vinduet en ordentlig Trykefter, der faar det knuste Vindue med Ramme og det hele til at ryge ind i Kælderen.

"Saa, Christian, nu er det din Tur," siger Møller leende. Som en Aal glider jeg ned gennem Hullet. Møller kommer kravlende bagefter.

Det viste sig at være et velassorteret Vinlager, vi var havnet i. Vinflasker laa her stablet op i Massevis. Vi prøver os frem ved at knække Halsen paa et Par Flasker. "Her - er - ah! - Sager, hvad du," siger Møller og slaar Smæk med Tungen. Vinduet er blevet formørket af et Par spejdende Ansigter. Kammeraterne ser ivrige til. "Det er vel ikke Mening, at I selv vil drikke det hele," siger den ene af dem. - Det gaar kanske snart løs igen. "Du," siger jeg henvendt til Møller, "kryb du op til dem igen, (78) saa skal jeg nok lange Flaskerne op til dig." Det gaar - tjep, tjep - med at lange Flaskerne op, - der er jo nok at tage af. Vel sker det, at en Flaske forfejler sit Maal og rammer Muren. "Twask!" - siger det saa.

Gulvet flyder snart med Glasskaar og er et værre Søle. Jo, det gaar lystigt til her. Afsætningen kan ikke siges andet end at være god.

Jeg afbrydes brat af et Horns Kalden. - "Til Hest - til Hest!" Kammeraterne deroppe har travlt med at komme bort. Der er ingen til at tage imod; - de sidste Flasker dumper derfor ned paa Gaden. I Farten griber jeg endnu et Par Flasker, og med dem i Favnen forsøger jeg at svinge mig op gennem Kældervinduet. Men det forbandede Vindue sidder ret højt oppe. Jeg ligger der og spræller, indtil det lykkes mig med et Spjæt at tvinge mig op. Lyden af knust Glas og Plasken af Vin lyder bag mig, men det rager ikke mig; bare op og af Sted. - Kolonnen har forlængst sat sig i Bevægelse. Jeg styrter af Sted det bedste jeg orker. Vor Sergent giver ondt af sig, da jeg løber forbi ham. - "Sandersen - du Kerl!". Mine Flasker har jeg da gudskelov bjerget.

- "Du, Habermann, tag lige og gem disse her for mig," siger jeg helt forpustet og rækker Underofficeren Flaskerne.

"Jo, du, det skal jeg nok," svarer denne med et lunt Blink i øjet. Men jeg har ikke Tid til at tænke videre over dette og sidder lidt efter i Sadlen igen.

Der kom een ridende - det var Sergenten. Han stoppede op ved mig. - Hvad Pokker gaar der af dig, Sandersen, saadan at forsvinde fra din Plads. - Du maa vist have spist Søm og glemt at spytte Ho'derne ud! - Jo, Sergent Wiedemann var en rar Mand. Da han var borte, kom jeg tilfældigvis til at kaste et Blik ned paa mine Støvler. - Jeg var helt tilsmurt af al den Vin. - Naa, ja, (79) tænkte jeg, de to Flasker har du da i det mindste i Behold, - - mente jeg da

Efter et Par Timers Forløb blev der igen en lille Standsning i Fremrykningen. Nu kan det gøre godt med en lille Slurk Vin, tænkte jeg og begav mig sporenstregs hen til min Ven Habermann. Jeg vilde have fat i en af Flaskerne.

Jeg opdagede da, at Underofficeren og hans to Medhjælpere allerede havde smagt paa Varerne; de var endda i den Grad glade, at de ikke en Gang sansede at komme ned fra deres Plads paa Kanonens Forstilling.

"Aah, Kresjan, en lille - bare en lille Slurk, du," laller Habermann og rækker mig den næsten tømte Flaske. Aah, dit Asen, tænker jeg, tømmer Flasken, - og med et vældigt Kast slynger jeg den tømte Flaske langt ind paa Marken.

- Jo, der var godt Kammeratskab dengang

Broder Beier, Spandet, fortæller:

Jeg var saa heldig paa Mødedagen den 4. August 1914 paa Kasernepladsen i Haderslev ikke at blive opbraabt! Hvad Grunden saa end har været, saa smertede dette mig dog ikke mere, end at jeg stille forsvandt fra Pladsen og rejste hjem. Et Par Maaneder gik, og jeg troede snart, at Prøjserne helt havde glemt mig; men saa en Dag laa Indkaldelsesordren der.

- Jeg havde "aber sofort" at indfinde mig i Slesvig, hvor man ønskede min Nærværelse ved Landeværnsbataillon 84.

Naa, jeg mødte da op ved Bataillon og fik anvist min Plads. Der var jo mest Danskere ved denne Bataillon, saa jeg følte mig snart hjemme. Lidt Eksercits og lidt (80) Vagttjeneste, ellers gik vi og drev rundt. - Jo, vi havde det godt her i Slesvig.

Det var ret almindeligt, at en Del af os rejste hjem paa Søndagsorlov, - hvis det da ikke var Mutter, der kom og besøgte os. - Kanske var det ogsaa et af Børnene eller andre Bekendte, der tog sig saadan en Tur. - Sjovt var det at se - Far i Trøjen. Paa den Tid, det var i Begyndelsen af Krigen, var det endnu saaledes, at man selv maatte betale Udgifterne til Billetten hjem. Dog, dette gjorde man selvfølgelig gerne, bare man ved Bataillon kunde opnaa det nødvendige Orlovspas.

- Senere hen blev det, at man selv skulde betale, ændret. - Jeg ved ikke, om følgende eller et lignende Tilfælde har været Aarsag til den foretagne Ændring.

Ha, - han var en af den rette Slags - en renlivet Hamborger. Hans Navn husker jeg ikke mere, men vi laa da ved samme Kompagni.

Denne Hamborger Gut havde en Søndag ogsaa faaet Lov til at tage en Tur hjem. Billetten havde han betalt; men da Manden saa skulde rejse tilbage til os igen, fandt han paa Nykker. - Han nægtede at betale Billetten. Hvorfor skulde han vel det! - Nej, aldrig Tale om. Vilde man have ham tilbage, ja, saa vær saa god ... , men han betalte ikke selv! Dagen efter kom han rigtigt nok, men da var det Politiet, der bragte ham. - Aah, hvor vi morede os. Denne Affære blev Samtalestof i de nærmeste Dage.

- Tilfældet med Hamborgeren blev dog ikke det eneste; flere Tilfælde af samme Slags forefaldt herefter ret hyppigt.

Oppe paa Bataillonskontoret rasede man; - man truede endog med at stoppe helt for Orloven. - Heldigvis for mig gjorde man det dog ikke, for saa havde jeg ikke faaet den Oplevelse med at komme hjem paa Orlov. Orloven for mit Vedkommende gjaldt fra Lørdag Middag til (81) Mandag Middag. Hjemreisen maatte jeg selv betale. Mandag Morgen tog jeg med Amtsbanen fra Spandet. Billet havde jeg ikke tænkt mig at købe. - Jeg havde jo mit gode Orlovspas. Jeg vilde prøve, hvor galt det vel kunde gaa.

Langsomt sneglede Toget sig forbi de forskellige Stationer. Toget var netop ved at kravle op ad den ret stejle Bakke ved Ullerup, da jeg pludselig blev tiltalt af Konduktøren. - "Meine Herren - bitte die Fahrkarte " "Maa jeg se Billetterne." Uforstaaende kiggede jeg op paa Manden og lod ellers som ingenting. - "Mit Pas er i Orden," sagde jeg og holdt det frem. "Nej - nej, - Billet - Fahrkarte vorzeigen," sagde Konduktøren ivrigt. - "Billet! - Hvad skal jeg med Billet?" - Jeg saa igen op paa ham.

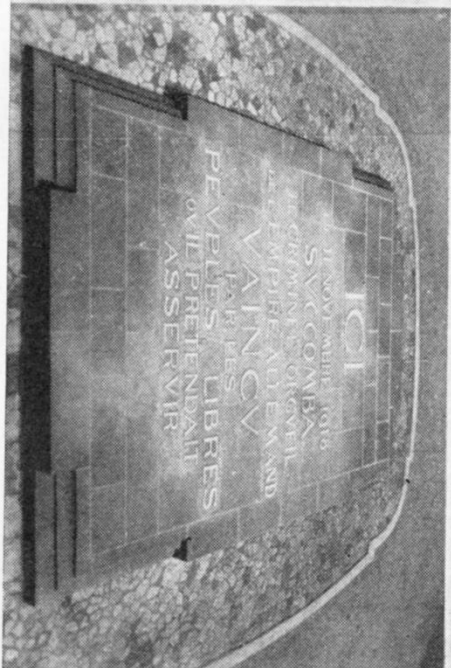
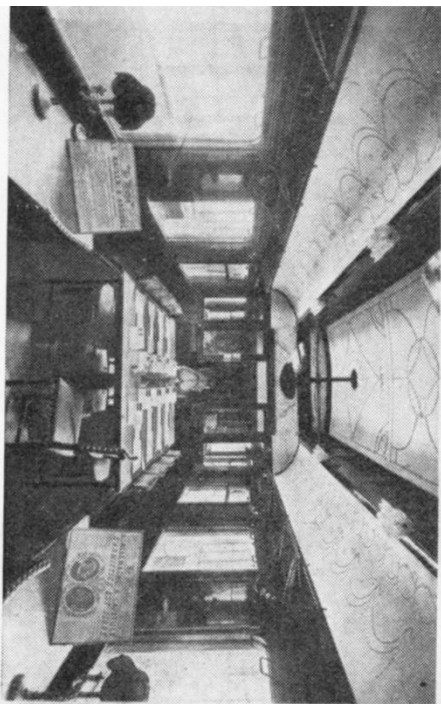
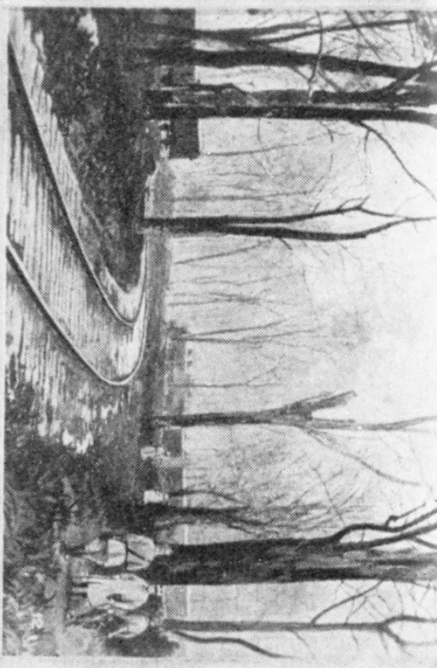
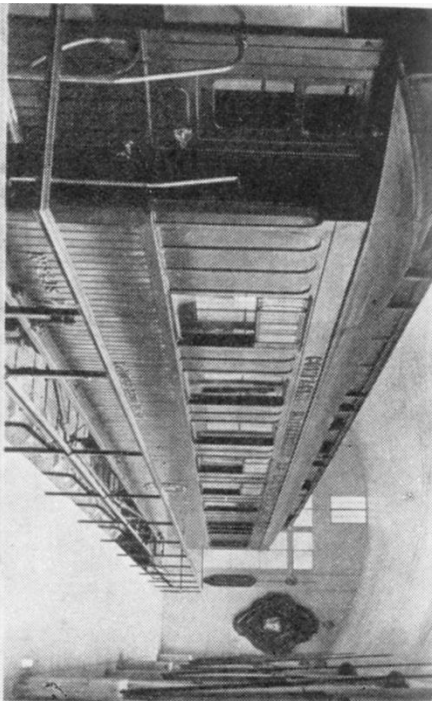
- "Ja, die Fahrkarte - men hurtigt!" mente Konduktøren nu.

"Billet! - Hvad skal jeg med den," spurgte jeg dumt.

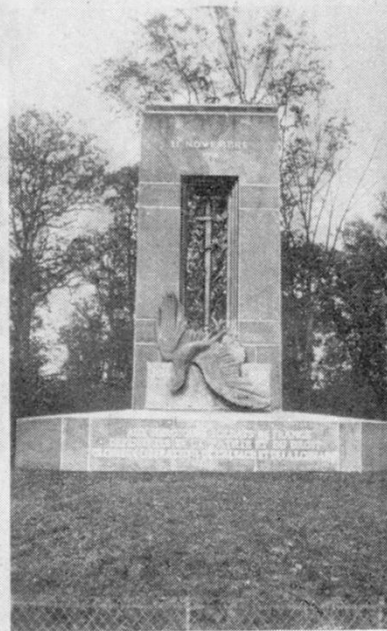
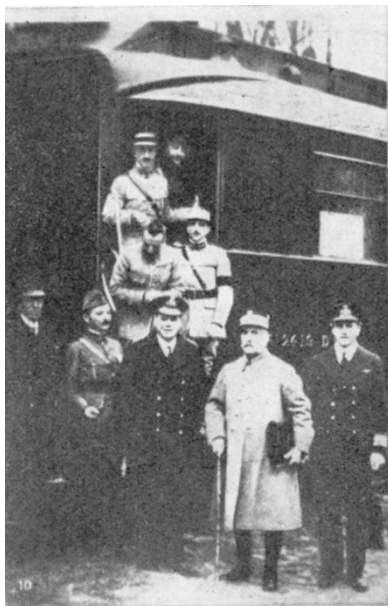
- "Schkall Di met den! - Forstaar De ikke Tysk, Mand?"

- Jo, det mente jeg da, jeg gjorde - men en Billet har jeg ikke haft.

- "Na, ikke det! - Men det schkall Di hafe, for ellers kan Di ikke køre met Toget hier," sagde Konduktøren ret bistert.

Fira Compiègneskoven, hvor Freden blev sluttet i 1918

Foroven: til venstre: General Foch med Stab
 til højre: General Fochs Monument
 Forneden: til venstre: Mindesmærke over frivillige Danske,
 der kæmpede paa fransk Side 1914—18. (Sacré coeur, Paris)
 til højre: Fransk Mindesmærke

- "Gud kan jeg saa, - det gaar jo udmærket," svarede jeg og lo Manden op i Ansigtet.

Det lod til, at Konduktøren ikke rigtigt kunne lide den Maade, jeg tog Sagen paa, for han fnyste nu ret arrigt:

- "Mensch, Mensch! - Nu har De at løse Billet, eller vet Gud, jeg stopper Toget og sætter Dem af hier!"

- "Aa. la' vær. - Jeg er da ligeglad," svarede jeg ham.

- "Naa, De er fræk! - Jeg standser straks"

- "Naa, gør du det; men du er vel nok klar over, at (82) jeg saa ikke vil kunne naa Toget i Skærbæk, hvilket vil medføre visse Ubehageligheder for mig, naar jeg naar til Slesvig, - saa for mig maa du gerne sætte mig af her, men jeg skal nok senere have dig i velvillig Erindring, Maaske der kunde findes en eller anden Plads til dig derude ved

Fronten." -

Konduktøren var stum; han stod stille og maabede og listede saa lige saa stille bort. Han skulle ikke have talt mere med mig. - Jo, man skal aldrig lade sig lumpe

Uden andre Oplevelser naaede vi til Skærbæk. Jeg forlod her det lille Amtsbanetog - uden den famøse Billet.

Jeg ønskede dog ikke flere Oplevelser og betalte for Resten af Rejsen.

Som saa ofte før havde vore Rygtesmede travlt. - Det hed sig en Dag, at vor Bataillon skulde forandre Standkvarter. Ja, der blev endda sagt, at Bataillonens skulde af Sted ud til en af Fronterne; hvilken, blev dog ikke nævnt. Dog - vi troede ikke derpaa. - Men at det havde sin Rigtighed, skulde vi dog snart erfare. "Urlaubssperre!" - Ja, hvem husker vel ikke dette Ord. - Ingen Orlov mere. Bekendtgørelsen fandt Sted samme Aften ved Appellen. Det var da forbiget, og det nu lige op til Søndagen, Om Aftenen gik Snakken livligt i de mange Kvarterer.

Jeg og min to Aar ældre Broder, Karl hed han, laa ved et og samme Kompagni; det var ham, der lod følgende Bemærkning falde:

- "Hør, Kammerater - æ tejjer no hjem o Løwdau ilywl."

- "Vondt de?" var der en, der raabte, "for ham, æ Feldwebel deropp' o æ Skriwstuu - han gir dæ da enne Pas!"

- "Li møj", svarede min Bror, - "æ rejser urren!"

- "Urren! - Do er vel da ett tombe- di spærrer dæ jo innd!" (83)

- "Skidt - ett andt?" - O om missæl, om han ett rejst, da vi var færdige med Tjenesten Lørdag Middag.

Efter at være vendt tilbage fra Turen, var vi jo mere end nysgerrige efter at faa at vide, hvorledes det var lykkedes ham at naa hjem (han boede da i Brøns).

- "Aa, jo," sagde Karl, "Rejsen til Tønder gik godt nok; her skulde jeg jo skifte Tog, men saa kneb det, for paa Broen, der førte over Sporene, stod der en Dobbelt-post og kontrollerede alle de Rejsende; dem kunde jeg ikke komme udenom. Jeg maatte lave en lille Krigslist, saa jeg kunde narre dem bort. Jeg gik distigt hen til Mændene og gav mig i Snak med dem.

- "Hør," sagde jeg frækt til den ene af de to Landstormsmænd, "der maa komme en Mand - ja, der er han, sagde jeg og pegede bagud paa en mig ganske ubekendt Mand - ligesom jeg Soldat. - Ja, ham er det; han siger, at man ikke behøver at have Pas for at slippe herigennem. - Ham maa I hellere sikre jer, - han er maaske en Spion"

- "Nej, du kan stole paa, her slipper der ingen forbi; men - du har Ret, lad os hellere se lidt nærmere paa Fyren," sagde den ene af Mændene.

Jeg lod, som vilde jeg tage hele Æren og vendte mig mod den mistænksomme Mand - der dog - uvist af hvilken Grund - igen havde fjernet sig og var ved at stige ned fra Broen. Vi skyndte os bagefter Manden; det vil dog sige, det var mest de andre to; de løb forbi mig, akkurat som jeg havde beregnet. - - Og hvad er der vel saa mere at fortælle, og - nu er jeg da her igen. Vi andre lo over min Brors snilde Paahit.

- Saa var det da endelig saa vidt. En tidlig Morgen forlod Bataillon 84 Slesvig. Jernbanerejsen blev dog heldigvis kun kort. Turen gik endnu ikke ud til Fronten, men kun til Eutin i Holsten. - Gud ske Lov for det.

(84) Vi havde overtaget Bevogtningen af Højbroen ved Rendsborg. Vi havde det omtrent lige saa godt her, som vi havde det i Slesvig. Vagttjenesten var maaske her lidt mere ensformig, men ellers havde vi ingen Grund til at klage. Men der var jo dog een Ting, vi savnede her - vore kære derhjemme.

Bataillonen her havde ogsaa sine Gavtyve at slaas med. Ja, der var nogle Stykker, som det kneb svært at holde Styr paa. Hans, eller Skærbæk-Hans, som vi, hans Landsmænd, altid kaldte ham, var aldrig kneben, hvad Mønter angaar, og der vankede da tit øl i hans Selskab. - Naa; ja, Hans havde vel just ikke, som man siger, opfundet Krudtet. Han holdt sig derfor altid beskedent tilbage i andet Geled, men ellers var Hans saa vist god nok. - Soldaterhaandteringen var, kan man saa godt forstaa, for ham en ren Elendighed, en Pestilens!

Hvor tit har jeg ikke hørt ham sige: "Bare æ ku slipp uer a et o komme hjem - te mi Gaard."

Vi havde hørt Hans sige det saa tit, saa et Par af Hans' Kammerater efter en Drøftelse besluttede at træde hjælpende til. Hans skulde hjem - en Plan blev drøftet og vedtaget - men hvorledes? - Hm, ja, jeg skal kort fortælle, hvorledes man havde tænkt sig Sagen grebet an - . Hans blev indviet i Slagplanen, som de to Kammerater forelagde ham. Hvis det lykkedes ham at slippe fri og komme hjem, lovede han de to hver en solid Stol af Eg efter Krigen Der gik nogle Dage, uden at der dog skete noget. Vagtkompagniet drog igen paa Vagt ved Højbroen. Hans var ogsaa med; saa kunde da Sagen endelig løbe af Stablen. Hans havde omtrent glemt Sagen. "Hvad," tænkte han, "de tossede Kammerater har vel bare ment, det skulde forstaas som Løjer!"

Det var Vinter nu. En Morgen hen ad Daggry faldt der pludselig nogle hastige Skud. - Skydning var ellers (85) strengt forbudt her. Man kan nok forstaa, at Skyderiet vakte voldsom Panik. Folkene nede i Vagtlokalet blev purret ud. De kom stormende op ad Broen og udspurgte de enkelte Poster om Skyderiet.

- "Hvem har skudt her?" raabtes der

Det varede da heller ikke ret længe, før man havde fundet frem til Synderne. - "Har De skudt?" spurgtes der.

- "Jo, det havde han da," sagde den første; "der blev tilsyneladende skudt paa mig. Kuglerne peb mig om ørene. Han havde ikke betænkt sig paa at besvare Ilden, for - mente han, "man lader sig nu en Gang ikke saadan knalde ned "Den anden af Mændene fortalte omtrent noget lignende. Og - saa fandt man da frem til Hans. - Han maatte værre Synderen. - "Hvorfor skød De?" spurgte Underofficeren.

- "Jo, jeg" - Tænderne klappede i Munden paa Hans - "jo, Hr. Underofficer, jeg havde vel nok en gyldig Grund til at skyde;" han mente at have set en Række "Gespenster" deroppe paa Broens Rækværk, og de lignede grangivelig nogle fæle Russere, og saa mente han da, at det var hans Pligt at skyde dem ned. - Hans var endnu saa "chokeret", at han rystede

af Skræk, og - saa var der jo ogsaa det, at Hans var - mørkeræd ... Saa var da Gaaden løst, men - derfor ikke ude af Verden. Dagen efter fandt der et Forhør Sted. Hans tilstod her sin Brøde. - Han kunde ikke gøre for det; han havde været saa bange; mørkt havde det jo været, og han havde staaet der helt alene og kunde ikke se Kammeraterne - og saa græd han højt! Ogsaa Hans to Kammerater maatte frem og fortælle, hvorledes det hele var gaaet for sig, de hævdede bestemt ikke at ville risikere at være paa Nattevagt sammen med Hans mere, for - som de sagde, man vidste jo aldrig, naar saadan en taabelig Fyr som Hans der kunne finde paa at sende dem en Kugle. Jo, det kunde (86) Majoren og de andre høje Herrer saa godt forstaa. Det endte da med, at Hans indtil videre slap fri for al Vagttjeneste. Langt om længe fandt man ud af, at det nok var bedst at faa Hans sendt hen til en Læge, for at denne kunde afgive et Skøn over Hans fysiske Tilstand.

Lægens Erklæring gik ud paa, at hans Patients Evner var ret middelmaadige ... Jeg ved ikke, hvad dette har kostet Hans; men ... en Læge er vel ogsaa et Menneske, saa

Med denne Bemærkning vendte Hans tilbage. Majoren og hans Folk rystede paa Hovederne og overvejede længe, indtil man fandt, at det nok var det bedste og billigste for Staten at lade Hans slippe fer al videre Tjeneste.

Ja, vor Kammerat Hans var, tør jeg nok sige, glad. Han holdt en ordentlig Afskedsfest for os, før han rejste hjem til sin Gaard deroppe i Skærbæk.

Vi andre slap jo ikke alle saa let fra det, men maatte, hvis man da ikke faldt, gøre hele Krigen med.

- Ja, nu er det snart mange Aar siden. - Jeg har tit tænkt paa de to Kammerater. Mon de endnu er i Live? Og hvordan med Stolene, der var lovet? Er Kammeraterne naaet hjem fra Krigen og - har Hans mon holdt sit Ord?

*

Johannes Jørgensen:

Her i den lille nordfranske Landsby B.-pont hersker der i September 1915 idel Travlhed, dog ikke af dens sædvanlige Beboere, der har maattet forlade Byen, rømme den, kalder man det i Krigstid. - Folkene, der færdes her, er Mændene fra Fyseler-Regimentets 3. Bataillon, der for Tiden er gaaet i Hvil her i Byen. Herligt er det med Hvilen og Friheden efter den anstrengende Tid derude i Skyttegravene.

(87) Beboerne har maattet rømme Byen ret flugtagtigt, for saadan er nu en Gang Prøjserne. - I Krig og Kærlighed gælder som bekendt helt andre Love.

Jo, Solen skinner, og man har det hyggeligt og rart her: Dog ser det nu ud til, at hele Herligheden her snart er forbi. - Der hviskes noget om, at i Aften - ja, allerede i Aften Parolen er forbi. Vi staar lidt uden for Kompagniets Skrivestue og taler sagte sammen, hvorefter vi skilles og gaar langsomt hjem til vore respektive Kvarterer.

Dagen gaar mod Hæld. Aftenskumringen har allerede saa smaat begyndt at sænke sig ned over den lille Bys tegltækte Huse og Gaarde. Kirken med dens Spir rager op over det hele. Klokken er tavs - ingen er der til at røre den

Jeg har naaet mit Kvarter og træder ganske ubemærket ind til Kammeraterne. Disse laver en syndig Støj; der snakkes og lees, der spilles Kort. Hist ovre er der en, der øver sig i Sang. Med et Smæld gaar Døren i og - al Larmen forstummer. Man falder straks over mig med forskellige Bemærkninger.

- "Du Hannes," spørger den lille Hermann Klotz, "er der noget nyt derovre fra - noget godt nyt, mener jeg," siger han. - "Godt? - Naa, nej, just ikke det, Hermann," svarer jeg hovedrystende. - "Men, hør nu alle her. - Vi skal i Aften ud i Stillingen for at afløse vore Kammerater. I derovre - hold straks op med Kortspillet. Vi maa straks gøre os færdige. Jeg og Delingen her skal besætte Krackel-Værket i Nat." - - Der er blevet saa roligt i Stuen. Karl Bahnsen pakker Kortene sammen og gemmer dem bort i Brødposens rummelige Dyb. Sangeren har indstillet sin Øvelse; alle faar ved denne Meddelelse et dystert Præg i Ansigtterne.

- Her havde man det saa godt og - saa

(88) Kaffe og Proviant bliver hentet. I Tavshed bliver der nydt et Par Skiver Brød; bagtefter nyder man en sidste Smøg fra en Cigaret. Schmidts sure Pibe hører man snørke. Præcis Klokken syv trædes der an i de forskellige Kompagnier. Et Hold paa tre Mand med et Maskingevær slutter sig til min Trop. Vi staar i Mørket og venter. -

Endelig lyder Ordren til Afmarch. Kompagniets forskellige Delinger rykker af Sted med en vis Afstand mellem sig. Snart har vi forladt Byen og følger den ret gode Vej, der fører ud til Fronten. Vejens Kørebane bestaar af en Kopstensbelægning; vore sømbeslaaede Støvler skratter og skraber hen over Stenene. Vejen er indhegnet af store Træer. Vi gaar og smaasnakker indbyrdes. Hist og her lyser det glimtvis op i Rækkerne; man ved, at det snart vil lyde: "Al Rygning forbudt! Piber og Cigarer skal forsvinde!" - Endnu et sidste Drag af Piben, eller hvad man nu ellers gaar og sutter paa, og - saa er det da forbi

Støvlers ensformige Trampen, Klappen og Klirren af Vaaben, knirkende Lædertøj, ellers intet ud over et svagt Pust i Træernes dybe Løv eller en sagte Summen i de mange Telefontraade, som hænger og dirrer højt oppe over vore Hoveder. En og anden er der, som flytter den ret tunge Oppakning. I Mørket er man ligesom mere lydhør over for de forskellige Lyde.

Smaatroppe kommer dragende i modsat Retning. Køretøjer fra Artilleriet, eller er det maaske fra Pionererne, ruller forbi os. - Det ser ud, som om de alle har Hastværk. I Mørke er, som det hedder, jo alle Katte graa. Fjenden kan ikke se, hvad der foregaar her.

Nu naar vi da frem til Ruinerne af Byen Tiepval. Engang en smuk og munter By, nu kun en Grushob. Husene er alle sprængte og knuste og frembyder selv ved Nat et trøstesløst Skue. Indtil nu er dog alt gaaet godt, men allerbedst, som vi vandrer gennem Byens Gader, er det forbi (89) med Freden. Med Bulder og Brag slaar en Salve ned i Byen. Larmen ruller som en aftagende Torden hen over de søndrede Ruiner. Det gjaldt tilsyneladende ikke os denne Gang, saa vi gaar roligt videre. Mennesker bor der dog her, thi hist og her trænger der et svagt Lysskær frem fra en eller anden Kælder. Gennem Mørket høres en enlig Røst: "Til højre!" - "Gaa til højre!" - Et Granathul! Vi bøjer af i den anviste Retning.

Nogle Mænd, velsagtens Folk fra Armeringen, er allerede i Gang med at fylde Hullet igen. Vejen skal jo være fri. Et Par Sanitetsvogne med saarede er stoppet op. Man maa pænt vente, indtil Passagen igen er fri. Man giver ondt af sig, og Hestene, kan man høre, bider utaalmodig i Bidslerne. Vi har ladet Byen bag os og kryber med Besvær op paa Marken, som vi saa vader henover. - Javel, engang var Vejen god, men nu er den hullet som en Si.

En velkendt Lyd høres. Et Pift og et Hvin. - Ping. - Kuglernes Fløjten høres. Nu er vi naaet frem til Løbegravnen. Her er man nogenlunde dækket. Aa, disse forbandede Lyskugler. Snart er det saa lyst som Dagen; men bagefter er det bælgravende mørkt. Der er en Trængsel og Trykken i den ret smalle Løbegrav. Nogle vil frem, og andre igen er undervejs tilbage. Et Øjeblik er jeg ved at blive væltet over Ende i Trængselen. En Mand, en

Løjtnant, ser jeg, retter som et Brøl følgende Spørgsmaal til mig: "Mand, hvor vil De hen!" - "Hør, gør straks Plads." - "Ikke for alt, og for Resten skal jeg ud i Krackel Værket." - "Derud, naah." - "Bliv endelig derfra," hører jeg en sige. Jeg er lykkelig, da jeg er naaet frem til den første Grav. En efter en dukker nu ogsaa mine Folk frem. Vi maa vente en god Stund, før de tre Mand med deres Maskingevær lader sig se. Endelig er vi da alle samlede og kan komme videre. Vi følger Graven en 30—40 m til højre. Her er der lavet et vinkelret Gravstykke, en Sappe; (90) denne følger vi ud gennem Pigtraadsspærringen og befinder os saa paa fri Mark, eller som man her kalder det, i Ingenmandsland!

En næsten usynlig Sti fører videre frem henover den oprodede Jord. Granathuller er der nok af, og vandfyldte er de alle, saa det gælder om at se sig godt for. I Nat er der roligt herude. Saa naar vi da i god Behold frem til vort Maal. Krackel-Værket viser sig at være et ret uanseligt Gravstykke, anbragt paa Kammen af en temmelig stejl Skrænt. Graven er vel sine tredive Meter lang og afgrænses i begge Ender af høje Lerskrænter. I Skrænten til venstre er der gravet en Hule, og her er der Plads til det medbragte Maskingevær, der skal opstilles her Dagen over.

En større Hule findes i den modsatte Skrænt. Her kan de af os, der ikke i Øjeblikket er beskæftiget, finde Ly. Dækningen ud mod Fjenden er mere end middelmaadig. Vi har foreløbig ikke i Tanke at søge Hvile i Hulen, men med vore smaa Spader gaar vi i Gang med at uddybe Graven og forhøje Dækningen. En Gang imellem forstyrres vi dog af Franskmændene, der sender os en Byge af Maskingeværkugler, saa vi ordentlig dukker os. Saa er da Graven nogenlunde i Orden, og vi trækker os med Undtagelse af Vagterne tilbage i Hulens Fred og Ro. Vi lader Teltlærredet, der her udgør Døren, falde. Det medbragte Stearinlys tændes og anbringes paa sin Plads. I en Niche finder jeg Plads til den medbragte Signalpistol med tilhørende Papæske med Patroner. Paa det ikke alt for rene Gulv finder vi os et Leje. Der snakkes lidt, men snart er vi alle faldet i Søvn. Før jeg sover, hører jeg det saa kendte - klikke - klik - klakke - fra vort maskingevær, der afgiver Byger; Strøild, som man kalder det. Nogle Granater trækker med Brummen og Susen hen over Himmelen, men - saa hører jeg ikke mere og sover (91) ind. Paa en lidt kraftig Maade bliver jeg dog snart efter igen vækket. - Hvad er den af? - Forskrækket farer jeg op. Jorden under mig ligesom gynger. Jeg hører en Helvedes larm af eksploderende Granater. Fra Hulens Loft drysser Jord og Smaagræs ned i Ansigtet paa mig. Ogsaa de andre er nu vaagne. Vi kommer paa Benene og søger efter vore Hjelme. Saa - for Pokker! - Lyset slukkedes af Lufttrykket. Vi staar og kan ingenting se. Røg og Os trænger ind i Hulen til os. Det river svært i øjnene. Saa, nu er Uvejret ovre, lader det til. Vi famler os ud gennem Døren og staar som lamslaaede. Foran os gaber et stort Hul, og af Stillingen her er der intet at se. Du gode Gud! Kammeraterne, Mændene fra Maskingeværet! hvad mon der er blevet af dem?

Jeg ser trods Mørket intet. Mændene er som bortblæste. Vi søger rundt i Ødelæggelserne, men vi hører intet. I Mørket fanger mit øje Omridset af en blank Genstand. Det viser sig at være Maskingeværet. Det er helt ødelagt. Vi søger videre efter vore Kammerater, men vi finder dem ikke. - Vi er alvorlige og tavse. - Stakkels, stakkels Kammerater. - Pludselig hører vi en svag Stønnen. Vi lytter et kort Øjeblik, saa fortsætter vi igen Eftersøgningen. Med de bare Hænder føler vi os frem gennem den oprodede Jord.

"Kom herhen og hjælp mig," kalder en af Kammeraterne. Han har fundet frem til en af de savnede Kammerater og ligger nu saa lang han er og holder om en Haand, der endnu er varm og levende. Der kommer Fart i Spaderne. Snart er Kammeraten befriet for den tunge Byrde. Vi haler ham op, og forsigtigt bliver han baaret om bag Skrænten, hvor der er Læ

for de hvislende Projektiler. I det svage Lys fra den gryende Dag ser jeg nu, hvem det er, det er gaaet saa haardt ud over. Det er en af mine bedste Folk, Schmidt, og han er ualmindelig (92) afholdt. Hans højre Kind bløder. Det ser ikke ret godt ud. Vi forbinder ham saa godt vi kan, hvorefter jeg giver Besked om at bære den saarede tilbage til den første Grav. "Men skynd jer og kom tilbage igen."

"Det skal vi snart faa besørget," svares der, og de forsvinder snart med vor saarede Kammerat. - Det sidste, vi hører, er den saarede Mands Klagen og Jamren. Natten er ved at gaa paa Hæld. Det første Skær af den gry ende Dag viser sig paa den østlige Himmel. Vi har saa smaat begyndt at søge igen. Franskmandene har dog ikke glemt os. En Lyskugle kaster en Gang imellem sit blege Skær hen over Omgivelserne og tvinger os til at søge i Skjul; men snart søger vi videre. Vor Søgen synes dog nu at være forgæves. Graven har vi allerede undersøgt flere Gange. - Hansen mangler. - "Er der nogen, der har set Hansen?" er der en, der spørger. - "Han er jo ikke her, vel?"

"Ham har jeg ikke set", svarer jeg. - "Aa, Gud! Hvilken Jammer og Elendighed," stønner Walter. Han og Hansen var uadskillelige Venner. Hans Stemme er sløret af Sorg, og jeg kan høre, han græder. Saa fortsættes den afbrudte Eftersøgning igen.

Pludselig afbrydes Stilheden af et svagt Udraab! - Det er August. Han holder noget frem. - En Støvle med Resterne af et afrevet Ben. Det er hæsligt. I Væmmelse kaster August Støvlen paa Jorden. - Jeg har genkendt den. "Det er Hansens," siger August kort. - Hans højre Støvle manglede Zinken - Det var altsaa Hansens, saa behøvede vi ikke at søge efter ham mere. - Nu manglede vi kun Nielsen. Ja, og saa de tre Kammerater fra Maskingeværet. Vi søgte endnu en god Stund, men opgav det saa. Efterhaanden var det nu ogsaa blevet saa lyst, at vi maatte forlade Graven og søge ind i vor Hule.

(93) "Frands" derovre er nok ved at faa sig en lille Lur før Morgenkaffen. - I Stilheden drister jeg mig til at tage et lille Overblik over Omgivelserne foran vor Stilling. Jordsmonnet er her ret stærkt faldende. En tyve-tredive Meter nede hører jeg den svage Rislen af en lille Bæk. Nogle uformelige Bunker - Menneskelig - ligger henslængt i noget indfiltret Pigtraad ned ad Skraaningen. Andre Bylter ligger i eller ved det lille Vandløb. Jeg har set nok og trækker mig tilbage til Stilheden. Der dukker nu mine Kammerater Klausen og Bahnsen frem. Tavse forsvinder vi alle ind i vor Hule.

- "Naa, hvordan staar det til med Schmidt?" spørger jeg.

- "Han er død," siger Bahnsen, og hans Stemme vibrerer.

- "Gud," næsten raaber jeg, "er han ogsaa død ?"

- "Ja," genmæler Klausen næsten hviskende.

- "Hvem mere?" falder Bahnsen hastigt ind. Jeg kan efter Tonefaldet at dømme høre, at Bahnsen har gjort sig haard og i Øjeblikket er klar til at modtage en hvilken som helst Meddelelse. Hans øjne flakker søgende rundt i den lille Kreds.

"Ja, du søger, kære Ven; men det er Hansen og Nielsen, der er borte, - døde, forstaar du."

- Aah, hvor dog den stakkels Fyr jamrede. Alle staar vi her og græder i Sorg - Sorg.

Bahnsen og jeg forlader Hulen, vi staar en Stund ganske stille og lader vore Tanker dvæle ved vore gode, nu lige bortgaaede Kammerater.

Den nye Dag er forlængst brudt frem. Solen er dukket frem bag Stillingerne bagude. - En Flyver brummer; vi gaar ind og lægger os. - Søvn er en god og vidunderlig Ting. Vore andre Kammerater er forlængst faldet i Søvn; (94) kun Bahnsen og jeg kan ikke finde Ro.

Vi sidder en Stund og udveksler hviskende vore Tanker. - Tanker, inderlige og dybt alvorlige.

"Du, Karl," spørger jeg, "du har jo kendt ham - jeg mener vor afdøde Kammerat Schmidt, ikke?"

- "Jo, det har jeg da rigtignok, Hannes," svarer Karl Bahnsen.

- "Jo, ser du, jeg lærte ham at kende i Flensborg. Vi laa her sammen som Rekrutter fra Efteraaret 1912. Vi var ved samme Kompagni. Han og jeg var altid sammen." - "Jo," sukker Karl, "Schmidt var en god Kammerat, en rigtig Guttermand. Tjenesten faldt ham saa let. Det var om Sommeren før denne forbandede Krig brød ud. - Aah, du, hvor vi morede os over alle hans Færdigheder. Han var en ualmindelig veltrænet Gymnast. Han lavede Hovedspring og gik paa Hænderne. Vi lo og morede os, ja, selv vore Officerer fandt Behag i Schmidts Præstationer. Men ved du egentlig, hvor Schmidt havde lært det, for saadan noget kommer jo ikke af sig selv, ved jeg. Nej, det har du ganske Ret i; men ser du, Schmidt har engang fortalt mig, at han før han kom i Trøjen, havde tilbragt en Vinter paa en Ungdoms- eller Efterskole i Danmark, og der lærte man, efter hvad jeg kunde forstaa, bl.a. ogsaa saadanne Færdigheder, og det har jo nok sin Rigtighed."

- „Ja," mente jeg, "Schmidt har nok været en Dansker."

- "Ja, hvad ved jeg," svarede Karl; "det er jo ikke umuligt, han var jo oppe fra Grænselandet og talte godt Dansk."

Jeg mente selvfølgelig ogsaa, at Schmidt var dansk af Sind, og spurgte nu Karl, om han maaske ogsaa var en Dansker.

- "Jeg? - Hvor vil du hen, Hannes!" - Han sad (95) tøvende et Øjeblik, men fortsatte saa: "Hvorledes kommer du paa det?"

- "Kommer paa det? - Jeg tænkte det bare; du hører jo ogsaa derhen. Din Afstamning fører jo nordpaa, saa ... " - ... "Ja, hvad saa, Hannes?" -

"Jeg mener bare, at du ogsaa maa være en Dansker, lige saavel som alle de Nielsener, Hansener, Klausener, og hvad de nu alle hedder. - Jeg husker da godt, at du ligeledes er et eller andet Sted deroppefra. - Er det ikke sandt, Karl?"

"Nej, hold nu op, Hannes! Du maa vide, at jeg er Friser af Fødsel. Min Far er hjemmehørende i Nibøl, hvor han endnu har sin Forretning, og han har Flagstang ved Døren, og i Byen gaar han for at være en god Tysker."

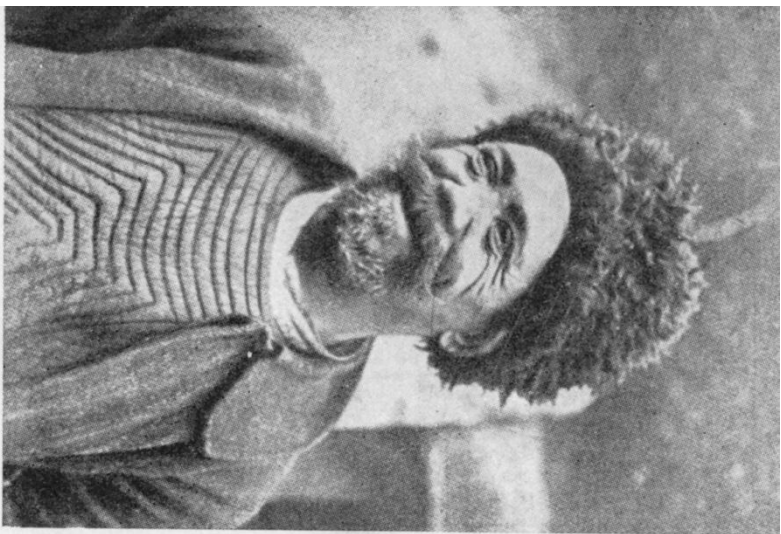
"Nok muligt, Karl, men Navnet røber dig; det kan du aldrig løbe fra. Jeg vil mene, det ender paa "sen", ligesom alle de andre Danskeres Navne, og det med Flagstangen, kan det ikke skyldes Forretningshensyn eller ... ?"

"Du mener - min gamle?" Karl maa le. "Umuligt er det jo ikke," indrømmer han.

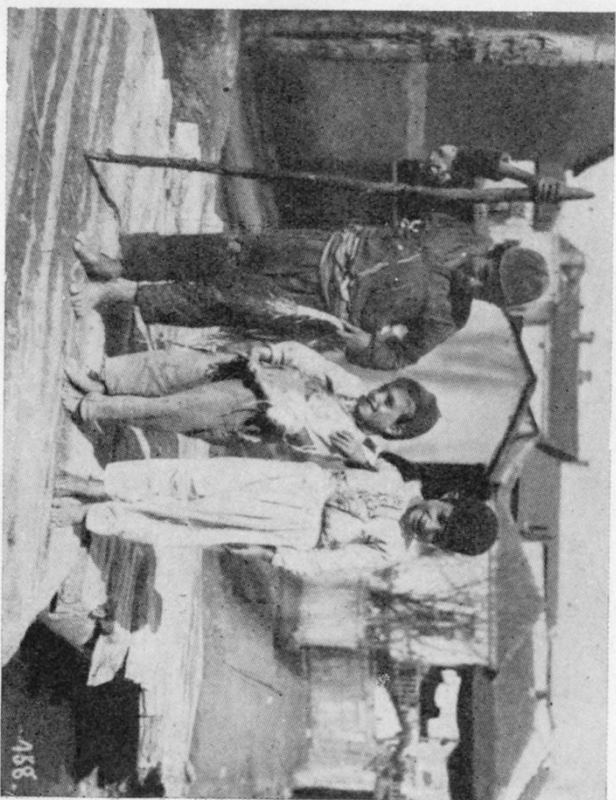
"For Resten er det ret mærkeligt med min Mor; hun kan endnu baade tale og skrive Dansk. Det er ret mærkeligt. Jeg har aldrig, før tænkt over dette," siger Karl, "og - du, hvor har jeg tit og ofte følt mig grebet, naar Mor i en stille og ensom Stund satte sig til Klaveret og sang de forbudte danske Sange." - Karl ligefrem smaalet. - "Og saa kom Far en Gang imellem til Syne i Døren for at tisse paa hende - ha!" --

Vi fandt, at nu kunde det være nok med denne Drøftelse, for hvad førte det egentlig til? - Vi lagde os ned og faldt i Søvn.

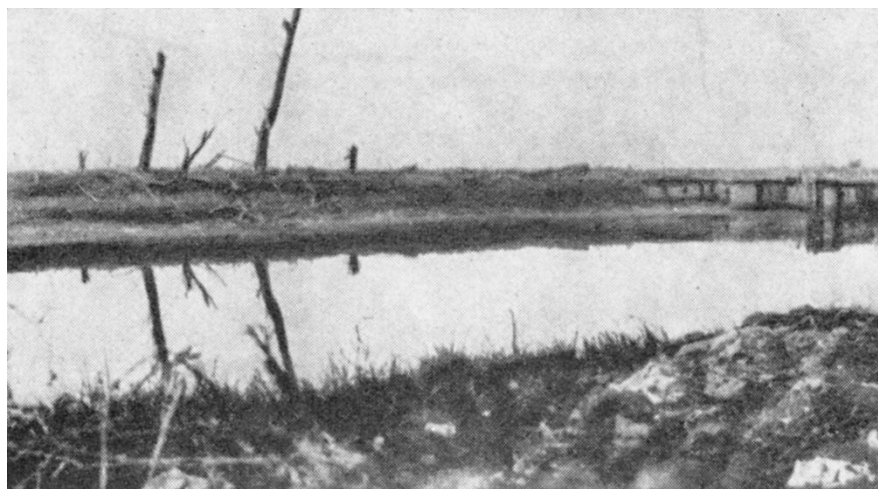
Om Natten blev der igen Lejlighed til at komme ud og faa lidt frisk Luft i Lungerne. At arbejde med Opbygningen af den ødelagte Grav var det glade Vanvid. Vi (96) forholdt os rolige afventende. Nogen egentlig Beskydning fandt der ikke Sted denne Nat.

Serbisk Bonde

Serbiske Dreng

Kanal i Flandern

Kirgiser, et russisk Nomadefolk

Den næste Dag fandt jeg Lejlighed til at fortsætte Gaarsdagens indholdsrige Drøftelse med min Ven Karl.

Denne mente, at det slet ikke var saa let at faa Rede paa sine Slægtsforhold og faa udredet de spegede Traade. Han fandt, at vi længe nok havde drøftet hans private Familieforhold. "Hvorfor ikke nu drøfte dine, for vil du endelig have mig gjort til en af disse Danskere, ja, saa vil jeg mene, at du ogsaa selv maa betragte dig som en, jeg vil endda mene - renlivet Dansker."

"Hvad siger du?" fo'r jeg op. - "Jeg en Dansker! - Jeg skulde være " - "Ja, finder du dette saa urimeligt, Hannes -?" "Naa, nej, men jeg - Underofficer i den tyske Krigshær !" - "Ja, hvad er vel mere rimeligt? Har du ikke selv for kort Tid siden indviet mig i dine Familieforhold? Du sagde da, at du havde hjemme i Blankenese ved Elben, og sagde du ikke dengang, at du var Søn af en Fiskeskipper, og at din Far for mange Aar siden var kommet herved fra et eller andet Fiskerleje ved den danske Vestkyst? Havde han ikke truffet din Mor i Blankenese og var saa groet fast der? - Passer det ikke, Hannes?"

"Jo - jo, vist gør det saa - men... "

"Her nytter intet "men", kære Ven."

"Nej, det gør det vel ikke; altsaa er vi, naar det kommer til Stykket, jo begge to slet ikke, som vi indtil nu havde troet, Tyskere, men efter at vi har gjort denne afgørende Opdagelse Danskere, vaskeægte Danskere endda."

Jeg tror, vi lo over denne Opdagelse og fandt, at det var gavnligt for vor aandelige Habitus at finde lidt Hvile igen.

Endelig var de seks Døgn forbi. Dækket af Mørket trak vi os tilbage fra vor lidet misundelsesværdige (97) Stilling. Saa ligger vi da og hviler ud bag Frontlinien i B-Pont. I Morgen, - ja, i Morgen

- da begraver vi vore døde.

Vi føler os lettede for en stor Byrde. Vi er alle unge. Herefter skal det blive anderledes. ja, hvor er Livet dog vidunderligt! - -

Hjemstavnsfølelse.

(Krigsfangens sang i Sibirien.)

Her skrantende, forsagt og stille
halvfjerde år jeg venter på,
om ej et nådigt forsyn ville
tilbagegive hjemmets vrå.

Jeg hører fugles klingre lyde,
mig klapper forårsluftens vift.
Henover himlen sky ses. glide,
isflager er med flod i drift.

Et sølvdislør så skært, blev spundet,
indover vårbeåndet land.
Og dog har jeg ej hvile fundet
ved fremmed strøms gæstmilde strand.

Thi tankerne som før alt længe
tilbage går til fordums tid,
så minder slår på hjertets strenge
om skøn en dag, så lys og blid.

Beständig på. min livslyst tærer
hjemlængslen efter bøgens hang.
O, hvor det gennem sjælen skærer,
at fjernt, så fjernt, er danevang.

Frederik Rosenberg.

En Landeværnsmands Erindringer.

(98) Som Landeværnsmand, der havde aftjent sin Værnepligt fra 1898-1900, skulde jeg møde i Haderslev den første Mobiliseringsdag, den 2. August 1914. Vi fra Københoved var ikke ivrige efter at komme til Haderslev. Vi ankom først ud paa Eftermiddagen. Da havde man allerede om Formiddagen raabt vore Navne op, og da vi ikke var til Stede, blev vi erstattet af andre. Der var saaledes ikke Brug for os, og vi fik Besked om, at vi indtil videre kunde tage hjem igen. Det var vi naturligvis ikke kede af. Saa blev vi indkaldt igen den 12. August. Vi skulde møde i Flensborg, og her havde vi atter Heldet med os og rejste atter hjem.

Den 28. August fik vi pludselig ekstra Ordre til at stille i Flensborg, og denne Gang slap vi ikke. Vi kom i Trøjen. I vor Deling var vi ikke saa faa Danske. Der var bl.a. Anton Gammelgaard (Kimsgaard), P. Hansen (Havreby), Jessen (Thiset), Brødrene Warming (Terp og Hjerting), Karl Paulsen (Langetved), mig selv og endnu andre, hvis Navne jeg ikke mindes. Ved Indklædningen blev der ogsaa raslet med Halskæder til Dødsmærkerne, men vi troede jo alle, at Krigen ikke vilde vare ret længe, og i hvert Fald vilde vi da ikke faa Brug for saadanne; men det gik jo anderledes.

Sidst i September kom jeg til 3. Kompagni, Landeværnsregimentet 85. Vi overtog Kystbevogtningen paa "Albuen", Landtangen paa den nordligste Del af Øen Sild. Vort Kvarter var en Del Barakker, og Tiden gik med Vagtjeneste ved Stranden og med Eksercits. Vor Kommandant var en gammel Major, og han var ret ihærdig med at herse med os. En Gang imellem fik vi Lov til at tage paa Orlov, for man vidste jo aldrig, hvornaar vi kunde komme til Fronten.

(99)Jeg kunde godt lide at fortælle et lille Træk fra Livet derovre paa Sild. Fra "Albuen" og til Byen Vesterland, hvorfra Overfarten til Højer fandt Sted, var der ca. 25 km. Engang var der givet Ordre til, at der skulde holdes en større Øvelse ved Vesterland, og vi skulde stille med et krigsstærkt Kompagni. Da det var ved Vintertid, var vi ikke særligt begejstrede for at komme med til denne Øvelse; men naturligvis var alle, der paa nogen Maade havde forset sig, og som ellers hørte til de mindst ivrige under Tjenesten, selvskrevne til at skulle med. - Saa blev Navnene paa alle de Mænd, der skulde med, raabt op; de skulde stille næste Morgen Klokken fire.

Paa den Tid var jeg forkølet og laa godt indpakket i mine Tæpper i Vor Barak. Jeg havde Selskab af en lille Snedker fra Hamborg og af min Kammerat Hans Daugaard, en ung Landmand fra Aabenraaegnen. Hans Daugaard var en fanatisk Modstander af alt det tyske. Han fejlede ikke noget særligt, og han var udpeget til at skulle med paa Øvelsen ved Vesterland. Det passede ham nu slet ikke, og han havde derfor besluttet, at han vilde blive hjemme. Men paa Eftermiddagen stod han op, trak i Tøjet og gik over i Kantinen. Her fik han sig en ordentlig en over Tørsten og kom godt beruset hjem hen under Aften. I Stedet for at gaa i Seng trak han endnu mere Tøj paa, og med Ordene: "Jeg gaar ikke med i Morgen!" tog han sine Tæpper og forsvandt.

Da man om Morgenen skulde træde an til Afmarch, savnede man Hans. Feldwebelen kom stormende ind i Barakken for at hente ham; men da han fandt Sengen tom, raabte han: "Hvor er den Fyr?" - "Maaske i Hestestalden," svarede der. "Ja, naturligvis," raabte Feldwebelen, "to Mand skal straks løbe derover og hente ham!" Men Hans var ikke i Hestestalden. "Ja, men, vedblev Feldwebelen, "hvor kan den Fyr dog være?" Da hævdede den lille Snedker fra Hamborg sig op paa sine Albuer og sagde ganske spagfærdigt: "Herr Feldwebel, han er sikkert gaaet i Forvejen til Vesterland." Da lød der en høj og (100) vedvarende Lattersalve fra hele Barakken, og Feldwebelen forsvandt omgaende.

Men paa Formiddagen kom Hans tilbage. Det viste sig, at han havde sovet Rusen ud ude i Klitterne. Saa vidt jeg husker, fik han et Par Dages Arrest; men han slap for at komme med til Vesterland.

Vort Ophold paa Øen Sild varede til hen i Februar Maaned. Da fik vi Besked om, at vi nu skulde andetsteds hen. Vore Hustruer og vore paarørende var mødt frem i Højer for at tage Afsked med os. Deres Tog gik før vort Transporttog; men hvor vilde det have været let dengang at tage med nordpaa og forsvinde over Grænsen, og havde vi vidst, at Krigen vilde vare fire lange Aar, var der nok adskillige, der var gaaet over Aaen.

Vor Transport gik til Frankrig. Efter et Par Dages Ophold bag Fronten i Nærheden af Reims kom vi i Stilling. Paa Vejen derud tabte en af Kammeraterne Forbindelsen med dem, der gik foran. Vi stod i Mulm og Mørke og vidste ikke, hvorhen vi skulde gaa. Pludselig begyndte det franske Artilleri at fyre løs. En af Granaterne gik ned i en Jernbanedæmning i vor Nærhed, saa Jernstumper og Sten røg os om ørerne. Heldigvis blev dog ingen saaret; men alle, der ellers førte det store Ord, var nu paafaldende tavse. Vi kom frem i Stillingen, og inden Dagen gryede, var den første allerede faldet. Det var dog under tragiske Omstændigheder, han mistede Livet.

Stillingen laa ved en Bæk, og Kompagniføreren lod straks en Patrulje gaa frem foran Bækken. En af vore Vagtposter troede, det var Fjenden, og skød. Det var desværre en af vore egne, han havde ramt.

Vi laa i Dækning i nogle Jordhytter, der som Loft havde nogle Blikplader. Det var saaledes ikke noget sikkert Sted. I vor Nærhed laa Højde 101; den hørte til Champagne-Højene

og var besat af Tyskerne. Nu havde Franskmændene sat sig for, at de vilde fratage os den, og derfor begyndte de et voldsomt Bombardement af Højen og Egnen deromkring. I Dage og Nætter laa vi under (101) heftig Artilleriild, og det var baade nerveanspændende og opslidende i Længden. Vi hørte sjældent, at vore Kanoner var i Virksomhed. Aarsagen var den, at de ingen Ammunition havde. Uhyggen var særlig fremtrædende om Natten, naar vi laa og hørte paa de vedvarende Hyl fra Granaterne og de efterfølgende voldsomme Eksplosioner, men heldigvis undgik vi i vor Dækning at blive ramt. Blandt Kompagniets saarede var ogsaa vor Kompagnifører. Da Franskmændene havde bearbejdet Højde 101 tilstrækkeligt længe med deres Skyts, var det en forholdsvis let Sag for dem at tage den, og det havde til Følge, at de kunde se langt ind i vort Bagland og fortsætte Kampen mod nye Maal.

Jens C. Barsballe,
Københoved.

"Nanu!"

Æ "Spiess" afleverer Kompagniet, der staar opstillet til Gudstjeneste, til den meget unge og meget snøvlende Løjtnant. - Den unge Mand kigger paa Kompagniet og snerrer saa, saa godt han kan:

"Das Gewehr - über!"

Og æ "Spiess" svarer ganske sagtmødt:

"Men, Hr. Løjtnant, vi har da ikke Gevær med til Gudstjeneste" .

Efter lidt Betænkningstid snerrer den unge igen:

"Nanu! Gewehr - ab! Der Griff muss klappen!"

H. H.

Dagbogsoptegnelser.

20. A u g u s t 1914. (103) I Gaar var alt roligt. Kl. 10 om Aftenen trak Jokum og jeg paa Post, og efter at vi var blevet afløst, sad vi fra Kl. 12-2 paa Vagtstuen som stedfortrædende Vagthavende. I den Tid skrev vi Breve til vore Paarørende, og saa gik det paa Hovedet i vor dejlige Seng, lige til Kl. 7. Efter at have redt Seng, vasket os og drukket Morgenkaffe, gav vi os i Lag med at gøre de Stuer i Orden, som er belagt med Soldater. Vi fejede ud, støvede af, bankede Maatter og Tæpper. Jokum og jeg havde nemlig Fridag til Kl. 10 Aften. Efter Middagen og paafølgende Middagssøvn gav vi os til at bygge fem Skiver op

nede ved Stranden. Der var om Formiddagen kommet Telefonbesked fra Kompagniet om, at der straks skulde bygges Skiver op. Skiver paa 100, 200, 300, 400 og 500 m, som skulde bruges til Sigteøvelser. Da vi ingen Materialer havde til dette Formaal, gik vi langs Stranden, hvor vi her og der fandt Brædder, Lister og store Rammer, betrukket med Lærred, som efter al Sandsynlighed stammede fra Badehuse, kanske var de endda kommet fra en af de danske øer. Af dette Materiale byggede vi saa de fem Skiver; men de blev nu ikke brugt meget. Jeg var ogsaa i Dag paa min sædvanlige Tur til Raadyrparret, som gaar i et Indelukke i Parken, for at fodre dem med Æbler; dem kan de godt lide.

21. A u g u s t. I Nat havde Krigsskibene travlt med at skyde, konstant næsten under Belysning af Lyskasterne. Fra 10-12 var vi paa Post. Efter Maden vilde vi tage en lille Lur, ikke for længe, thi mellem 12-2 var der Solformørkelse; men vi sov fra det hele og vaagne de ikke, før (103) Kammeraterne, som havde overværet Formørkelsen, kom ind i Stuen. Efter deres Udsagn var fire Femtede af Skiven mørklagt.

24. A u g u s t. Efter at have sovet fire Timer, maatte jeg til "Maasholm", til Depeschebaaden, med Meldinger. Efter at være kommet tilbage Kl. 7½, drukket Morgenkaffe, stoppet Strømper og pudset Støvler, gik det til Skrivebordet. Da jeg har mange paarørende, Venner og Bkendte, skrev jeg mange Breve og Brevkort, og Dagbogen, som jeg har ført under hele Krigen, skulde jo ogsaa skrives. Lige nu kom der Telefonbesked om, at de tyske Tropper har vundet en glimrende Sejrr over Russerne; 8,000 Fanger, 150 Kanoner samt en Masse andre Vaaben? Ved Vestfronten en endnu større Sejrr over Franskmændene. 320,000 Mand? skulde være bleven afskaaret og indesluttet mellem Metz og Vogeserne. Flere af mine Kammerater og jeg drøftede Efterretningen. Der var vel en Del Pral og Propaganda med i Spillet, saa vi tog Efterretningen med Forbehold, hvorfor jeg i min Dagbog satte Spørgsmaalstegn. Efter Aftensmaden gik Jokum, jeg og tre andre Kammerater en Tur til Vormshøft, hvor vi drak to Glas Øl hver. Vi var hjemme igen Kl. 9.

25. A u g u s t. I Tiden fra 10-12 var Kanonerne paa Skibene igen i fuld Aktivitet under Projektorbelysning, men et smukkere Syn var dog to Ildkugler med lang Hale, som saas paa Himlen. Om Formiddagen fra 10-12 var jeg paa Patrulje ud til Krigsledelsen, hvor jeg ved Elleve-tiden saa en Fragtdamper, tilsyneladende lastet med Militær, som forsvandt i nordlig Retning. Derpaa lagde jeg mig i Græsset og sigtede paa en Sejler, saadan som Instruksen lød. Pludselig var der en Dreng, som begyndte at græde; han havde gaaet nede ved Stranden og samlet Lister, som han nu lod falde. Jeg gik hen til ham og spurgte ham, hvad der var i Vejen. Det viste sig saa, at (104) han troede, jeg vilde skyde ham. Jeg beroligede ham saa og spurgte ham, hvad han hed, hvorpaa han svarede: "Hans Dreos". Efter Maden tog vi vor Middagssøvn ude i det bløde Græs paa Plænen. Der var heftig Kanontorden fra Skibene.

26. A u g u s t. Fra 10-12 Aften hørtes kun enkelte Kanonskud, men Radiotelegrafen var i fuld Virksomhed. Fra 12-2 var vi igen paa Vagtstuen som Stedfortrædere. Klokken er lige to. Vi har sendt de to nye Vagtposter af Sted, og vor Afløsning er her. Vi forsvinder til Køjs. Efter Morgenkaffen gik Nicolaisen og jeg til "Schwakendorf" for at hente Proviant til Fru Clausen (vor Værtinde). Vi var tilbage ved Middagstid. Efter Middagen fulgte jo den obligate Middagssøvn; men vi havde kun ligget en halv Time, saa blev vi purret ud. Løjtnant Greve, en tyk Hamburger, var kommet for at inspicere. Han fik Middagsmad og blev her en lang Tid, da der rasede et heftigt Tordenvejr over Egnen. Fra 10-12 Aften var Kanonerne, Projektørerne, Radioen og røde og grønne Raketter i stadig Virksomhed. For et Par

Dage siden blev vi fotograferet nede ved Stranden. Hele Kommandoet var med paa Billedet.

27. A u g u s t. Mellem Kl. 4-6 gik to Fiskerbaade til Søs for at varetage deres Gerning, ellers var alt roligt. Om Aftenen heftig Kanonade. Efter den Tid blev der arbejdet med Projektører og Raketter.

28. A u g u s t. I Dag har vi faaet Billederne tilsendt, 1,60 M. Stykket. Billederne var vellykkede. (Jeg har det hængende i Stuen til Erindring om den bedste Tid og Forplejning, jeg har haft i de fire Aar og fire Maaneder, jeg var tvunget til at bære den feltgraa Uniform). Har i Dag i et Brev til min Kone medsendt den røde Seddel, som vi nu endelig har faaet, og som giver Familien Ret til Understøttelse. (105)

29. A u g u s t. Har i Dag fra mine Forældre faaet min Broders Adresse og har straks skrevet Kort til ham. Han maatte den tredie Mobiliseringsdag give Møde i Berlin og blev som andet Aars Reservist puttet ind blandt det aktive Mandskab i sit gamle Regiment og Kompagni og er nu i Belgien. I Dag har Jokum og jeg Tjeneste, i Morgen (Søndag) har vi fri.

30. A u g u s t. I Dag var vor Korporal, H. Thomsen, to Kammerater og jeg i Kirke i Gundelsby. Det var en lille, ny Kirke, som ligger omgivet af Kirkegaarden, ved Siden af Præstegaarden, en Times Gang her fra "Oehe". Ejendommelig ved denne Kirke, noget man sjældent ser, er, at Taarnet befinder sig i den østlige Ende. I Reglen er Taarnet gerne i den vestlige Ende. Da Præsten var bortrejst, læste Degnen Prædikenen. En tolvaarig Dreng fra Omegnen af Kappel var i Gaar her. Han blev i Dag eftersøgt af Gendarmen og fundet, han havde begaaet Tyveri.

31. A u g u s t. I Dag var der femten Krigsskibe, som holdt Øvelse i sydøstlig Retning. Efter en Tids Forløb forsvandt to af dem i nordlig Retning, et paa hver Side af Als.

1. S e p t e m b e r. I Formiddags, mens jeg paa Vagtstuen har taget Tjenesten for en Kammerat, har jeg lavet os hver en Muslingeskal med Indskriften "Oehe 1. Sept." Om Eftermiddagen var Nicolaisen og jeg henne for at se Græsgangen, Afvandingsmøllen og Fasanreviret.

2. S e p t e m b e r. I Dag skal vi holde os klar Klokken ti Formiddag til Afrejse til vor "store" Garnisonsby Kappel. Undervejs anløb vi med Motorbaaden "Marama", som bragte os til Maasholm, for at vi kunde drikke et Afskedsbæger med Værten i "Schleihalle". Fra Klokken 4-5. havde vi Øvelse i Gevær- og Ladegreb. Kl. 8 Aften var vi til Koncert og Foredrag paa "Central Hotel". Indtægten (106) gik til Røde Kors. Klokken 12 var vi hjemme i Kvarter.

3. S e p t e m b e r. Om Formiddagen Øvelse med Gevær, Sigtning og Stormangreb.

5. S e p t e m b e r. Klokken syv fra Kappelover Sønderbrarup til Sørup til Banevagt. En Time efter Ankomsten blev vi inspiceret af vor Bataillonskommandant.

7. S e p t e m b e r. Patrulje og Nattevagt. Mange af Kammeraterne har Besøg af deres Kone. Kosten her paa Banegaardshotellet er ikke til at prale af, og Betjeningen er meget daarlig.

10. S e p t e m b e r. I Dag Dobbelpost paa Højbroen og paa Patrulje. Saa har vi haft travlt med at installere os i vort nye Kvarter paa Amtsbanegaardshotellet. Kosten er god. Har i Eftermiddag beset Sørup Kirke. Den er vistnok bygget i Aaret 1626, dette Aarstal staar i hvert Fald paa Prædikestolen. Den er bygget af Granit, det øverste af Taarnet af svær Egetømmer, tækket med Skifer. Fra Kirkegulvet til det øverste Taarnloft er der 154 Trappe-

trin. Der er to Klokker, hvoraf den ene er støbt 1720. Aarstallet paa den anden kunde jeg ikke finde.

11. S e p t e m b e r. Paa Patrulje og Banegaardsvagt. I Aften Klokken halvti kom min Kone, og for at vi uforstyrret kunde være sammen, overtog Jokum mine to Vagttimer.

12. S e p t e m b e r. I Formiddag Klokken halvti rejste min Kone tilbage.

14. S e p t e m b e r. Samme Vagt som i Gaar. I Dag var Chr. Hansens Kone og hans Svigerinde fra Klipleve her paa Besøg. Har i Dag skrevet Orlovsansøgning for Jokum.

15. S e p t e m b e r. Klokken halvni med Toget fra Sørup til Kappel. Ankommet dertil paa Tøjkammeret for at aflevere Snøreskoene og modtage et Par lange Støvler samt to Skjorter. Derpaa søgte og fandt jeg mit Kvarter, (107) denne Gang et godt hos en forhenværende Møller. I Aften for første Gang pudset alle mine Slager.

16. S e p t e m b e r. Eksercits og Lægeundersøgelse. Jeg blev erklæret for G. v. (garnisons tjenlig), et godt Resultat. Saa inspiceret af Generalmajor von Hugo, derpaa vaccineret. Om Eftermiddagen maatte jeg til Lægen med en daarlig Haand. Jeg fik den behandlet. Om Aftenen var jeg i Kirke, hvor Provst Hansen holdt en meget god Prædiken. Det er en smuk Kirke med tre Etager, Sakristi paa hver Side af Alteret, over dette er Prædikestolen og bagved og oven over denne er Orgelet. Alt straaled i elektrisk Belysning.

21. S e p t e m b e r. I Dag kørte jeg paa Hjemorlov. Efter mere end tre Timers Kørsel var jeg i Flensborg, hvor jeg da ikke kunde komme videre, overnattede hos en Forretningsven.

22. S e p t e m b e r. Klokken ti var jeg i Bolderslev. Mine kære blev glædeligt overrasket ved, at jeg kunde være hos dem i et Par Dage. .

23. S e p t e m b e r. I Dag var jeg paa Cykel hjemme i Uge for at se til mine Forældre. De viste mig et Brevkort, som de den 13. August havde sendt til min Broder Georg. Det var nu kommet tilbage med Paategning: "Gefallen". Det var et haardt Budskab for os alle, og særligt for vore stakkels Forældre. Jeg trøstede dem med, at der muligvis kunde foreligge en Forveksling. Orloven er forbi.

25. S e p t e m b e r. I Dag med Toget fra Kappel til Falshøft (Falshoved), hvor jeg stod Vagt oppe paa Fyrtaarnet. Herfra kan man bl.a. se Kegnæs med Vestermark Mølle, Sønderborg, Dybbøl Mølle, hvor mit Værktøj staar. Mon jeg nogen Sinde kommer til at bruge det igen? I Gaar rejste 106 Mand til Slesvig, deriblandt min gode og trofaste Kammerat Jokum. Han var ved Lægeundersøgelsen bleven erklæret for k. v. I Slesvig skulde de saa (108) rigtig bimses og trænes (hvad de ogsaa blev), for at de kunde være Fjenden overlegen. Jokum kom senere til Rusland, hvor han faldt.

26. S e p t e m b e r. I Dag har vi alle været nede ved Stranden med Gevær, fordi der var kommet Telefonbesked. om, at der var observeret fjendtlige Skibe i Store Bælt. Jeg spurgte Underofficer en om, hvad vi skulde her. Han blev gal i Hovedet og spurgte, om jeg ikke kendte Instruksen? Jo, vi skulde forhindre Landgang, en, sagde jeg, naar Skibene vender Bredsiden til og sender os et Par Salver, er det nok bedst, vi søger ind i Landet, for vi kan jo ikke stille noget op med vores Blaarbøsser. Det var Model 88.

Johannes Wolff, Bolderslev.

Fransk Vask.

Paa en brændende varm Solskinsdag i Sommeren 1917 laa Res. Inf. Reg. 215 i Ro bag Fronten i Nordfrankrig. Vort Kompagni havde faaet anvist Kvarter i en lille Landsby. Emil, en Kelner fra Hamborg, og jeg laa i en indelukket Have og dasede i Solen, kun plaget af de smaa, manglebenede "Husdyr", der tilsyneladende benyttede den ledige Time til at holde Tropperevu paa de mest utilgængelige Steder, hvor man havde de færreste Chancer for at gribe forstyrrende ind i deres Øvelser. Som ved en pludselig Indskydelse fik vi begge den Tanke, at Vejret var som skabt til at holde Generalafregning med de smaa Plageaander, og Forberedelserne dertil var snart gjort. To Marmeladespande, to Fyrsteder op imod Muren, der omgav Haven, Brænde samlet sammen af Spaantaget fra en Udbygning, der var halvt sammensunket af en Fuldræffer, og snart flammede en lystig Ild under vore (109) "Gruekedler" med vort Vasketøj, hvori der før havde hersket "rege Tätigkeit". – Ih, hvor vi glædede os over den blodige Hævn, vi her havde udpønsat! –

Tiden, der gik med at faa Suppen til at koge, blev dog snart Emil for lang, og mens jeg ogsaa overtog Ansvar for hans Gryde, gik han paa Opdagelsesrejse. Han kom herved om bag Muren, hvorfra han kort efter kom styrtende tilbage og fremviste en mystisk Masse, som han holdt i den ene Haand. Han raabte: "Krischan! Se her, Klorkalk!". "Klorkalk? Ja, hvad med den?"

"Du er dum, Krischan, Klorkalk gi'r saadan en hvid Vask!" – Naa, saaledes!

Jeg for i Hast om bag Muren, og, maaske til min Ulykke, fandt jeg i Nærheden af Klorkalken en lille, rusten Kulskovl. Med en snedig Bagtanke om, at min Vask vilde blive endnu mere hvid end Emils, naar jeg brugte et endnu større Kvantum Klorkalk, stak jeg Skovlen saa dybt i Klorkalkbunken, saa jeg fik Topmaal. Jeg hældte flot det hele i min Kedel.

Begge Gryder kogte nu af fuld Kraft, og der var ikke noget Haab for et eneste levende Væsen om at slippe levende ud af denne Heksekedel. Vi fik efterhaanden travlt med at røre rundt i Gryden, hvis Indhold efterhaanden var blevet hvid som Mælk. Tøjet maatte jo ikke gerne lægge sig for haardt eller for længe paa den tynde Bund i Spanden, som af den stærke Ild var blevet stærkt ophedet. Vi kunde let svide Hul i Tøjet. Med visse Mellemrum stak jeg derfor en Kæp ned under Tøjet for at hæve det lidt ud af Spanden, og jeg var spændt paa, om det snart vilde begynde at blive hvidt.

Det lykkedes trods flere Forsøg ikke rigtigt at faa fat paa Tøjet. Jeg gjorde mig særlige Anstrengelser for at faa det løftet ud, men pludselig opdagede jeg til min store Forskrækkelse, at Kæppen gik lige igennem Tøjet. – Af (110) det alt for store Kvantum Klorkalk var Tøjet kogt saa mørt, at det bristede ved den mindste Berøring med Kæppen, og med et Udbrud, der helt forskrækkede den stakkels Emil, fik hele Suppedasen en Kommissstøvle i Flanken, saa det hele trillede hen ad Gangstien, mens Emil med et desorienteret Udtryk i Ansigtet udbrød: "Wat ist denn eigentlich los?" – "Se selv," sagde jeg, – og da Miseren nu ogsaa gik op for ham, røg hans Suppe den samme Vej; men selvom hans Tøj næppe havde lidt same Overlast som mit, var det dog allerede ubrugeligt. Først da Garderoben saa nogenlunde igen var suppleret op til det normale Omfang, fandt vi Tidspunktet inde til at aabnbare Historien for vore øvrige Kammerater, og jeg behøver vel næppe at gøre opmærksom paa, at vi fik stor Succes med den "hvide Vask."

Christian Esbensen, Kegsnæs.

Løjtnanten vilde forbyde os at tale Dansk.

Jeg fik min Indkaldelsesordre Nummer to i Februar 1915 og kom med en Transport fra Flensborg til Altona. I Transporten var vi otte dansksindede Sønderjyder, og vi fandt hurtigt hinanden. Kort efter fortaltes, at vi skulde til Østfronten. Det var som at komme paa "Aftægt". (Saadan sammenlignedes Østfronten med Vestfronten). Det var vi nu ikke kede af. Rejsen paabegyndtes paa Langfredag, sidst i Marts. Efter tre Dages langsom Kørsel naaede vi til Königsberg, og da vi opholdt os der et Par Dage, blev der Lejlighed til at se paa Byen. Saa fortsatte vi Rejsen. Vi kom til Narewfronten, hvor vi gik i Stilling lige overfor Lomza. Vi var blevet tildelt Landeværnsregimentet 31.

(111) Vi Sønderjyder vilde gerne blive sammen. Jeg gik derfor hen til vor nye "Hauptmann" og spurgte, om det var muligt, at vi Landsmænd kunde komme i samme Gruppe. "Hvad er I for Landsmænd?" spurgte han. - "Vi er Nordslesvigere," svarede jeg. "Se her, nu skal I høre," sagde han, idet han henvendte sig til de andre Soldater, "der har vi Kammeratskab! Selvfølgelig skal I blive sammen, og I skal oven i Købet nyde den Ære at være den første Gruppe i mit Kompagni. Vi tales ved igen i Morgen." -

Den følgende Dag blev vi kaldt hen paa Skrivestuen. Kompagniføreren spurgte os, hvor i Nordslesvig vi var fra. Da jeg havde oplyst ham om, at jeg var fra Aabenraa Amt, sagde han: "Naa, der er jeg jo godt kendt. Kender De Landraaden der?" Det gjorde jeg jo, og da han spurgte om hans Navn, svarede jeg, at han hed Simon. Men samtidig gik der et Lys op for mig, for jeg havde hørt, at Kompagniføreren hed saadan. Jeg tillod mig derfor at spørge, om det kanske var en Slægting til Hr. Hauptmanden.

"Ja," sagde han "det er min Broder, og det glæder mig at have Folk fra min Broders Amt i mit Kompagni. Naar I har noget paa Hjerte, saa kom kun til mig. Jeg skal nok ordne alt paa bedste Maade." - Det var vel en fin Kompagnifører. Han var den bedste, jeg har haft i de mere end seks Aar, jeg har spillet tysk Soldat. Vor Stilling var ellers rolig. Det var ikke hver Dag, der faldt et Skud. Vi holdt kun Vagt i Skyttegraven om Natten. Dagen gik med, at vi sov om Formiddagen og spillede Skat om Eftermiddagen. Det sidste foregik selvfølgelig paa Dansk, krydret med Latter og højkrøstet Tale. Ved Siden af vor Understand laa Løjtnantens. Han kunde naturligvis høre alt, hvad vi sagde, og det passede ham nu ikke, at vi talte Dansk.

(112) En Dag kom han hen til os og sagde: "Hør lige efter et Øjeblik! I er jo fra Nordslesvig. Der er jeg ogsaa godt kendt. Sig mig engang, er nogen af jer Medlem af den tyske Forening?" Det var der jo ingen, der var. "Det var da mærkeligt," sagde han saa, "Det skulde I være allesammen." "Naah," sagde jeg, "det er der ikke engang ti Procent af den nordslesvigske Befolkning, der er; hvorfor skulde vi saa være det?" - Til nærmere Forklaring fortalte vi ham mange Oplevelser og Hændelser, især om de hjemløse og den daarlige Behandling, de var udsat for. Han vilde dog ikke tro, at det var sandfærdige Beretninger; men mine Kammerater kunde jo alle stadfæste, at alle Beretninger var rigtige. Saa snakkede han noget om, at han efter Krigen vilde komme paa Besøg i vor Hjemstavn og undersøge Forholdene nøjere, for vi skulde vide, at han var Medlem af den tyske Forening, ja, han var endda Formand for den stedlige Afdeling i Hamborg. Jeg inviterede ham straks, og han fik vore Adresser, - Men saa kom det, han hele Tiden havde haft paa Læberne:

"Jeg synes, at I som tyske Soldater skulde tale Tysk; det sømmer sig bedre!" – Jeg sagde til ham efter en kort Pause: "Kender De "Das schöne Lied der Muttersprache?"

– Jo, det kendte han da godt. – "Ja," sagde jeg, "saa gælder det da ogsaa for andre Modersmaal end just det tyske." – "Ja," svarede han, "jeg ønsker nu, at I for Fremtiden som tyske Soldater taler Tysk!" – Og saa gik han. Vi snakkede lidt om, hvad vi nu burde gøre, og vi blev hurtigt enige om, at vi vilde vedblive med at tale Dansk.

Nogle Dage senere viste han sig atter, men nu forbød han os simpelthen at tale "det danske Pladder". Han angav os oven i Købet til Kompagniføreren og foreslog, at vi blev fordelt med een Mand i hver Gruppe. Saa vilde den danske Tale nok høre op af sig selv. – Vi holdt igen (113) "Krigsraad" og blev enige om, at det ikke stod til ham at komme med et saadant Forbud. Vi maatte hellere henvende os til Kompagniføreren og høre, hvad han vilde sige til det. Imidlertid fortsatte vi med at tale Dansk. Et Par Dage senere sad vi igen og spillede Kort, da en af de andre Løjtnanter kom hen til os. Han fortalte os i al Fortrolighed, at vor Løjtnant havde beklaget sig over os over for Kompagniføreren. "Og ved I," fortsatte han, "hvad Kompagniføreren svarede ham?" – "Han sagde: "Den første Gruppe, den berømte danske Gruppe, er den bedste i hele Kompagniet, og saa længe de gør deres Pligt, kan enhver tale det Sprog, han vil. Ser De, Hr. Løjtnant – man skal ikke chikanere og drille sine Folk uden Grund."

– Det var jo en dejlig Nyhed, men – tilføjede han: "Nu skal I ikke lade jeres Løjtnant mærke med noget." – "Tak," sagde jeg, "er Hr. Løjtnanten kanske ogsaa fra Nordslesvig?" – "Nej," sagde han, "jeg er Hannoveraner; men jeg interesserer mig meget for det danske Folk. Jeg har læst meget om mine Forfædre, og om eders. De hjalp hinanden med at bekæmpe Venderne. Det er dem, Europa kan takke for, at Venderne blev standset paa deres Fremfærd mod Vesteuropa. Dersom Bismarck ikke havde røvet vort Land, og eders med, havde vi i Dag haft en dansk Prinsesse som Dronning i vort Land". – "Det er rigtigt, Hr. Løjtnant, saa havde vor smukke Prinsesse Thyra været Dronning i Hannover." – "Naa," svarede han, "det kender I ogsaa til?" Saa gav han os Haanden og gik.

Vi hørte ikke mere noget fra vor Løjtnant. Sidst i Juli begyndte en stor Offensiv. Vor Løjtnant var ikke nu saa selvsikker og brovtende. Naar Kuglerne peb os om Ørerne, blev han ude af sig selv af Nervøsitet og tabte helt Fatningen. En Aften kom han hen til mig. Han lagde en Haand paa min Skulder og sagde: "Naar det i Morgen atter gaar løs, saa bliv hos mig og tal beroligende til mig. (114) Mine Nerver staar fuldstændig paa Højkant, for det forekommer mig, at jeg i Morgen bliver ramt af en Kugle." –

Den næste Dag gik det atter løs. Kuglerne peb os om ørerne. Jeg gjorde alt, hvad der stod i min Magt for at berolige ham og tale ham til Fornuft; men det skete, som han havde forudset det. Han blev ramt i Brystet af en Kugle. Han rakte Haanden frem til mig og sagde stønnende: "Lev vel, gode Kammerat." – Og saa døde han.

*Hans Matthiesen,
Gejlåa.*

En skildvagt paa afveje.

Det var i krigens første dage. Om bord paa "Cormoran" havde vi haft den første sabotage, dele af laasemekanismen til en kanon var fjernet og kastet over bord. Gerningsmanden blev opdaget og sat under arrest, indtil han kunne blive dømt og straffet. Jeg var da kommanderet til at staa vagt uden for cellen.

Saa meldte der sig en uopsættelig trang til at gaa paa W.C. Jeg kunne ikke vente, til afløsningen kom og gik derfor hen til det lille rum. Inden jeg gik ind, hængte jeg mit koppel med bajonet udenfor paa dørhaandtaget. Imidlertid var den tjenstgørende underofficer kommet i tanker om, at han skulle inspicere vagtposten. Stor var hans forbavselse, større forbitrelsen, da han saa, at posten var borte. Han søgte og fandt koppel og bajonet paa omtalte dør, og saa begyndte komedien. Det var ikke lutter behageligheder, han serverede, da jeg kom ud. Jeg burde i hvert fald have hentet ham. Jeg gjorde opmærksom paa, at saa skulle jeg jo ogsaa have forladt min post. Vi blev dog enige om ikke at lave noget større nummer ud af det.

A. W.

Tragedien i Fortet Douaumont.

(115) Jeg hørte til 7. Garde Regiment og har sammen med det været indsat paa mange forskellige Frontafsnit. Vi deltog ogsaa i de svære Kampe ved Verdun, Verdenskrigens blodigste. Kampene begyndte den 21. Februar 1916, og det lykkedes Tyskerne at naa nogle Kilometer frem; men selve Fæstningen Verdun var under de frygtelige Kampe aldrig truet.

Vi laa i Efteraaret 1915 i en rolig Stilling i Egnen omkring Apremont, sydøst for st. Mihiel og førte en paradisk Tilværelse. Vor Stilling var begunstiget af et vel udbygget Skyttegravssystem med mange gode Dækninger; men alt det gode faar desværre en Ende, og i Slutningen af Oktober flyttede vi nærmere mod st. Mihiel og - nærmere ind paa Fjenden. Flytningen føltes som at komme fra Dynen i Sengehalmen. De paradisiske Tilstande afløstes af en evindelig, nervepirrende Uro, der forøgedes ved, at man gensidigt prøvede at underminere hinandens Stillinger. Det var et uhyggeligt Opholdssted. Medens vi laa her, forberedtes Verdun-Offensiven, hvis Kendetegn var et vældigt, kolossalt Opbud af Materiel, Mennesker og Dyr, og da saa endelig Kampene den 21. Februar 1916 begyndte, var det med en Voldsomhed, overfor hvilken alt det, vi tidligere havde oplevet, blegnede. Tyskerne pressede deres Linier nogle Kilometer frem, og den 25. Februar faldt et af Verduns frem-skudte Forter, Douaumont, i deres Hænder. Det kneb dog for Tyskerne at forfølge Heldet og komme længere, frem, for et vedvarende Snevejr og Tøsjap hindrede Artilleriet i at komme frem i samme Tempo som Infanteriet. - -

(116) Den 13. Marts blev vi afløst i vor Stilling og kom længere mod Nord, hvor vi gik i Stilling foran Combres-Højene. Derved kom vi nærmere til Verdun-Frontens Brændpunkt.

Jeg var saa heldig at komme hjem paa Orlov, men da jeg den 12. Maj kom tilbage, skulde jeg melde mig i Mars la Tour, og her meddelte man mig det lidet opmuntrende, at mit Regiment var blevet flyttet til Douaumont-Stillingen. Nu var vi altsaa for Alvor i Brændpunktet, for nærmere kunde vi ikke komme Verdun-Helvedet. Jeg havde ikke særlig stort Hastværk med at komme videre; men videre skulde jeg jo. Da det led mod Aften, var jeg kommet frem til et Kloster, hvor jeg overnattede. Her traf jeg en Infanterist fra et bajersk Regiment, der for Tiden holdt Fortet Douaumont besat. Han fortalte mig i en ophidset Tone om en frygtelig Begivenhed, en grusom Ulykke, som var sket i Fortet.

— - Douaumont laa paa det Tidspunkt, i Begyndelsen af Maj, nogle Kilometer bag ved den forreste tyske Linie, midt i et Terræn, der til Stadighed var Genstand for det franske Artilleris Spærreild, og Fortet selv var Centrum for Beskydningen. Fortet havde to Udgange, en imod Nord og en imod Syd. Paa disse Indgange havde det franske Artilleri i den Grad indskudt sig, at det, saa længe der blev skudt, var umuligt for nogen at slippe levende ud eller ind. Skønt Fortet var det farligste Sted i det livsfarlige Bagland, var det dog alle Frontsoldaters forjættede Land. Der var Uhygge i dets Indre, det kostede umenneskelige Anstrengelser at naa frem gennem det granathullede Maanelandskab, hvis man da i det hele taget naaede frem. Man kunde ikke gaa to Skridt uden at dumpe i de mudder- og vandfyldte Kratere, og samtidig eksploderede Granaterne rundt omkring; men var man først naaet frem, var Douaumonts underjordiske Gange og skumle Kasematter det sikre Tilflugtssted, der for en Tid (117) gav Ro og Hvile. Her fik de saarede den første Behandling, her var der Mulighed for en Taar Vand og en Bid Brød, inden det sidste trælsomme og farlige Stykke Vej blev tiltraadt.

Douaumont var saaledes til Stadighed som en Bikube. Naar Skydningen tog lidt af, gik det ustandseligt ud eller ind. To Strømme mødtes her, den, der skulde frem, og den, der skulde tilbage, og var man først inde, havde man aldrig Hastværk med at komme videre.

Natten mellem den 7. og 8. Maj havde Fortet været overfyldt. Mange saarede var bragt ind, og talrige Soldater, der under de haarde Kampe var kommet bort fra deres Formationer, havde søgt Tilflugt i Fortet. Der var Trængsel overalt, i Gange og i Kasematterne. --

I den tidlige Morgenstund kommer en Pionerafdeling ind i Fortet. Den er paa Vej ud til Linien og slæber Haandgranater og Flammekastere med sig. Hele Vejen op til Fortet har været et eneste Kapløb med Døden. Nu vil de hvile en Stund. De trænger til det, inden Kapløbets sidste og værste Del skal tiltrædes. De kan kun blive her nogle faa Minutter. Vaabnene stiller de fra sig inden for Indgangen. Der er et særdeles livligt Rykind paa dette Tidspunkt. Strømmen gaar frem og tilbage. Man trænges, puffes, stødes. Gangene er tætpakkede, som Sild i en Tønde, og saa skal man oven i Købet have Flammekastere og Haandgranater til at spærre for Trafikken!

Udenfor fløver Artilleriilden af. Det er paa Tide at faa de saarede tilbage til Lazaretterne. En Strøm af letsaarede presser pludseligt paa for at slippe ud og komme af Sted. Trængslen vokser. Flammekasternes Grejer spærrer for den uhindrede Passage. Der opstaar Panik! Ud! Ud! Hurtigt, inden de franske Granater atter udslynger Rædsel og Død! Da sker der midt i Trængslen og Mørket noget skæbnesvangert. En af de letsaarede faar Foden i (118) Snare i et Bundt Haandgranater. Han sparkes til med den anden Fod for at komme fri. En af Aftræksnorene, der er smuttet ud, strammes og rives ud. Med et vældigt Brag eksploderer hele Beholdningen af Haandgranater. --- Gangene gennemrystes. - - Ingen ved, hvad der er sket. Frygtelige Skrig høres, -uhyggelig Jamren fra lemlæstede Mennesker runger gennem Fortet. - Er en fransk Granat gaaet gennem Loftet? - Eksplosion følger paa

Ekspllosion. Fortet giver efter. Kaskader af Røg og Kvalm stiger som fra en Vulkan op mod Himlen. Udefra ser det ud, som om hele Fortet springer i Luften. Nu antænder de eksploderende Haandgranater Flammekasterne. Den brændende Vædske baner sig sydende og hvislende Vej ned gennem Gangene, der er fyldt med saarede Soldater. De brændes levende. Alt er indhyllet i en tæt, kvælende og stinkende Os. Nu gaar Lyset ud. Panikken stiger. Rædselen tiltager. Lidelserne naar Toppunktet. Den brændende Strøm flyder videre, løber fra Galleri til Galleri, finder Vej ned til de dybeste Kasematter, indtil den dybt nede flyder ind i et Lager af Granater og Kardæsker, som Franskmændene har efterladt. De antændes. Nye frygtelige Ekspllosioner. Paany gennemrystes Fortet. Det giver sig som ved et Jordskælv. Mennesker styrter forvildede omkring, vanvittige. Alle Vegne Mørke. Kvalmen bliver tættere og tættere, opsluger alt. Alle Veje er spærrede. Det er umuligt at aande. Verdun-Kæmperne, spærret inde i Douaumonts brændende Helvede, finder en grusom, pinefuld Død i Kvalm og Ild. - - Og udenfor gaar Solen op til en straalende, vidunderlig Majmorgen. - -

Tropper udefra kommer efterhaanden til Undsætning. Der sørges for Ventilation. Lyset tændes paany. Et frygteligt Syn! De døde ligger indfildrede, i Lag, lemlæstede, sønderflængede, forbrændte. Alle Gangene er overfyldte. Man staar hjælpeløs og ser paa dem. Hvad skal man gøre (119) med alle de døde? Ud kan de ikke komme, for ingen kan færdes udenfor, og inde kan de heller ikke blive. I den Gang, i hvilken det største Antal dræbte findes, samler man alle de øvrige. De lægges i Lag. Lagene vokser. Da man endelig har samlet dem alle, murer man Gangen til i begge Ender. - Og derinde, i denne kæmpemæssige, murede Fællesgrav, ligger herefter Ligene af 28 tyske Officerer og 650 tyske Soldater, brændt ihjel eller dræbt hin Rædselsnat efter et skæbnesvangert Uheld i Fortet Douaumont. De ligger der den Dag i Dag. Deres Navne kender ingen. De er - savnet! De hører til den Del af Krigsofrene, om hvis Skæbne deres paarørende aldrig fik noget at vide.

Jens Jensen, Soed pr. Hejsager.

"Der Kerl mit der Pelzjacke!"

Jeg havde aftjent min Værnepligt før Verdenskrigens Udbrud og maatte derfor stille omgaende, da Krigen begyndte i 1914. Jeg mødte i Flensborg. Paa det Tidspunkt havde jeg dog jaget et Søm op igennem en Tøffel, og da det resulterede i en Blodforgiftning, mødte jeg med en Støvle paa den ene Fod og en Hussko paa den anden. Lægen erklærede mig straks for foreløbig ubrugelig til Tjeneste og sendte mig hjem. Jeg var selvfølgelig glad, for nu gik den Tid jo, og vi regnede jo alle med, at Krigen vilde være afsluttet inden Jul. Naturligvis blev jeg Gang paa Gang indkaldt til Undersøgelse, men jeg holdt den dog gaaende til helt ind i December. Da fik jeg min sjette Indkaldelsesordre.

Nu havde jeg imidlertid faaet en Mavelidelse at trækkes med, og jeg haabede, at denne skulde give mig endnu et lille Pusterum. Lægen bestemte dog, at jeg var tjenstdygtig, og da jeg var Beslagsmed, var der Brug for (120) mig. Rejsen gik altsaa videre, og jeg kom til Döberitz, min Troppedels Standplads. Her kom jeg atter for en Læge, og da han havde afsluttet Undersøgelsen, sagde han: "Nu sender man os saa sandelig halvdøde Folk! Hvad skal vi dog gøre med ham?" – Jeg svarede omgaaende: "Send mig bare hjem; arbejde kan jeg jo ikke, og gøre Tjeneste kan jeg slet ikke." Nu studerede han mine Papirer og opdagede, at jeg var Smed, og saa blev Resultatet, at jeg efter et kort Ophold paa Lazarettet kom til et Rekrutdepot i Döberitz.

Paa den Tid var der blevet indkaldt en Del Reservister. Disse "gamle Karle" var hver Onsdag og Lørdag, Eftermiddag fri for Tjeneste. De skulde blot rydde lidt op i Baraklejren. En af de nævnte Dage var vi lige traadt an i to Geledder, da Kommandoen lød: "Gamle Folk ud til højre!" Jeg havde jo al Grund til at føle mig som saadan og traadte ogsaa ud til højre. – Vor Sergent savnede dog nu een Mand blandt sine Rekrutter, og da han havde et nøje Kendskab til mig, fordi jeg for at holde Varmen altid havde en Læderjakke paa, var han staks klar over, at det var mig, han manglede. Han raabte derfor af sine Lungers fulde Kraft: "Wo ist der Kerl mit der Pelzjacke!"

Jeg blev naturligvis staaende, hvor jeg var, men saa for han hastigt som en gal Hane hen til mig og skreg. "Har De ikke hørt min Kommando?" - "Jo, Hr. Sergent, men jeg hører ogsaa til de gamle, og for at undgaa Vrøvl med Dem skal jeg gøre Dem opmærksom paa, at jeg har været Soldat, længe før De kom i Uniformen!" – Nu gik Gassen af ham; men saa fandt han paa, at jeg skulde følge med og hjælpe med ved Uddannelsen af Rekrutterne. Det interesserede mig nu slet ikke. Jeg besluttede derfor at gaa hen paa Bataillonskontoret og forelægge dem Sagen. Jeg havde nemlig paa Fornemmelsen, at den tjenstivrige Sergent var blevet min Fjende. Her var jeg saa heldig at træffe min gamle Ven, Peter Johansen fra Bjerndrup. Han var Ordonnans, og han og en Feldwebel af vor Aargang tog venligt imod mig. "Det skal vi snart (121) ordne," sagde Feldwebelen, og allerede den næste Dag blev jeg forflyttet til Trænet. Her havde jeg gode Dage, og navnlig kunde jeg gaa omkring lige-saa meget jeg vilde i min "Pelzjacke"!

Jens Rudebeck, Ravsted.

Tanker er toldfri.

Tanker er toldfri! - siger man. Rigtignok maa en Soldat ikke tænke; han har at holde Bøtte og skal kun udføre givne Ordre, saa . skal Befalingsmanden nok besørge Tænkningen. – J eg har dog aldrig kunnet frigøre mig for selv at tænke lidt over Tingene, og navnlig har alt det, man bød os som menige Soldater i den prøjsiske Hær givet mig Stof til Eftertanke. Den Slags Tanker ligger jo heldigvis uden for Befalingsmændenes Kontrol. - -

Saaledes beordredes i November 1914 en Skare Mænd til Duborgkasernen i Flensborg. De fleste af disse Mænd var Reservister. Største Parten var i 30-Aars Alderen, enkelte lidt

ynge, og andre lidt ældre. De skulde uddannes til uovervindelige Krigshelte eller til skræk-indjagende Søpirater, og de kunde sandelig nok trænge til en nødvendig Omgang militærisk Opdragelse. Delinkventerne, baade Sønderjyderne og de andre fra den store tyske Folkeblanding, mønstrede hinanden med kritiske Blikke. I de fleste Sønderjyders øjne opdagede man et lunt Blink. De betragtede den prøjsiske Militarisme med en vis Ironi.

For at blive rigtige, tapre Soldater i Stortysklands Trang til Ekspansion skulde vi pines lidt over det normale, og Fornøjelsen begyndte her paa Kasernepladsen. Der laa en raakold Novemberluft over Pladsen. Uddannelsen indledtes med, at vi fik lært at vente, ja, at vente (122) i det uendelige, og derved fik vi straks det saa sande Ordsprog bekræftet: "Die halbe Zeit seines Lebens wartet der Soldat vergebens". Vi frøs hurtigt om Fødderne, og kolde Fødder fremmer Mismodet og Gnavenhed. Vi stod i vore egne Tanker, og enhver lod vel Tankerne gaa hjem til Erhvervet, til Bedriften, til den kære Familie. En af mine Kammerater fik Lejlighed til at spørge mig om, hvor længe jeg mente, Krigen vilde vare. - "Krigen? Min gode Ven, Aviserne skriver om tre til fire Aar." - Min gode Ven blev endnu mere sur og svarede: "Du maa jo være tosset. "Jeg fik nu alligevel Ret, for Marneslaget var tabt, den østlige Del af Tyskland var hærget af Zar-Rigets Tropper, og de første Maaneders Tabslister fremviste et meget stort Mandefald. Der var mange saarede og savnede; men - den ensrettede Presse fortalte om enorme Sejre.

Vort Ophold i Flensborg var afsluttet, og vi var blevet overflyttet til Slesvig, Regiment 84. Her blev vi vel nok udstafferet. Det bedste, de havde, var ikke for godt for os vordende Helte. Først stoppede de os i de gamle, slidte blaa Uniformer, hvis eneste, men fornemme Pryd varde blanke Knapper. Hvor var det en morsom Tidsfordriv, og hvor glædede vi os til at sidde og pudse disse Klenodier. Saa fik vi nogle gamle, udtraadte lange Støvler. De skulde indsmøres i Fedt og gnides bløde med Hænderne. Saa udleverede de os nogle gamle Benklæder - uden Knapper, en Hue med een eller slet ingen Kokarde, et godt fedtet Halsbind - dem var der et stort Udvalg af -, og saa fik vi Besked om at købe en "Brustbeutel" i Kantinen. Den var til at gemme de 33 Penning i, som vi fik i Dagløn. Tænk, m vi gik hen og tabte de mange Penge! "Hundemarket" fik vi først senere, og det var oven i Købet gratis. Endelig fik vi hver en af de store Muskedonnere fra 1870-71. De skulde være saa (123) fine til Geværøvelser og Bajonetfægtning. Selvom vi var nok saa fine at se paa i al vor Stads, var der dog iblandt os nogle enkelte, der godt kunde tænke sig at blive endnu finere. De var en lille Smule forfængelige. De købte sig Ekstrauniformer. Indehaverne af Byens Uniformsforretninger tjente en god Skilling og gned sig i Hænderne. Vi morede os over denne mandlige Forfængelighed, for Velhaverne skulde naturligvis bimses ligesaa godt som de andre med den slunkne Pengepung, ja, selv Pudsetimerne kunde de ikke skulke fra, for de var jo fælles for os allesammen, og man kunde ikke klare den ved at købe en anden til at pudse for sig. I denne Henseende arbejdede den militære Disciplins Magthavere ubønhørlig og præcis efter Mottoet: "Wer hier wackelt, wird gefackelt!"

Senere i Segeberg gav man os den sidste Bims, navnlig feltmæssige Marchture ved Dag og ved Nat samt Fægtningsøvelser med raske Eksplosioner fra Øvelsespatronerne. Paa disse Stroppeture lærte vi ogsaa at parere Ordre paa Kommandoordet "Singen". Vi gjorde det i høj Grad uvilligt. Det var en fælles Lidelse for alle lidt ældre Musketerer, men Fællesskabet rystede os sammen i et godt Kammeratskab,

I Slutningen af Februar 1915 var vi klar til Afrejsen til Vestfronten for at vise, hvad vore Befalingsmænd havde indpodet os. Indklædningen var overstaaet. Der havde været stor Travlhed med utallige Fotograferinger af de stramme Mænd, baade enkeltvis og i Parade-

uniform, Hue, Livrem og Snørestøvler, for at Mor derhjemme og Familien havde noget at være stolte over og vise frem, og til sidst korporalskabsvis med Underofficer og Underkorporal, feltmæssig, dog - uden Gevær og Patroner. Et Par særligt snilde Kammerater havde set deres Snit til at snappe en Læderhjem, men vi andre maatte sætte en Blikhjem, Hjemmerstatning, paa Hovedet. De trykkede (124) infamt, naar de ikke var rigtigt tilpasset. Befalingsmændene tog "bevæget" Afsked med os og belavede sig saa paa at gaa i Gang med Udklækningen af nye uovervindelige Frontkæmpere.

Min Kvartervært - jeg var indkvarteret ude i Byen -, en Underrettsdommer, der var Invalid, tog ligesaa rørende Afsked med mig. Han fablede noget om Tysklands Storhed og om vidunderlige, hemmelige Vaaben og sluttede med at give mig et "Gott strafe England" med paa Vejen, saa var ogsaa han parat til at tage imod næste Indkvartering. - Hans Husalf, Pigen, forstod at tage Afsked paa en mere realistisk Maade. Hun gav mig nemlig et godt Stykke Pølse og en rar Smørrebrødspakke med paa Vejen, og til sidst gav hun mig et Smækkys, som hun bad mig om at tage med til Kæresten ved Fronten. Jeg fik nu desværre aldrig Lejlighed til at aflevere det.

Efter syv Maaneders Krig var Krigsbegejstringen dæmpet paa en meget følelig Maade. Vi mødte paa Transporten til Frankrig mange Lazarettog. De faa begejstrede Gutter blev tavse, og Tanken gik mere og mere over i alvorlige Samtaler om det, der ventede os. De eneste opmuntrende Øjeblikke paa Rejsen var Opholdene ved Forplejningsstationerne, og de var paa den Tid endnu fortrinlige.

Vi kom til det niende Reserve-Armekorps Rekrutdepot bag Fronten. Det stod under Jægerkaptajn Marbons Kommando. Denne Herre havde sat sig som Maal at gøre Mandskabet moden til Fronttjeneste ved at pine os paa den mest ondskabsfulde og nedværdigende Maade. Han var den daarligste Krigspædagog, som Militærgalskaben nogen Sinde har fostret. Den Maade, han indpodede Soldaterne Fædrelandskærlighed paa, søger sin Lige. Kærligheden til Folket laa ham fjern. Han havde kun en eneste stor Passion, og det var de franske Vine og hans store (125) Ridehest. Naar han i sit evigt daarlige Lune sad højt til Hest og paa sin smaalige Maade tyranniserede os under meningsløs Eksercits, der slet intet havde med Krig at gøre, da saas kun harmdirrende Ansigter, og der hørte megen Selvbeherskelse til at holde sig i Skindet. Der var jo de strenge Krigsartikler; men hvor skummede vi af Hævn mod denne sure Marbon og hans ligesaa værdiløse Medhjælpere. Tanken om dem derhjemme og al den store Sorg, Krigen førte med sig, gav os den Styrke" der var nødvendig for at holde ud til det Liv, man bød os i denne Lejr. Vi følte os alle forenet i et indre Fællesskab, og den bandt os sammen med usynlige, men stærke Baand. Vi "Rekrutter uden for Skudvidde" var allesammen pæne, uskyldige Mennesker, men vi blev behandlet paa den mest brutale, sjofle og uhøflige Maade. I denne Anstalt for nedværdigende Behandling blev vi omsider kendt duelige til Krigstjeneste. Det var i April 1915. Der uddeltes Patroner, hvorefter vi i Lastbiler transporteredes fra Kaptajn Marbons uhyggelige Lejr til Avricourt, hvor Infanteri-Regimentet 31 havde sit Kvarter. I dette Regiment var vi ikke saa faa Sønderjyder. Spændingen iblandt os var stor. Man begyndte for Alvor at mærke den meget omtalte Krigspsykose. Vi ønskede alle, at det hele maatte være forbi, saa vi atter kunde vende hjem til vore kære. Jeg var sammen med flere gode Kammerater blevet tildelt første Bataillons 2. Kompagni. Baade Bataillonskommandøren og Kompagniføreren var staalsatte Herrer, som man maatte respektere; men de var i høj Grad humane over for deres Mandskab, for saa vidt man gjorde sin Pligt. Desværre mærkede vi snart, hvorledes man som Frontsoldat ganske imod ens Vilje lidt efter lidt smøgede Civilisation og Kultur af sig. Vi

vønnede os til Afsavn og Barbari, og mange drev endda Spot med de guddommelige Tanker. Vi blev med andre Ord (126) sagt Krigskarle. Alt dette skete ikke i "Fædrelandets" Interesser, men kun for at visse magtsyge Herrer kunde faa deres Lyst styret og profiterede ved det, og det var det stakkels Frankrig, det gik ud over; men de tyske Aviser svælgede i Sejrsberetninger lige til den bitre Ende. Da kunde enhver forstaa, at man havde sejret sig ihjel Det kan altsaa ogsaa lade sig gøre.

Hvor. var der dog en himmelraabende Forskel mellem os Menige og Officererne, da vi kom til Kompagniet. Officererne, fra Kompagniføreren og opad - de var jo Herrer - havde hver to Oppassere, en til Hestens Pleje og en til at opvarte Herren og gøre Tilværelsen huslig og bekvem for ham. I de uendelige Stillingskrigs-Perioder spillede Køkkenets Ydeevne en afgørende Rolle i Officerskasinoet. Mandskabet tænkte ingen paa; intet Under derfor, at de menige kritiserede dette Fraadseri og misundte Officererne denne Fortrinsstilling. Efterhaanden, som det ene Krigsaar afløste det andet, begyndte Knapheden at gøre sig gældende, og saa hørte "Lykken" op for de Herrer Officerer og deres Familier, for der faldt jo ogsaa noget af til dem fra de riges Bord. Da var det, den menige Musketer ironisk fremsatte sin Mening om Tingene i Ordene: "Gleiche Löhnung, gleiches Essen! wär der Krieg schon längst vergessen!"

Og hvordan var det saa med Forholdet mellem Dansk og Tysk i disse nye Omgivelser? Ja, der var vel saa mange Tungemaal, at det somme Tider kunde forekomme en at være en hel babylonisk Forvirring. Her var alle tyske Dialekter repræsenteret, desuden Frisisk, Polsk, Dansk. Kommandosproget var naturligvis Tysk; men ellers blev der ikke lagt Hindringer i Vejen. Enhver kunde tale, som han orkede det bedst; men - selvfølgelig var der nogle af disse nidkære Holstenere og enkelte andre Overpatrioter, der begyndte at "grynte" og mente, at disse nordslesvigske (1278) "Knackere" ligesaa godt kunne tale Tysk; men ethvert Menneske elsker jo dog sit Hjemstavnssprog og navnlig Hjemstavns Sprog. Det kunde de kære Holstenere ikke altid begribe; men Kammeratskabet i Kompagniet var dog saa grundfæstet, at den Slags lumpne og smaalige Angreb var virkningsløse. Hvor naiv var ikke ogsaa deres Kritik af vort Sprog under Granaternes Susen i Luften, under de frygtelige Eksplosioner, det store Mandefald, vi alle var udsatte for, ogsaa Holstenerne. De var lige saa bange for deres Liv som alle andre, naar Granaterne med infernalske Hyl tyndede ud i vore Rækker. Da gjaldt det dog om trods forskelligt Sprog at kunne stole paa hinanden.

Jeg kan ikke undlade at nævne et lille Træk, som var et Særpræg for mange af de sønderjydske Krigsdeltagere. Hos ligesindede svejsede den stadige Livsfare, de svævede i, Hjerterne sammen i et Fællesskab, hvor man kunde hente Trøst, Tro og Styrke til at udholde selv det værste. De fleste Sønderjyder havde et fromt Sind, og det lagde de ikke Skjul paa. Mange havde en opbyggelig Bog i Lommen, enten det saa var en Bønnebog, eller det var det ny Testamente, og selvom de somme Tider var udsat for Kynikeres Spot, lod de sig ikke gaa paa, men søgte med Frimodighed sammen og lod under from Andagt Tankerne stige op over al den Elendighed og Gru, der omgav dem, op til et fredeligt Sted, hvor der var Stilhed, Ro og Fred for Hjerter og Sind. – Saadanne Mænd var forberedt paa alt og kunde tage det.

Paul Grey, Tandslet.

Han vidste det nok!

Feldwebel Rocksins: Nehmen Sie Haltung an! Wissen Sie nicht, was ich bin?
Kresten: Jo, Sie sind Malermeister Rocksins aus Kiel!

Det var en Sommermorgen.

25. Juli 1850 - 25. Juli 1950.

Gud gav en herlig Sejer
den Lange Sommerdag,
fra Morgengry til Middag
det tordnet Slag i Slag,
men da i Middagsstedet
man saa den gyldne Sol,
da vundet var Guldsædet
til Danmarks Dronningstol!

Grundtvig.

(128) Den 25. juli 1850 udkæmpedes ved Isted det blodigste og mest forbitrede Slag, der nogensinde er udkæmpet i Norden. Nok havde Magnus den Gode paa Lyrskov Hede 800 Aar før slaaet Venderne paa Flugt, men denne Gang udvidedes Kampomraadet, saa der kæmpedes fra Stenderup i Nord til Lyrskov i Syd og fra Vedelbæk i øst til Solbro ved Træaa i Vest.

Det var den sidstnævnte, øst-Vest-Linjen, som Tyskerne havde trukket op som Frontlinje imod Danskerne. Overkommandoen over Oprørshæren, der var paa 34.000 Mand, havde den preussiske Generalløjtnant Willisen med den bajerske Friherre von der Tann som Stabschef. Oprørshæren lededes næsten udelukkende af tyske Officerer.

Den danske Hær var paa 39.000 Mand med Generalmajor Krogh som Øverstkommanderende og Oberst Flensborg som Stabschef. Generalmajor Moltke og Generalmajor Schleppegrell førte hver en af de to Divisioner, som Hæren var delt i.

Slaget begyndte egentlig allerede den 24. Juli i Skoven ved Popholt, da der stod en Træfning Nord for Helligbækken, hvor danske Soldater havde Føling med Fjenden. Men Hovedslagets forbitrede Kampe tog sin Begyndelse den 25. Juli Kl. 1,30 om Natten, da Schleppegrell brød op fra Havetoft med 1. og 2. Brigade. Tolv Timer senere var det forbi. Da trak Willisen sine Tropper tilbage af Frygt for at blive omringet, men paa Grund af Udmattelse kunde de danske Tropper ikke forfølge den flygtende Fjende. Slaget ved Isted blev en overordentlig sejr og haardnakket Kamp, der kostede store Ofre. Vore Tab beløb sig til 3600, Fjendens til 800 Mand. Flere Enkeltkampe aftvang Beundring, saaledes Kam-

1850 — Isteddagen — 1950
Den danske Dragon foran Nørreport i Flensborg.

pene ved Øvre Stolk, Grydeskov og Isted By og her gav første Rangs Officerer som General Schleppegrell og Oberst Lessøe deres Liv.

Rundt om paa den gamle Kampplads ligger danske Soldater begravet, nogle er kendte, andre ukendte, nogle i Fællesgrave og andre enkeltvis i en Skov eller ved Alfارvej. Ja, en ensom menig Soldat har fundet sit sidste Hvilested i en Æblehave. Dog Flertallet af Danmarks Julihelte ligger i Fællesgraven paa Flensborg gamle Kirkegaard.

Gennem de mange Aar har trofaste Landsmænd hvert Aar paa Isteddagen nedlagt Kranse og Blomster paa de mange Grave, som rummer Støvet af danske Soldater, der i hine Julidage gav deres Liv for Danmark.

Saaledes ogsaa i Aar, hvor der var mødt særlig mange til Mindestunden ved Kriegergravene paa Flensborg gamle Kirkegaard samt paa Frederiksberg Kirkegaard og Michaelis Kirkegaard i Slesvig. Paa Flensborg gamle Kirkegaard var der opstillet en Fanevagt fra det danske Kommando i Tyskland, ligesom en Dragon i Treaarskrigens Uniform, der var redet fra København til Flensborg, nedlagde en Buket Blomster, plukket af danske Kvinder paa Dybbøl, som en Hilsen fra hele det danske Folk til Danmarks Julihelte.

30 aar efter.

(131) 1920. 30 aar er gaaet siden dette for vort land saa minderige aar. Og dog staar de store begivenheder klart i vor erindring: afstemningen, da vor landsdel stemte sig hjem til Danmark, hin mindeværdige dag, da de danske soldater atter holdt deres indtog i Sønderjylland og den straalende sommerdag, da Danmarks konge og folk mødtes med den sønderjydske befolkning paa Dybbøl.

I disse 30 aar har vi delt glæder og sorger med vort moderland, vi har set vor hjemstavn blomstre og gaa frem efter verdenskrigens udsugning, efter 56 aars stagnation under tysk styre. Vi har ogsaa delt onde dage sammen med det danske folk, vi har været med til at bære "hver glans, hver plet, som falder paa Danmarks navn". Naar vi ser tilbage paa disse 30 aar, fyldes vore hjerter med tak, fordi vi maatte opleve alt dette sammen med vort folk, ser vi fremad, ønsker vi, at

Gud skænke os et danmarkskort,
hvor igen alt dansk er vort.

A.P.M.

Ære være deres Minde.

*Følgende Kammerater, tilhørende vor Forening,
er afgaaet ved Døden:*

Aabenraa Amt:

Aabenraa Afdeling:

H. Asmussen	6. 12. 49
N. B. Nielsen	29. 12. 49
R. Petersen	29. 12. 49
W. Knudsen	10. 3. 50
M. Dinsen	13. 3. 50

Bjolderup og Hjordkær Afdeling:

Jacob Jacobsen, Bolderslev	6. 3. 50
Christian Toft, Hjordkær	26. 3. 50

Felsted Afdeling:

Jørgen Jørgensen Staugaard, Felsted	19. 12. 49
Nicolaj Andresen, Felsted	7. 6. 50

Graasten Afdeling:

Henrik Claus en, Fiskerhus	20. 9. 49
Carl N. Bock, Graasten	2. 11. 49
Asmus Kjærsgaard, Rinkenæs	31. 12. 49
Peter Terp, Bækby	23. 1. 50

Holbøl Afdeling:

H. Drejer, Vilsbæk	13. 3. 50
J. Buchardt, Hønsnap	

Klipleve Afdeling:

Jens P. Kolbeck, Lundtoft	22. 5. 50
Andr. P. Raben, Søgaard	8. 10. 49
Hans W. Jepsen, Klipleve	28. 12. 49
Søren K. Lund, Bjerndrup	6. 3. 50

Løjt Kirkeby Afdeling:

Jes Asmussen, Bodum	21. 4. 50
Jørgen Jepsen, Løjt	6. 6. 49
Nis Clausen, Stentoft	28. 5. 49

Rise Afdeling:

Boi Juhl, Rise	48
Chr. Lorentsen, Rise	6. 3. 50
Hans Petersen, Rise	8. 8. 50

Varnæs Afdeling:

Niels Gammelgaard	29. 3. 49
Nis Jørgensen	15. 9. 49
Hans Petersen	25. 2. 50
Johan Thomsen Schmidt	4. 4. 50
Christian Vildenschildt	15. 4. 50

Haderslev Amt:

Agerskov Afdeling:

Carl Petersen, Gammelskov	20. 10. 49
Kresten Markussen, Agerskov	24. 12. 49
Martin R. Hansen, Bovlund	26. 5. 50

Aller Afdeling:

Jes Sørensen, Aller	27. 10. 49
---------------------	------------

Bevtoft Afdeling:

Iver Rosenberg, Bevtoft	9. 8. 49
Nis Jensen, Neder Jerstal	13. 10. 49
Søren Bjørnskov, Hyrup	30. 11. 49
Jørg. Andresen, Bevtoft	16. 2. 50

Fjelstrup Afdeling:

Jørgen Refshauge, Fjelstrup	22. 8. 49
Peter Bramsen, Sillerup	20. 12. 49
Chr. J. Holm, Knud	15. 1. 50

Gram Afdeling:

Kresten M. Christensen, Kastrup	
Johannes Hansen, Endrupskov	
Emer Gustafson, V. Lindet	
Johs. Nielsen, Gram	

Haderslev Afdeling:

Oluf P. Hjort, Haderslev	17. 4. 50
--------------------------	-----------

Halk Afdeling:

Jørgen Bych, Hejsager	17. 9. 49
-----------------------	-----------

Hammelev Afdeling:

Paul Wind, Ladegaard II	3. 8. 49
Mathæus Bodum, Harnmelev	11. 10. 49

Hjerting Afdeling:

Heinrich Grell, Møgelmosse	1. 4. 50
----------------------------	----------

Hoptrup Afdeling:	Hans Chr. Nygaard, Marstrup	23. 8. 49
	Peter W. Petersen, Marstrup	18. 9. 49
	Nis Nissen, Sønderballe Strand	25. 12. 49
Jels Afdeling:	Lorenz Frederiksen, Jels Skov	15. 5. 50
Lintrup Afdeling:	Peder Haar, Tornum	1. 10. 49
	Anton Eeg, Mejlby	15. 12. 49
	Laurids Skjøth, Lintrup	12. 6. 50
Nustrup Afdeling:	Peter Adamsen, Nustrup	24. 2. 50
Rødding Afdeling:	Hans Peter Schmidt, Rødding	26. 9. 49
	Asmus Jepsen, Rødding	30. 9. 49
	Andreas Steffens, østermark	5. 1 50
Skodborg-Skrave Afdeling:	Jens Nissen Schmidt, Skodborg	24. 6. 50
Skrydstrup Afdeling:	Christian Borst, Skrydstrup	28. 8. 49
Starup Afdeling:	Hans P. Boe, Lunding	21. 3. 50
	Nis Clausen, Brørsbel	23. 6. 50
Stepping-Frørup Afdeling:	Per Sjøgren, Stepping	24. 4. 50
Tirslund Afdeling:	Jens Majlund, Aabøl	17. 8. 49
Toftlund Afdeling:	Hans Fisker, Toftlund	25. 11. 49
	Jens Detlefsen, Toftlund	12. 5. 50
	Anders Johannsen, Stenderup	14. 5. 50
Tyrstrup-Christiansfeld Afdeling:	Jens Østergaard, Fauervraa	17. 8. 49
Vilstrup Afdeling:	Peter Højer, Kjelstrup	16. 8. 49
	Peter Juhl, Sdr. Vilstrup	5. 9. 49
	Jep Scherrebeck, Sdr. Vilstrup	19. 1. 50
	Iver Scherrebeck, Sdr. Vilstrup	23. 1 50
	Lauge Byriel, Sdr. Vilstrup	24. 6. 50
Vojens Afdeling:	Peter Petersen, Wind	9. 1 50
Vonsbæk Afdeling:	Andreas Sebelius, Vonsbæk	10. 3. 50
Øsby Afdeling:	Christian Mortensen, Stevelt	1. 4. 50
	Jørgen Minke, Øsby	5. 5. 50

Sønderborg Amt:

Sønderborg Afdeling:

Ernst Hansen, Sønderborg	10. 9. 49
Johs. Kiimpel, Sønderborg	15. 9. 49
Holger Hollensen, Sønderborg	18. 9. 49
Jørgen Peter Karstensen, Sønderborg	24. 9. 49
Hans Jørgen Jessen, Sønderborg	19. 10. 49
Hans Hansen Buch, Sønderborg	12. 11. 49
Jens Frost, Ulkebel	11. 12. 49
H. Matzen, Sønderborg	1. 1. 50
Johs. Brandt, Sønderborg	13. 3. 50
Johan Frederik Johannsen, Ragebøl	14. 3. 50
Andreas Jensen, Sønderborg	2. 6. 50

Broager Afdeling:

Lerens Petersen, Skodsbølmark	7. 10. 49
Andreas Sibbesen, Gammelgab	13. 11. 49
Jacob Struck, Skelde	13. 12. 49
Henrik Sandbeck, Skodsbøl	21. 1. 50

Egen Afdeling:

Peter Krogh, Egenmølle	8. 7. 49
Jes Torre, Guderup	1. 5. 50

Havnbjerg Afdeling:

Johan Smidemann, Brandsbel	13. 2. 50
Jens Jørgensen, Lavensby	23. 2. 50

Hørup Afdeling:

Nicolaj Nielsen, Mjang	6. 11. 49
Jørgen Nielsen, Mindebjerg	30. 12. 49
Jørgen Paradies, Lambjergskov	2. 1. 50
Peter Schmidt, Høruphav	12. 3. 50

Kegnæs Afdeling:

Hans Mathiesen, østerby	10. 11. 45
Peter Møller, Hjortholm	13. 10. 46
Lorenz Iversen, Grønmark	7. 3. 47
Chresten Kock, Nygaard	16. 3. 48
Chresten Volf, Vester kobbøl	2. 11. 48

Ketting-Augustenburg:

Hans Andresen, Augustenburg	16. 12. 49
-----------------------------	------------

Lysabild Afdeling:

Hans J. Lausen, Lysabild	21. 4. 50
Christen Chr. Lassen, Skovby	9. 5. 50
Christian Clausen, Skovby	2. 6. 50

Notmark Afdeling:

Mads Madsen, Helved	10. 1. 50
Peter Bladt, Helved	22. 2. 50

Nordborg Afdeling:

Christen Moldt, Nordborg	12. 6. 48
Andreas Frederiksen, Købingsmark	5. 1. 49
Peter Stehrmann, Nordborg	11. 2. 49
Carl Hansen, Nordborg	16. 5. 49
Chresten Thomsen, Holmskov	10. 8. 49
Niels Hansen, Pøl	21. 2. 50

Oksbøl Afdeling:

Søren Schwartz, Mels	23. 2. 50
----------------------	-----------

Sottrup Afdeling:

Jes Jessen Fenn, Øster Sottrup	19. 8. 49
Nis Christian Hansen, Snogbæk	13. 12. 9
Christian Hansen Sødequist, Sot- trupskov	24. 4. 50

Tandslet Afdeling:

Hans Petersen, Ertebjerg	7. 2. 50
--------------------------	----------

Ullerup Afdeling:

Hans Skelgaard, Blans	19. 7. 49
Hans Jensen, Rufas	14. 11. 49
Nikolaj Kræmer, Avnbøl	2. 2. 50

TønderAmt:

Abild Afdeling:

Hans Lau, Abild .	1. 12. 49
Eli Christiansen, Sølsted	23. 5. 50

Ballum Afdeling:

Niels Th. Nielsen, Ballum	24. 1. 50
Magnus Jensen, Ballum	7. 2. 50
Johannes Mathiesen, Ballum	17. 2. 50
Wilhelm Mathiesen, Randerup	12. 4. 50

Brede Afdeling:

Anders Gjelstrup, Bredebro	14. 12. 49
----------------------------	------------

Burkal Afdeling:

Jens Sørensen, Grøngaard	28. 9. 49
--------------------------	-----------

Emmerlev Afdeling:

Andreas N. Jeppesen. S. Sejerslev	24. 4. 50
-----------------------------------	-----------

Hostrup Afdeling:

Jes Petersen, Jejsing	19. 10. 49
Martin Hartung, .Jejsing	12. 6. 50

Løgumkloster Afdeling:

Andreas Thomsen, Draved	3. 12. 47
Markus Jepsen, Løgumkloster	20. 8. 48
A. Sørensen, Løgumkloster	14. 1. 49
Erich Hansen, Løgumkloster	10. 4. 50

Mjolden Afdeling:

Jakob Petersen, Mjolden	8. 3. 50
Chr. Christiansen, Mjolden	11. 4. 50

Skærbæk Afdeling:

Anders Hansen Rasmussen, Kagebel	2. +0. 49
----------------------------------	-----------

Tinglev Afdeling:

Christian Lund, T'e+kolsoøl	23. 2. 50
Tho Muusmann, Terkelsbøl	7. 4. 50

Tønder Afdeling:

Chro Lorensen, Tønder	17.9. 49
A. H. Boysen, Tønder	21. 10. 49
Hans Wind, Tønder	15. 11. 49
Claus Clausen, Tønder	15. 3. 50

Vedsted Afdeling:

Anders Andersen, Over Jerstal	19. 5. 50
-------------------------------	-----------

Visby Afdeling:

Peter Dall, Visby	28. 8. 49
-------------------	-----------

Vodder Afdeling:

Marius Knudsen, Frifelt	26. 10. 49
-------------------------	------------

Øster Højst Afdeling:

Tulius Sørensen, Øster Højst	26. 11. 48
Antoni Lange, Alslev	10. 2. 50
Jørgen Petersen, øster Højst	16. 5. 50

Fredericia Afdeling:

H. P. Andersen, Fredericia	22. 6. 49
----------------------------	-----------

København Afdeling:

Peter Weng, Strandvej	4. 2. 50
-----------------------	----------

